

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 17.

§ 2.

Härpå föredrogs statsutskottets memorial, nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till medicinalstyrelsen; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 3.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 29 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 4.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 11 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor föredrogs nu; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Vid härefter skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner angående utbildningen av befäl för den svenska handelsflottan anförde:

*Ang.
utbildningen
av befäl för
den svenska
handelsflottan.*

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Ehuru utskottet visserligen mycket välvilligt behandlat den av oss framlagda motionen i detta ärende, vill jag dock begagna tillfället att göra några erinringar i frågan. Utskottet har nämligen, såvitt jag förstår, ganska starkt beskurit vårt yrkande, som upptagits i kommerskollegiets till utskottet ingivna yttrande, att det skulle bli en *allsidig* utredning, och i stället stannat vid att förorda en utredning om hur man skall kunna minska kravet på skeppstjänst å segelfartyg för inträde vid navigationsskolorna och erhållande av styrmansbrev och skepparbrev. Det synes mig, som borde den planerade utredningen göras mer allsidig, så att det också utreddes, hur befälsutbildningen lämpligen borde anordnas för bibehållande av den sjömansduglighet, som är en av vår handelsflottas största tillgångar, om skolskepp borde utrustas eller om andra anordningar borde vidtagas. I anslutning till vad utskottet yttrat i sin motivering, att »Kungl. Maj:t icke lärer sakna utvägar att verkställa nödig utred-

*Ang.
utbildningen
av befäl för
den svenska
handelsflottan.*

(Forts.)

ning», vill jag endast peka på denna sak samt framställa en anhållan, att Kungl. Maj:t ville se saken vidare än vad utskottet synes ha gjort. I övrigt vill jag blott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina damer och herrar! Anledningen till att jag i denna punkt begärt ordet är den, att jag icke är riktigt säker på att det skulle vara en önskvärd åtgärd att inskränka antalet sjömånader ombord på segelfartyg för befälsaspiranterna. Jag tror, att det är fullkomligt riktigt, att — som, om jag minns rätt, motionärerna sagt i motiveringen till sin motion — det svenska sjöfolket hittills kvalitativt stått högst. Jag har ju själv litet grand erfarenhet av olika länders befäl, men det måste jag säga, att nog skiljer norskt och svenskt befäl sig fördelaktigt ifrån t. ex. engelskt befäl i fråga om skicklighet att reda sig i kritiska situationer. Att så är fallet torde, skulle jag tro, bero därpå, att det svenska fartygsbefälet fått en helt annan utbildning än det engelska. Den svenska handelsflottans befäl har i regel fullgjort tjänstgöring ombord å segelskutor såsom »män för om masten». Så ha de seglat en rätt lång tid, under vilken de hunnit lära sig verkligt sjömanskap. I England har man använt det s. k. »apprentice systemet». När pojkar, som skola utbildas till befäl och som i allmänhet äro s. k. »bättre mans barn», kommit ombord, ha de bott akter om masten tillsammans med befälet. De ha just aldrig behövt deltaga i det egentliga sjömansarbetet utan huvudsakligen teoretiskt inhämtat kunskaper i navigation och manövrering, men det sätt, varpå de bibragts en sådan utbildning, är icke lika effektivt, som sättet för det svenska befälets utbildning hittills varit.

Nu tror jag, att det finnes en utväg att lösa detta problem utan att man behöver minska antalet sjömånader. Minskningen i antalet sjömånader betyder ju utan tvivel sämre sjömanskap och mindre kunnighet. Det förhåller sig ju så, att staten har en mycket rik tillgång på frakter. Staten behöver för sina järnvägar många hundratusentals ton kol från England varje år. Staten måste från sina skogar transportera många tiotusental kubikfamnars props och timmer. Vad vore nu rimligare, än att staten garanterade ett segelskuterederi med t. ex. 10 fartyg på 500 ton eller mera frakter. Det skulle icke betyda något i förhållande till hela den stora varumassa, som skall transporteras för statens räkning. En sådan anordning innebure egentligen ingen konkurrens med ångfartygen, men den skulle åstadkomma, att vi kunde uppehålla en segelfartygsflotta tillräckligt stor för att utbilda de aspiranter, som behöfdes för bemanning av våra fartyg med väl utbildat befäl. Det skulle icke kosta staten något, ty såvitt jag förstår, är det bara segelfartygens oförmåga att i konkurrens med ångfartygen skaffa sig frakt, som gör, att de försvinna. Jag har hört en invändning mot mitt förslag, nämligen den, att det är så svårt för segelfartyg att komma i tur att få lasta i de engelska kolhamnarna, därför att de ha omoderna lastningsanordningar, men jag tror det skulle vara en tämligen enkel sak att träffa avtal med respektive hamnmyndigheter i några engelska hamnar om att våra segelfartyg skulle erhålla rätt att lasta utan onödigt dröjsmål. Ginge man fram på denna väg, skulle befälsutbildningen fortfarande bli lika god, som den befälsutbildning vi f. n. ha. Det skulle icke kosta staten några penningar. Under sådana förhållanden tycker jag, att, när man gör en utredning, bör man också taga i övervägande, huruvida icke spørgsmålet kan lösas på det sätt, jag nu angivit.

Herr Röring: Herr talman! Min ärade kamrat på göteborgsbänken, doktor Pehrsson, har i den föreliggande frågan väckt en motion, som i det stora hela sammanfaller med den motion, som jag framburit. Hans motion har en

något vidare ram än min, och det torde vara anledningen till att utskottets kläm fått den lydelse, som man finner av betänkandet. Jag har naturligtvis icke det allra minsta emot, att utredningen göres något mera omfattande än vad jag ursprungligen tänkt mig. Jag uttalar liksom herr Pehrsson den förhoppningen att, trots att utskottet icke helt och fullt delar vår uppfattning den utredning, som nu torde komma till stånd måtte bliva så allsidig som möjlig.

Ang.
utbildningen
av befäl för
den svenska
handelsflottan.
(Forts.)

Herr talman! Jag har icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets memorial, nr 16, med förslag till ändrad lydelse av § 38 riksdagsordningen.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 38 riksdags-
ordningen.

Med begagnande av den konstitutionsutskottet enligt § 38 riksdagsordningen i sådant avseende tillkommande rätt hemställde i detta memorial utskottet, att riksdagen ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 38 riksdagsordningen.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar, vallagen, stadgan om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar, stadgan om val till riksdagens utskott ävensom de reglementariska föreskrifter, vilka riksdagen jämlikt § 78 äger fastställa, samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande över de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor samt frågor rörande omfördälda stadgar och föreskrifter.

2. Utskottet — — — — — ämnen.

3. Utskottet — — — — — stadgat.

4. Utskottet — — — — — proposition.

Reservation hade anmälts av herr *Forssell*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! I riksdagsordningens paragraf 38 mom. 1 föreskrives, att det tillkommer konstitutionsutskottet att bl. a. granska rikets grundlagar samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däri, dem utskottet anser högst nödiga och nyttiga. De ändringar, som konstitutionsutskottet föreslår, skola alltså vara nödvändiga och nyttiga. Vid sådant förhållande synes det mig vara av behovet påkallat, att kammaren ägnar en stunds uppmärksamhet åt det initiativ till grundlagsändring, som konstitutionsutskottet framburit i sitt memorial nr 16. Den ändring, utskottet föreslår, går ut på, att i raden av de lagar och författningar, i fråga om vilka utskottet har initiativet, skulle införas även de reglementariska föreskrifterna för riksdagens kamrars arbeten.

Förhistorien, anledningen till detta initiativ från utskottets sida, är ju att söka däri, att riksdagen vid början av denna session i de reglementariska före-

Ang. ändrad
lydelse av
§ 38 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

skrifterna införde bestämmelser om omröstningsförfarandet i kamrarna. Nu har man ansett, att reglerna för omröstningsförfarandet äro av den konstitutionellt betydelsefulla karaktär, att i och med deras införande i de reglementariska föreskrifterna dessa samma föreskrifter även fått en annan karaktär än förut, och man har därav dragit den slutsatsen, att formen för antagande och förändring av de reglementariska föreskrifterna borde ändras, så att inom konstitutionsutskottets kompetensområde skulle falla rätt att framställa förslag till ändringar i berörda föreskrifter. Jag för min del skall ingalunda bestrida att bestämmelserna om omröstningsförfarandet i kamrarna äro av en i konstitutionellt hänseende synnerligen betydelsefull karaktär. Jag tillät mig också i debatten om de nya omröstningsbestämmelserna just att för kammaren framhålla denna synpunkt, som jag nu ber att ytterligare få understryka. Av detta obestriddliga sakförhållande drager jag emellertid en slutsats, som kanske är mera vittgående, än den slutsats, konstitutionsutskottet velat draga. Jag vill icke allenast lägga lagstiftningen om omröstningsförfarandet under konstitutionsutskottet, utan jag vill sträcka mig än längre och lägga lagstiftningen härom under såväl riksdagens som Konungens gemensamma makt. Jag anser det vara nästan mera betydelsefullt, att dessa bestämmelser om hur statsviljan bildas i kamrarna, bliva föremål för båda statsmakternas handläggning än de stadganden om val av talmän och utskott, som nu äro införda i en särskild lagstiftning. Vi böra göra både Konung och riksdag kompetenta att medverka. Den slutsats, jag sålunda drager av omröstningsbestämmelsernas konstitutionella karaktär är sålunda, att i paragraf 38 borde omnämnas en särskild lag om omröstningsförfarandet i kamrarna, en lag, vars stiftande skulle tillkomma båda statsmakterna gemensamt. Jag menar därför, att den väg konstitutionsutskottet har slagit in på, icke är den riktiga. Inom utskottet har jag tillåtit mig att framhålla just de synpunkter, som jag nu utvecklat, och jag anser mig icke begå någon indiskretion, då jag säger, att jag från utskottets sida icke mötte någon gensaga mot min uppfattning. Det enda svar jag fick, det var att: Ja, den där tanken kan ju kastas fram vid en senare riksdag, så få vi ju då tillfälle att överväga den, men låt oss denna gång taga konstitutionsutskottets här föreliggande förslag. Men, mina damer och herrar, vad bleve väl följden av utskottsförslagets antagande? Jo, den, att under innevarande riksdagsperiod skulle i flera omgångar få lov att plåstras med riksdagsordningens paragraf 38. Taga herrarna nu utskottsförslaget, så kommer kanske nästa år eller året därpå upp frågan om förändring av omröstningsförfarandet i kamrarna på grund av dåmera vunna erfarenheter, men samtidigt kommer säkerligen upp ett förslag om att hänföra omröstningsbestämmelserna till särskild lagstiftning. Ja, då står man där igen inför ett yrkande om ändring av paragraf 38. Jag tror, att den väg som jag fick mig anvisad i konstitutionsutskottet att gå, den vägen är icke lycklig, och tiden är icke sådan att man är vidare trakterad av ett ständigt ändrande i lagstiftningsväg. Härtill kommer dessutom nu, att vi ha god tid på oss; vi få komma ihåg, att om herrarna nu taga detta lagförslag från konstitutionsutskottet, så kan det ju, om allt går i sin normala ordning, icke bli fråga om att tillämpa det förrän tidigast vid 1929 års riksdag. Är det då skäl att redan under periodens första riksdag kasta sig in på en sådan lagstiftningsändring, då man är medveten om att man under följande riksdagar kanske får klart för sig att man bör gå en annan väg, göra en annan lagändring i ämnet?

Ja, mina damer och herrar, detta är de synpunkter, som ha bestämt mig, då jag här till utskottets betänkande har fogat en reservation, vilket jag gjort in blanko, därför att jag haft för avsikt att inför kammaren utveckla min ståndpunkt.

Till slut vill jag säga, att om under denna periods gång eller senare riksdagens kamrar besluta att taga en särskild omröstningslag i likhet med de lagar, som riksdagen bestämt i fråga om talmansval och utskottsval, och alltså riksdagen här kommer att överföra omröstningsbestämmelserna från de reglementariska föreskrifterna till en särskild lag, ja, då har anledningen bortfallit, varför de reglementariska föreskrifterna skulle läggas under konstitutionsutskottet, då blir allt vid det gamla. Jag menar det, att denna omständighet att omröstningsförfarandet är reglerat genom de reglementariska föreskrifterna, är den huvudsakliga, ja nästan den enda, som kunde betinga att de reglementariska föreskrifterna läggas under konstitutionsutskottet. Om det blir så, att detta omröstningsförfarande regleras på annat sätt, så finnes det icke någon anledning att lägga dessa under konstitutionsutskottet. Jag vill såsom min erfarenhet från rätt många riksdagar, då jag deltagit i konstitutionsutskottets arbeten — det är fjärde riksdagen jag deltagit där — säga, att konstitutionsutskottet har gudi nog att göra ändå och behöver icke lämpligen betungas med dessa petitesseer som tillhöra de reglementariska föreskrifterna i övrigt vid sidan av omröstningsförfarandet, konstitutionsutskottets arbete, säger jag, är tungrott nog ändå, utan att utskottet skulle få även dessa bekymmer med alla dessa detaljer, som bestämmas i de reglementariska föreskrifterna.

Ja, herr talman, jag har här korteligen sökt ge uttryck åt min uppfattning, och det är alldeles klart att jag slutar med ett avslagsyrkande gentemot konstitutionsutskottets föreliggande memorial.

Herr Sävström: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna av utskottets utlåtande, så är ju meningen den, att om ändringar behöva vidtagas uti de reglementariska föreskrifterna, så böra förslag om dylika ändringar enligt konstitutionsutskottets åsikt behandlas av utskottet. Som det nu är, så måste riksdagen tillsätta tillfälliga utskott för behandling av sådana ändringsförslag, och det har visat sig i år, att när vidtagande av åtgärder för den öppna omröstningen skulle beslutas, så kunde konstitutionsutskottet icke göra detta, utan både första kammaren och andra kammaren måste tillsätta särskilda tillfälliga utskott för att behandla detta ärende.

Herrarna finna också, att utskottets medlemmar äro överens om att en sådan ändring är nyttig och nödvändig. Det är endast herr Forssell som antecknat en blank reservation vid utskottets utlåtande. Det är sålunda ingen fara uti att antaga detsamma. Och skulle det gå så, som herr Forssell yttrade, att vid någon senare riksdag under denna period ett annat förslag möjligen skulle kunna framföras — vilket jag tror icke kommer att ske — men även om utskottet skulle komma att föreslå riksdagen en annan ändring, t. ex. av § 38 i riksdagsordningen, så finnes det ju ändå intet hinder för riksdagen att även besluta en sådan. Ty man kan sedan vid grundlagsändringens definitiva antagande ta det förslag, som riksdagen helst önskar. Det har hänt förr, och det kan ske än en gång, om så erfordras. I varje fall är utskottet överens om att detta förslag är det bästa och att det bör tagas nu. Att stifta någon särskild lag för detta ändamål, det har utskottet icke kunnat bli övertygat om vara nödvändigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Forssell, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. ändrad
lydelse av
§ 38 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
§ 38 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att förevarande statsutskottsutlåtande nr 6 måtte föredragas punktvis med uppläsande endast av nummer och kantrubriker, i den mån annat föredragningsätt icke särskilt påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

Punkten 12, angående ett extra reservationsanslag till förbättring och underhåll av för automobiltrafiken viktiga vägar och broar å landsbygden m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 13 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till förbättring och underhåll av för automobiltrafiken viktiga vägar och broar å landsbygden m. m. för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 12,000,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 7, av herrar *Elisson* och *Ernst W. Svenson*;

nr 34, av herr *Carl G. Ekman m. fl.*; och

nr 50, av herrar *Henrik Andersson* och *Gabrielsson*; samt

inom andra kammaren:

nr 13, av herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*;

nr 43, av herr förste vice talmannen *Hamilton m. fl.*; och

nr 59, av herr *Persson* i Trången *m. fl.*

Utskottet hemställde

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å motionerna I: 7 och 50 samt II: 13 och 59, måtte till förbättring

och underhåll av för automobiltrafiken viktiga vägar och broar å landsbygden m. m. för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 12,000,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel; samt

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

b) att motionerna I: 34 och II: 43 måtte anses besvarade med vad utskottet i förevarande punkt anfört.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, C. Petrus V. Nilsson, Carl G. Ekman, Hallin, Rooth, Wiklund*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 34 och II: 43 måtte till förbättring och underhåll av för automobiltrafiken viktiga vägar och broar å landsbygden m. m. samt till underhåll av vägarna i sådana väghållningsdistrikt, vars samtliga vägar övertagits till underhåll medelst vägkassan, för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 12,000,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel, under föreskrift tillika, att av ovannämnda anslag erforderliga medel skulle ställas till förfogande för de myndigheter, som utdelade den enligt 60 § i väglagen på staten belöpande andelen av kostnaden för vägunderhållet på landet, att med belopp, motsvarande hälften av vad som enligt nämnda paragraf tillkomme väghållningsdistrikt, tilldelas sådana väghållningsdistrikt, vars samtliga vägar övertagits till underhåll medelst vägkassan; samt

b) att motionerna I: 7 och 50 samt II: 13 och 59 måtte anses besvarade med vad i reservationen anförts.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olofsson* i Digernäs: Då jag är av annan uppfattning än utskottets majoritet på den här punkten, ber jag få säga några korta ord.

Jag vill då först förutskicka den anmärkningen, att utskottets förslag är en kompromiss ifrån fjärde avdelningen i utskottet. Medlemmarna i fjärde avdelningen hava nog haft litet delade meningar vid behandlingen av den här frågan, och där finnas kanske de, som nu stå på utskottets sida, men som från början åtminstone varit mera benägna att gå till ett positivt beslut i frågan i år. Men det var för att komma till ett enigt beslut från fjärde avdelningen, som en kompromiss beslöts. Och då man gått in på en kompromiss, då kan man ju icke gärna bryta den, utan i statsutskottet fick man ju erfara, att fjärde avdelningens kompromissarier voro eniga.

Det var en olycklig kompromiss enligt min mening. Jag anser nämligen, att man nu bör gå på ett positivt beslut i frågan. Man har väl icke haft annan föreställning om användningen av dessa bilskattemedel, än att de skulle lätta vägtungan i stort sett och sålunda icke, såsom hittills skett, huvudsakligen gå bara till grundförbättringar, till att räta ut krokar av vägen, jämna backar, förbättra broar och sådant, utan avsikten var väl från första början, att man skulle lätta bördorna med avseende å vägunderhållet i dess helhet ute på landsbygden och även i städerna. Men den vägen tyckes man icke vilja gå, utan man försöker fortfarande att använda dessa medel till grundförbättringar och icke till underhåll. Det är emellertid många vägdistrikt, som nu åtagit sig genom dessa nya förordningar ett mycket drygt underhåll. Det finns faktiskt, såsom jag vet, vägkassor, som nästan digna under dessa kostnader. Det måste därför bli ett helt annat system för vägunderhållet än förr. Nu är det så, att vägkassorna, som övertagit vägunderhållet, skaffa sig dyrbara maskinella anordningar för att kunna utföra ett bättre väg-

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

arbete än förr. Innan vi få hela vägunderhållet flyttat över på vägkassorna och komma ifrån den gamla vägindelningen, så är det min bestämda tro, att vi icke kunna få något fullt nöjaktigt vägunderhåll, utan så länge indelningen enligt nuvarande ordning fortfar att tillämpas, så måste det bli så, att den ena väghållaren håller sitt vägs kifte si och den andra så, och det blir icke något helt med systemet.

Nu var det ju så med avseende å fjolårets beslut, att medel skulle utgå av dessa bilskattemedel till de distrikt, vilkas vägkassar helt och hållet övertagit vägunderhållet. Men det finnes många distrikt, där denna ordning icke blivit genomförd, utan där fortfarande den gamla vägindelningen gäller. Då ha vi nu med vår reservation menat, att även dessa distrikt skulle kunna få hjälp för anskaffande av maskinella anordningar, så det blir i alla fall vägkassorna, som ha att direkt bära ansvaret, och det blir således ungefär samma sak, som om man säger, att vägkassorna direkt övertaga vägunderhållet i den delen, så att även för dem skulle kunna åstadkommas någon lättnad. Och vår mening är, att det skulle bli en rättvisare fördelning, om åtminstone hälften av de här bilskattemedlen, som nu utgå till de olika länen och till de olika vägdistrikten, få användas för själva vägunderhållet. Men det är denna sak som de, som nu stå på utskottets linje, icke vilja vara med om.

Jag skall taga mig friheten att återge vad den förordning säger, som blev resultatet av fjolårets beslut; jag skall bara läsa upp 4 §, 1 mom.: »Av skattemedel, som tilldelas visst län, må bidrag utgå till förbättring av för automobiltrafiken särskilt viktiga vägar och broar inom länet samt till underhåll av sådana vägar och broar, vilkas underhåll på grund av automobiltrafik i synnerlig grad försvåras, ävensom till sådan vinterväghållning, som är till särskilt gagn för automobiltrafiken.» Ja, där hör man tydligt, hur medlen komma att användas; det blir särskilt för sådana vägar, som äro särskilt svåra på grund av automobiltrafiken. Beträffande andra vägar, där icke dessa svåra underhållskostnader föreligga eller där svårigheterna icke framstå så påtagliga, får man ingenting, utan också i fråga om vinterväghållningen bli utsikterna mycket små att få hjälp till underhåll av vintervägar, där t. ex. postbilar gå fram och där även persontrafik delvis ombesörjes. Är man lycklig nog att få en sådan postomnibus, så har man också att påräkna hjälp för vägunderhållet, men andra distrikt, som icke fått denna förmån, bli fortfarande utan liksom hittills.

Jag förstår därför icke dem, som hålla så styvt på att man, såsom det framhölls i utskottet av dem, som stodo på utskottsmajoritetens sida, först skall pröva vad fjolårets beslut kommer att leda till. Enligt min mening blir det inte stort annat än vad det är nu; det blir vederbörande som bestämma var pengarna skola läggas, nämligen på enstaka håll här och var. I stort sett få de flesta väghållningsdistrikt icke någonting med av dessa medel.

Jag anser, att när man nu har en bilskatt, som ökat mycket mer än man från början någonsin kunde ana, så böra också dessa medel användas på ett förnuftigt sätt, så att icke vägdistrikten bli belastade till den grad, att det går snart sagt över styr för en hel del av dem. När jag säger, att medlen böra användas på ett förnuftigt sätt, så menar jag, att de skola gå till underhåll av vägbanan. Man ser ju hur bilarna förstöra vägbanan; under regnväder kan det på en enda dag bli gropar och gupp på vägen, och det blir ganska besvärligt att underhålla den. Bilägarna själva, som betala bilskatten, böra också kunna kräva något. De ha väntat, när de betalt denna höga bilskatt, att vägarna också skola hållas i stånd, och det är billigt och fullt berättigat, att distrikten få bidrag till underhållet och icke blott till att räta krökar och taga bort backar.

Jag skall icke vidare uppehålla kammaren, då jag förstår, att det är många, som vilja tala i denna fråga, utan helt kort yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Som kammaren redan torde ha funnit av den föreliggande huvudtiteln, har statsutskottet tillstyrkt samtliga Kungl. Maj:ts förslag på ett undantag när, där utskottet har föreslagit en ökning av 50,000 kronor utöver det av Kungl. Maj:it begärda anslaget. Jag ber därför att till statsutskottets ledamöter få framföra min tacksamhet för den välvilliga behandlingen av denna huvudtitel.

*Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.*
(Forts.)

Vad angår den i nu föredragna punkt avgivna reservationen, kan jag icke alldeles gilla den ärade föregående talarens uppfattning rörande fördelningen av automobilskattemedlen. Reservanterna säga bland annat i sin reservation, att frågan om bilskattemedlens användning kommer att slutgiltigt ordnas i samband med genomförandet av ny väglagstiftning. »Då tidpunkten», säga reservanterna vidare, »för en sådan kan vara oviss, finner utskottet det dock icke försvarbart att nu undanskjuta frågan om en revidering av de grunder för fördelningen, som skola gälla intill dess.»

Härtill vill jag säga, att det torde väl knappast kunna av någon bestridas, att en närmare undersökning och utredning rörande det lämpligaste sättet för bilskattemedlens fördelning bör företagas; i varje fall torde det vara önskvärt, att en sådan utredning kommer till stånd, innan ändringar i nu gällande bestämmelser beslutas. Jag vill då nämna, att en sådan utredning med det snaraste kommer att sättas i gång och grundas på material, som dels föreligger redan nu, dels kan väntas ytterligare framkomma under detta år. Jag har också grundad anledning antaga, att denna utredning skall kunna slutföras till en sådan tid, att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag.

Under sådana förhållanden torde det väl vara föga lämpligt, att riksdagen nu, i enlighet med reservationen, beslutar ändringar eller justeringar i gällande bestämmelser. Ett uppskov härmed på ett år torde väl näppeligen kunna medföra så särskilt stora olägenheter, i all synnerhet som de nu gällande bestämmelserna som bekant medgiva jämkningar, nämligen på det sättet att det icke alltid behöver fordras att distrikten skola själva bidra med en tredjedel av kostnaderna för vederbörande företag, utan kunna lättnader i vissa fall medgivas på detta krav. Medlen skola ju icke användas endast till förbättringar, grundförbättringar, såsom reservanterna antytt, utan kunna också användas till att lindra underhållstungan, där detta i speciella fall visar sig vara nödvändigt.

Jag tror alltså för min del, att det skulle vara lämpligt, om kammaren nu biträder utskottets förslag och sedan avvaktar tiden intill nästa års riksdag, då det kan finnas litet större möjligheter att bedöma, hur fördelningen av dessa medel lämpligast bör ske. För min del är jag övertygad om, att en omläggning bör äga rum, men det torde vara litet svårt att i sakernas nuvarande läge kunna ordna härmed på ett lämpligt sätt. Det är också klart, att här måste man söka gå fram med en viss varsamhet, ty om man har gått in för en viss ordning eller ett visst sätt vid fördelningen av dessa medel, så torde det kanske möta litet större svårigheter att sedan lägga om grunderna för fördelningen. Det är därför jag tror det vore riktigast och lämpligast, att kammaren nu biträder utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Broberg: Herr talman! Herr statsrådet började sitt anförande med att understryka, att statsutskottet på alla punkter bifallit Kungl. Maj:ts framställning under denna huvudtitel med undantag av en enda punkt, där statsutskottet har höjt Kungl. Maj:ts förslag med 50.000 kronor. Jag får säga det, att det skulle varit både tacknämligt och lämpligt, om statsutskottet även på den punkt som nu föreligger, hade höjt anslaget med 50,000 kronor, för att icke säga något hundratusental kronor, ty det är redan bekant, att skat-

*Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)*

ten på automobiler jämte skatten på bensin m. m. går upp till väsentligt högre belopp än vad Kungl. Maj:t har räknat med vid propositionens utarbetande.

Det förhåller sig emellertid med denna sak, såvitt jag har mig bekant, på följande sätt. Då automobilskatten beslöts, trodde alla — om jag icke missminner mig, underströk även det utskott, som då hade frågan under förberedande utredning, den uppfattningen — att en väsentlig del av automobilskattemedlen skulle komma att användas till vägunderhållet. Det var därför med ganska stor besvikelse och bestörtning, som man tog del av de linjer för automobilskattemedlens användning, som på administrativ väg utformats. Det är som vi veta så, att bilskattemedlen skola i huvudsak användas till grundförstärkningar av för biltrafiken hårt anlitade vägar, samt också i viss mån till underhåll. Men underhåll tages härvid i den meningen, att om man skall ha utsikter att få något bidrag av bilskattemedlen till underhåll, så skall detta vara av sådant slag, att det egentligen sammanflyter med grundförstärkning, d. v. s. man kan icke säga var gränsen går. Ty vare sig det är fråga om grundförbättringar eller underhåll i denna mening, skall förslag uppgöras i varje fall med angivande av massor vägförbättringsmedel, såsom makadam, grus o. s. v., och förslaget skall sändas in till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med begäran om godkännande av detsamma, innan man får något bidrag till respektive grundförstärkningar eller s. k. underhållsarbete. Men att göra upp ett tekniskt förslag med angivande av massor o. s. v., när det gäller underhåll, det kan man naturligtvis knappast tala om att göra, utan de blir det fråga om grundförbättring även där, fast man kallar det underhåll.

Det torde vara oss alla bekant, att biltrafiken i vårt land har utvecklat sig därhän, att den väsentligt försvårat och fördyrat vägunderhållet i alla våra distrikt, och därför vore det väl inte mer än riktigt, att åtminstone någon mindre del, såsom motionärerna här i motionen ha ifrågasatt, finge användas till vägunderhållet, oberoende av, om några tekniska förslag, som skola godkännas av vederbörande myndighet, dessförinnan upprättats.

Nu säger man på åtskilliga håll, att detta skulle vara riskabelt, ty man vet icke, om denna generellt utgående del, om jag får kalla den så, av automobilskattemedlen, som skulle gå till underhållet, verkligen kommer att användas till de vägar, som bäst behöva detta underhåll. Den saken anser jag dock reglerar sig själv genom att man begränsar sig till sådana distrikt, där väggkassan övertagit underhållet. Det skulle nämligen knappast vara förnuftigt, om man skulle använda bidrag av dessa medel till att förbättra de bästa vägarna i distriktet, dem som minst behöva det. De medel som stode till buds skulle självfallet i främsta rummet komma att användas till de vägar, som bäst behöva förbättras, ty på dem får man årligen lägga den största delen av för ändamålet disponibla medel. Den saken reglerar sig själv, så snart väggkassan övertagit underhållet, ty det ligger i sakens natur, att de medel, som stå till förfogande, måste användas till förbättring av underhållet på de vägar, som äro livligast och hårdast trafikerade, och där underhållet följaktligen behöver skötas mera rationellt och intensivt.

Nu sade ju herr statsrådet, att här behöves en förberedande, ingående och grundlig undersökning, och det kan ju kanske vara riktigt. Men jag tror, att när det är fråga om så ringa anspråk på dessa medel som 15 % — ty reservanternas föreslå ju ett belopp motsvarande hälften av det bidrag, som staten enligt 60 § i väglagen lämnar till vägunderhållet, och det är ju 30 % — och då jag förmodar, att dessa medel i alla fall skulle komma landsbygden till godo, så borde väl reservationen kunna tagas, helst medlen endast skulle få användas till vägunderhåll i sådana distrikt, där väggkassan övertagit samtliga vägar.

Nu vet jag, att här är en liten hake, som gör, att man icke från alla håll

ansett sig kunna vara med om reservanternas förslag. Det talas nämligen om »väghållningsdistrikt, vars samtliga vägar övertagits till underhåll av vägkassan», och det finnes många distrikt, där man endast övertagit vissa vägar, men bibehåller naturaunderhållet för de övriga på det gamla sättet. Ja, men det är nog bara en tidsfråga, när vägkassan även inom de distrikt, där man så här försöksvis slagit in på denna bog, kommer att övertaga vägunderhållet i dess helhet. Ty erfarenheten från de distrikt som så gjort, visar, att detta är den enda riktiga principen. Därigenom får man en uttaxering av kostnaderna, lika fördelad på alla de väghållningsskyldiga inom distriktet, och därigenom har vägstyrelsen möjlighet att på bästa sätt reglera vägunderhållet. De jordbrukare, som eventuellt reagera mot att vägskatten fördyras genom att den evalveras i pengar, kunna i stor utsträckning bereda sig kompensation för denna utgift genom körslor och andra arbeten, som de åtaga sig att utföra för vägstyrelsens räkning. Så har det gått till hemma i vårt distrikt. Vi voro de första i Bohuslän, som övertogo underhållet genom vägkassan, och där råder ingen meningsskiljaktighet på något håll härom, utan man anser, att detta var den rätta vägen, och trots att jordbrukarna där fått en kraftigare kontant utdebitering, säga de, att de vilja icke återgå till det gamla systemet. För närvarande ha ungefär hälften av vägdistrikten i Bohuslän övertagit underhållet och intet missnöje, ingen opposition har försports från något håll, där man slagit in på detta system. Nu veta vi ju, att det belopp av statsmedel, som utgår till vägunderhållet enligt 60 § i väglagen är beräknat till, vill jag minnas, 5½ miljoner kronor. Alltså skulle det bli något omkring 2 miljoner kronor av dessa 12 miljoner, varom reservationen talar, som skulle komma att utgå såsom bidrag till vägunderhållet i allmänhet inom de distrikt, där vägkassorna övertagit vägunderhållet. Det blir således omkring en sjättedel av hela beloppet, som på detta sätt skulle disponeras. Beträffande återstoden av pengarna, i runt tal 10 miljoner kronor, stå ju de nuvarande bestämmelserna kvar, nämligen att de skola användas till grundförstärkning och underhåll, som det heter, ehuru jag för min del anser, att när man därvidlag talar om underhåll, så är det bara en gest, ty det blir egentligen grundförstärkning alltihop.

Jag tycker alltså, att man, med vetskap om hur förhållandena ställa sig med avseende på kostnaderna för vägunderhållet, måste anse det vara en rimlig och blygsam begäran, att cirka 2 miljoner av dessa 12 miljoner skola användas till vägunderhållet i allmänhet i sådana distrikt, där vägkassan övertagit underhållet. Det är ju uppenbart, att i och med detsamma distrikten övertagit underhållet, blir detta betydligt förbättrat, och någon förbättring kan ju icke ske vare sig på ena eller andra området utan att det kostar pengar. Distrikten måste följaktligen för att få goda vägar göra stora uppoffringar, och därför är det riktigt, att rätten att komma i åtnjutande av automobilskattebidrag till underhållet begränsas till dessa distrikt. För övrigt står det ju varje distrikt öppet, som därom vill besluta, att på vägkassan överlåta underhållet i dess helhet. I det avseendet tror jag, att jag blir rätt sannspädd, om jag påstår, att om 10 år är det icke många distrikt i vårt land, där icke vägkassorna övertagit underhållet i dess helhet.

Jag vill sluta med att upprepa och stryka under vad jag förut sagt, då jag nämnde, att det var med besvikelse, man erfor de linjer, som från vederbörligt håll uppdrogos rörande fördelningen av bilskattemedlen. Dessa linjer avveko nämligen väsentligt från de förutsättningar, som man utgick ifrån här i riksdagen, då automobilskatten infördes. Jag har också velat särskilt understryka, hur det förhåller sig nu. Såsom fördelningen nu är lagd, komma ju dessa medel vägdistrikten till godo endast i den mån som vägdistriktet och dess vägstyrelse äro vakna och passa på och göra framställningar om bidrag. I

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

(Forts.)

sådana distrikt kan man få bidrag till en vägbit här och en där, medan andra distrikt, som icke ha sådan ledning, icke få någonting. För övrigt är det många distrikt, som på grund av sitt läge och de bestämmelser, som här äro fastslagna, icke anse sig ha någon förhoppning att erhålla något av dessa medel, enligt de rigorösa bestämmelser som därmed äro förbundna. Men den ökade biltrafiken ha de alla, och olägenheterna härav få de dragas med, så länge de nuvarande bestämmelserna gälla, utan att få någon hjälp. Detta är, *minst sagt, orimligt!*

Med anledning av herr statsrådets understrykande av nödvändigheten att här företaga en ny utredning vill jag, innan jag slutar, säga, att det är ju alltid ett bra motiv, när man vill motarbeta en sak, att säga, att tiden inte är mogen och anvisa utredning o. s. v. Men jag antar, att hur statens och det allmännas bidrag till vägunderhållet än komma att ekonomiskt regleras, så måste en sådan reglering bliva så pass kraftig, varifrån den än kommer, att man beträffande vad som här är fråga om icke behöver vara rädd för att föregripa någonting av principiell innebörd. Man behöver inte befara, att man genom att bifalla reservationen skulle slå in på en väg, som kan visa sig riskabel, då man sedan vill företaga en förnuftig reglering, om man överhuvud vill företaga någon sådan.

Jag vill, herr talman, med dessa ord förena mig med herr Olofsson i Dignäs i hans yrkande om avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Det är ju klart, att de väghållningsskyldiga föredraga att själva utföra sitt vägunderhåll och om möjligt hålla vägarna i hyggligt skick, men detta är snart inte möjligt på grund av de dryga kostnaderna. Kostnaderna för vägunderhållet för år 1920 — jag tänker nu på förhållandena i mitt eget vägdistrikt — uppgingo till 25 öre per vägmeter. För det sista året kostade det verkliga vägunderhållet 5:25 per vägmeter. Har utvecklingen gått dithän, är det alldeles givet, att vägkassan måste övertaga vägunderhållet, om vägunderhållet verkligen skall skötas ordentligt. Då finner jag, att man, om man följer utskottet i den här punkten, har möjlighet att fördela dessa bidrag, så att de komma de vägkassor till godo, som ha det dyrbaraste underhållet. Följer man reservanterna, blir det en schematiserad fördelning av bidragen, så att de distrikt, som ha lättare vägunderhåll få lika mycket bidrag, som de distrikt, som ha det svårare, och det kan väl inte vara riktigt. Man må ha vilken mening om saken som helst, så måste man väl ändå se saken så, att de distrikt, inom vilka biltrafiken fördärvar vägarna i högre grad än i andra distrikt, böra ha den större andelen av dessa bilskatte-medel. Jag ger herr Olofsson i Digernäs fullkomligt rätt, när han säger, att medelfördelningen bör ske på ett förnuftigt sätt. Men skall så bli förhållandet, böra dessa medel i högre grad tillfalla de vägdistrikt, vilkas vägar mest fördärvas av biltrafiken, och då bör man också följa utskottet och icke reservationen.

Jag ber herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Ja, herr talman, redan från början visade det sig att väglagen var otillfredsställande, och de många motioner, som under tidernas lopp avgivits, giva ju också vid handen att så var förhållandet. Man sökte på många sätt få ändringar i denna lag men förgäves. Man hyste icke, åtminstone icke inom vissa grupper inom kammaren, något intresse för vägarna, och lantmännen, det veta vi, äro i allmänhet ganska kon-

servativt lagda, och de visste icke själva, i vilket avseende ändringar borde åvägbringas. Man klagade mest över att vägskatten verkade orättvis såväl med hänsyn till de olika skatteobjekten som de olika vägdistrikten. Kanske en del av eder, mina herrar, inte veta vad en vägfyrr vill säga eller känna till dess förhållande till bevillningskronan. Många anse säkerligen, att vägskatterna äro en obetydlighet i jämförelse med de andra skatterna. Uträknar man emellertid vägskatten efter de tvenne grunder för skattens utgörande som tillämpas, finner man, att den nu utgående vägskatten för jordbruksfastigheter i medeltal för hela landet torde ligga mellan fyra och fem kronor per bevillningskrona. Den är således i det närmaste lika hög som hela kommunal-skatten i genomsnitt för våra städer. Denna vägskatt varierar emellertid synnerligen mycket till sitt belopp och belöper sig i vissa distrikt till mindre än en krona per bevillningskrona, under det att den i andra distrikt uppgår till 10 å 12, ja, t. o. m. i något enstaka fall till 20 kronor per bevillningskrona. Det är tydligt att en sådan vägskatt är synnerligen tryckande. Vägunderhållskostnaderna ha under de senare åren, huvudsakligen beroende på biltrafiken, betydligt ökats, och förslidet år beräknades kostnaderna till 35 miljoner kronor, därav naturaunderhållet beräknades till 13 miljoner kronor. Gör man en jämförelse mellan den utdebiterade vägskatten för år 1917 och 1922, så finner man, att den har stigit från 7 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor till 22 miljoner kronor och således nära nog tredubblats. Beträffande underhållet in natura kan man inte göra någon jämförelse, därför att taxeringen av vägunderhållet är beroende på en uppskattning, som delvis är tämligen gammal och hänför sig till tiden före kristiden. Det visar sig emellertid, som sagt, att den utdebiterade vägskatten nära nog tredubblats, och att vägunderhållskostnaderna stigit med en svindlande fart. Det gäller därför nu att genast vidtaga åtgärder för att hindra, att denna vägskatt skall trycka alltför hårt.

När bilskatten infördes, tänkte man sig, att denna skatt åtminstone skulle täcka de ökade vägunderhållskostnader, som uppstått genom biltrafikens ökning, men så har icke blivit förhållandet, utan man har uteslutande använt denna skatt, i det närmaste uteslutande, kanhända med något litet undantag, till att förbättra vägarna. De skattskyldiga få nu bära de ökade kostnaderna utan någon lindring. Detta har naturligen framkallat en stor besvikelse bland de skattskyldiga. Nu säger herr statsrådet: Frågan är under utredning, låt oss avvakta resultatet av densamma, och statsutskottet säger på samma sätt: Låt oss se verkningarna av de bestämmelser, som nu blivit fastställda, innan vi nu fatta beslut. Men här är det ju endast fråga om ett provisorium för att hindra att biltrafiken ännu mera skall höja vägskatten och kanske göra den fyra gånger så stor, som den var för 7 å 8 år sedan. Jag tror, att det är nödvändigt att vidtaga denna provisoriska åtgärd, och jag förmodar att den väglag, vi nu ha, i alla fall inte kan bli bestående under så många år till. Vad begär man då från reservanternas sida? Jo, man begär endast, att en liten del av bilskattemedlen, som den näst siste aktade talaren framhöll, ett par miljoner av de 12 miljoner, som gå till landsbygden, skall få användas till underhåll av vägarna. Vad städerna beträffar stå de fullständigt utanför, eftersom de ha sin bestämda andel, och den saken beröres ej heller av det i motionen framlagda förslaget. Det begäres blott att en ringa del alltså av dessa bilskattemedel skola tillförsäkras vägdistrikten till lindring av skatten. Det synes mig vara en så billig begäran, att varken herr statsrådet eller kammarens ledamöter böra sätta sig däremot. Det är möjligt, att ni, mina herrar, som stå utanför denna sak, inte ha den syn på tingen, som de, som särskilt bära skatten, men ni borde i alla fall inse att en sådan rimlig begäran ej bör förvägras bifall.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

(Forts.)

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! När jag har begärt ordet här, har det varit för att få referera till vad som hände i fjol. Då var nämligen denna fråga också uppe, och statsutskottet fick ju som bekant bakläxa den gången. Riksdagen antog då reservanternas förslag, som alltså nu utgör innehållet i den författning, som ännu gäller. För att ytterligare uppfryska minnet av vad som hände då, har jag tagit mig friheten taga in protokollet för onsdagen den 4 juni 1924. Dåvarande statsrådet Lübeck hade då ett anförande, ur vilket jag skall be att få citera några rader. Han refererade till följande uttalande av särskilda utskottet vid 1922 års riksdag: »Även till vägunderhåll bör bidrag kunna lämnas av dessa medel, dock endast under förutsättning att vägen i fråga övertagits till underhåll av vägkassan och underhållet i större utsträckning försvåras på grund av automobiltrafiken. Vägens övertagande av vägkassan synes nämligen böra fordras såsom en garanti för att medlen på ett sakkunnigt sätt användas för det avsedda ändamålet.» Därefter fortsatte herr Lübeck: »Härmed är jag inne på det andra ändringsförslaget, som kommit i fråga, och som utskottet för sin del anslutit sig till, men som reservanternas hava tagit avstånd från. Jag ber att för min del få obetingat ansluta mig till reservanternas ståndpunkt i denna fråga. Den klara förutsättning, som, enligt vad jag nyss läste upp, gavs för uttagande av automobilskatten, har man enligt min mening icke rätt att nu ändra, till på köpet samma år som bilskattemedlen genom ett av riksdagen nyligen fattat beslut ha fördubblats. De, som skola betala dessa bilskattemedel, ha gjort detta utan motvilja, därför att de genom riksdagens år 1922 antagna förordning voro förvissade om, att bilskattemedlen skulle tagas i anspråk endast under sådana förhållanden, att man hade garanti för ett ändamålsenligt användande av dessa medel.»

Vad vilja nu reservanternas i denna fråga? Jo, de vilja ha till stånd ett schematiskt förfarande, som icke tager hänsyn till om det ena eller andra vägunderhållsdistriktet är mera betungat än de övriga. Men, som herr Paulsen nyss påpekade, är det inte mer än rimligt att ställa så till, att Kungl. Maj:t får möjlighet att förfara litet mera rundhant så att säga, när det gäller bidrag till sådana vägdistrikt som ha utomordentligt svåra vägar. Går man in för det schematiska förfarandet, har man att emotse en godtycklig fördelning av bilskattemedlen, en fördelning, som inte medför större tilldelning för de distrikt, som bäst behöva bidrag, utan en fördelning som kanske ger lika bidrag åt alla distrikt. Detta är en av svagheter i reservanternas förslag, som ansetts vara en av kärnpunkterna i detsamma. Jag tar mig friheten att kalla det för en svaghet, ty en svaghet är det.

Vad förste vice talmannens argumentation beträffar, så undrar jag, var han hade sin logik, när han såsom motiv för reservanternas förslag anförde, att vägskatten var ojämnt fördelad. Just denna ojämn fördelning av vägskatten bevisar i stället riktigheten av vad jag nyss yttrat, nämligen att vägarna äro mycket värre i en del distrikt än i andra. Det är därför inte lämpligt att avväga fördelningen av dessa bidrag schematiskt, utan man bör i stället giva Kungl. Maj:t möjlighet att i större utsträckning än fallet skulle bli, om man följer reservanternas förslag, fördela bilskattemedlen med hänsyn till behovet.

Så var det en sak till. Som ett »utomordentligt» bevismedel ha reservanternas anfört, att det under de senaste åren skulle ha utdelats bidrag enligt följande principer, nämligen: »72 procent har gått till omläggning, breddning och förbättring av vägar, 4 procent till omlagda och nya broar, 10 procent till underhåll, inberäknat inköp av vägmaskiner, 2 procent till bättre beläggning av vägytan och 2 procent till konsulenter och forskning.»

På dessa procenttal ha reservanternas byggt hela sitt förslag. Nu skall jag strax med några ord visa, huru det förhåller sig med dessa procenttal. Jag har låtit mig angeläget vara att få fram siffror från departementet, som angiva,

hur fördelningen har skett under år 1924, och jag har här några rader — de äro inte många — som jag hoppas skola tillräckligt klargöra, att den procentberäkning, som de bygga hela sin argumentation på, inte kan vara riktig. Av de bilskattemedel, som utdelades 1924, har ett belopp av 3,409,300 kr. fördelats med tillämpning av 1922 års grunder, som äro desamma som 1923 års grunder, och 862,100 kronor efter de år 1924 beslutade grunderna. Alla de av länsstyrelsen tillstyrkta ansökningarna om underhållsbidrag ha så gott som undantagslöst beviljats. Jag skulle vilja fråga: Vad kunna herrarna efter dessa siffrors uppläsande göra mera än att erkänna, att deras framställning om fördelningsprocenten är felaktig. Detta stödes förresten av ett faktum till, det nämligen, att den nya författningen inte trädde i kraft förrän den 1 juli 1924 och följaktligen icke *hunnit* tillämpas ett helt år, varför man, med den utgångspunkt som reservanterna ha, inte kan komma fram till annat än ett felaktigt resultat beträffande denna fördelningsprocent. När jag på två olika vägar nått samma resultat och detta resultat bestyrkes med siffror från departementet, anser jag mig vara på den säkra sidan, när jag på det varmaste förordar, vad utskottet föreslagit.

Härutöver skall jag be att få påminna om, att det just var reservanterna 1924, som genom att i den nya författningen stryka ordet »företrädesvis» åstadkommo vad även dåvarande kommunikationsministern ansåg vara lämpligt, nämligen att vägunderhåll och grundförbättring ställdes såsom likvärdiga. Detta betyder icke, att man hittills har kunnat fördela bidragen efter de grunder, som riksdagen antog i fjol, och följaktligen är resonemanget även ur den synpunkten obefogat och oriktigt. När man sedan av nuvarande departementschefen får höra, att frågan är föremål för omprövning, och när man, som jag nyss slagit fast, vet att fjolårets författning ännu inte *hunnit* träda i full tillämpning, förvånar det mig, att det skall vara ett så oerhört starkt behov för riksdagen att nu, just i dag, inte ett år efter sedan riksdagen med stor majoritet i båda kamrarna biföll dåvarande reservanterns förslag i detta avseende, på nytt uttala sig härom, och därtill innan man vet eller *kan* veta, hur det nya systemet verkar. Om jag får vara litet försmädlig, skulle jag vilja säga, att reservanternas förslag icke kan bli något annat än ett uttalande till Kungl. Maj:t, därför att det i förslaget icke förekommer något förslag till författningsändring; det gör det inte, om herrarna se efter. Dessutom förhåller det sig ju på det sättet, att man genom bifall till reservanternas förslag läser fast frågan för framtiden till men för många av väghållningsdistrikten. Jag kan för min del inte se något behov av att lagstifta i onödan, när det, som sagt, ännu inte har gått ett år sedan riksdagen vidtog denna lagändring, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag å reservanternas förslag och bifall till utskottets.

Häruti instämde herr *Sköld*.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då man vet, att riksdagen årligen beslutar flera miljoner för förbättring av vägarna i landet är det med ett visst intresse, man ser, huru på grund av penningvärdets fall numera det även måste tagas av bilskatten till dessa grundförbättringar. Jag menar helt naturligt inte, att man helt och hållet skall taga dessa pengar till grundförbättring ur statskassan, utan att man i någon mån givetvis även skall taga av bilskattenedlen. Den tanke, som låg bakom förslaget om bilskatt, och den motivering, som låg till grund för bilskattens införande, var nog inte bara att skatten skulle användas till lindring av vägunderhållet för jordbrukarna, utan även, att den skulle användas för att bereda bilägarna bättre vägar, och detta krav från bilägarnas sida anser jag för min del böra beaktas. Då bilägarna

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automobiler
m. m.

(Forts.)

betala så stor skatt, som efter vad jag hört torde i år komma att uppgå till 15 å 20 miljoner kronor, kan man inte helt och hållet negligera deras önskemål och krav på bättre vägar.

Vidare vill jag framhålla en synpunkt, en nationalekonomisk synpunkt, som även torde böra beaktas, och det är, att det icke kan ligga i svenska folkets intresse att genom dåliga vägar medverka till att den ena utländska bilen efter den andra förstöres, något som ju måste medföra import av nya bilar. Det blir en dyrbar sak, om man tänker på en följd av år. Man bör försöka se saken även från den sidan, och om jag så får uttrycka mig, söka lägga saken till rätta på bästa sätt. Varken bilägarna eller andra kunna vara tillfreds, förrän förändringar i vägunderhållet sker i hela landet. Så länge man har naturaunderhållet, som bestrides av jordbrukarna, kan det icke undvikas, att den ena jordbrukaren känner sitt ansvar större än den andra. Den ena lagar vägen ordentligt, men den andra lagar vägen endast så pass mycket, att han inte riskerar, att vägunderhållet blir bortauktionerat. Det blir för bilarna och hästskjutsarna ett guppande upp och ner på de dåliga vägarna, och det kan väl icke vara i någons intresse, att det skall fortgå på detta sätt. Därför bör man genom uppmuntran intressera de olika bygderna och distrikten i landet, så att vägkassorna övertaga vägunderhållet, något som ju nu också sker i mycket stor utsträckning. Man bör alltså stödja den tanken, som har kommit upp och redan vunnit burskap, nämligen att där vägkassorna övertagit vägunderhållet in natura, där skola också vägkassorna få högre statsanslag för att möjliggöra ernåendet av goda vägar. Den, som har bevittnat, vilken skillnad mot förut det är, sedan vägkassorna övertagit vägarna, önskar nog, att alla distrikt fortast möjligt skola övertaga vägunderhållet, och att man aldrig någonsin kommer tillbaka till förutvarande förhållanden.

Nu säger herr Anderson i Råstock, att behovet är så olika. Och om jag inte missuppfattade herr Paulsens yttrande, så ansåg han, att de, som ha drygare och svårare underhåll av sina vägar, borde ha större anslag. Menade han därmed naturaunderhållarna, så får jag säga, att han med orätt riktat sig mot reservanterna. Ty enligt reservanternas mening skall detta ökade bidrag icke utgå i andra fall, än då vägkassan övertagit vägunderhållet, och då blir det ju lika för hela distriktet. Däremot förstår jag bättre herr Anderson i Råstock, då han säger, att behovet är så olika. Men då statsbidraget, såväl de 30 procenten som det ytterligare bidraget, bygger på de verkliga kostnaderna, så måtte väl detta innebära, att bidraget får tillgodonjutas just i mån av det olika behovet. För övrigt vill jag säga, att hur man än vill ordna det, så finns det ingen möjlighet att åstadkomma en sådan rättvisa, att inte det ena vägdistriktet kan få något mera än det andra. Jag vet åtminstone inte något sätt att lösa den frågan, så att det blir fullt tillfredsställande. Det bästa man kan nå är, såvitt jag förstår, att lägga de verkliga underhållskostnaderna till grund såväl för det vanliga statsbidraget som för det extra tillägget.

Herr Anderson i Råstock betonade med skärpa, att de, som nu äro reservanter, i fjol hade förfäktat en annan ståndpunkt, till vilken riksdagen då också anslöt sig, men att de redan nu äro färdiga med att vilja genomföra en förändring. Ja, herr Anderson i Råstock, det är så med oss landsbygdsrepresentanter, att vi alltför väl känna, hur illa ställt det är på detta område överallt ute i bygderna och hur väl en förbättring behöver komma till stånd. På ett år kan också mycket förändras med avseende på uppfattningarna och åsikterna om vägarna och deras underhåll. Vi kunna helt enkelt inte slå oss till ro, så länge vi inte fått ändrade och bättre förhållanden. Vad vi nu kunna vinna är, såvitt jag förstår, endast ökade statsbidrag. Ty det blir nog så, att många av dem, som eljest gärna skulle vilja övergå till systemet med vägkassans övertagande av vägunderhållet, dra sig för detta, därför att det blir

dyrare med en kontant skatt än att med egna hästar på lämplig tid själva utföra arbetet. Men vägarna komma att alltför förbli dåliga, ojämna och otillfredsställande, till dess man kommer fram till en ordning med ensartad maskinell behandling av vägarna både i fråga om skrapning av vägarna och påläggning av nytt materiel. Det är därför man måste genom ökade statsbidrag uppmuntra väggkassorna att övertaga vägunderhållet.

*Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)*

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Den första ärade talaren, herr Olofsson i Digernäs, berättade litet om hur denna fråga hade behandlats på vederbörande avdelning i statsutskottet. Han meddelade, att utskottets utlåtande var resultatet av en kompromiss, och jag vill vitsorda, att så är förhållandet. Vi voro fullkomligt eniga på avdelningen, men vid slutjusteringen inträdde herr Olofsson i Digernäs i arbetet utan att förut ha deltagit i behandlingen och framlade sin reservation, vilken icke behandlats och granskats på avdelningen. När vi sedan kommo till statsutskottet in pleno, hade vi bara några timmar på oss att diskutera frågan. Det är all den behandling, som ägnats saken från dem, som haft i uppdrag att närmast syssla med dessa ting.

Nu är ju förhållandet det, att förra riksdagen antog vissa grunder för dessa medels fördelning, vilka grunder, såsom förut påpekats, ännu icke tillämpats. Ty vid den fördelning, som ägt rum innevarande år, kunde de icke tillämpas annat än till en mindre del. Innan alltså den lagändring, som i fjol vidtogs, första gången tillämpats, väckes här motion om ändrade grunder. Under tiden för motionens behandling i utskottet bliva vissa siffror och sakförhållanden kända, vilka äro av den beskaffenheten, att motionärerna icke kunna vidhålla motionen. De gå själva ifrån den och komma här i stället fram med en reservation av helt annan innebörd.

När herr Olofsson i Digernäs här varit litet indiskret, så kanske jag också kan vara det. Jag kan sålunda nämna, att under frågans utskottsbehandling en av huvudmotionärerna själv erkänt, att denna reservation enligt hans mening är av den beskaffenheten, att den icke kan stå sig längre än till nästa år. Då måste man återkomma med saken till riksdagen för att, som orden föllo, få bestämmelserna kompletterade. Nu har herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här i dag meddelat, att det för närvarande inom departementet pågår en utredning om hur man skall lägga grunderna för dessa medels fördelning. Jag vill verkligen hemställa till herrarna: är det överensstämmande med god riksdagspraxis att nu à tout prix besluta ändring i bestämmelser, som ännu icke tillämpas, då man vet, att det pågår en utredning om saken i vederbörande departement och då de, som påyrka ändringen, i samma ögonblick medgiva, att de icke äro mer säkra på densamma, än att de anse, att den icke kan stå sig längre än till nästa års riksdag och då måste kompletteras? Jag tror, att det skulle vara någonting ganska enastående i riksdagens historia att på så lösa grunder skrida till en ändring av vid föregående års riksdag antagna bestämmelser. Man behöver ju endast hänvisa till vad utskottet på sidan 14 anför i fråga om vådan av att med de mycket komplicerade och olikartade förhållanden, som råda i de olika länen och väghållningsdistrikten i vårt avlånga land, antaga sådana generella bestämmelser. Det skulle bland annat betyda, att t. ex. ett län skulle få ett bidrag av 300,000 kronor, under det att från detta län icke influtit mera i automobilskatt än 77,000 kronor. Detta exempel bidrog för övrigt nog i sin mån till att motionärerna icke kunde vidhålla sitt ursprungliga förslag.

Men det tillkommer även en hel del andra omständigheter, som, såsom också utskottet påpekat, tala för att man icke nu bör skrida till ändring av föregå-

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

(Forts.)

ende års riksdags beslut i annan mån än genom de anvisningar, utskottet föreslår och vilka anvisningar äro av så tillmötesgående art, att det är förvånande, att motionärerna inte blivit tillfredsställda därmed. Vi måste ha en viss kännedom dels om trafikens omfattning, dels också om de olika vägar, där den största åverkan äger rum, vi måste ha en plan upprättad för dessa ting o. s. v., innan en ändring lämpligen kan eller bör genomföras. Här har automobiltrafiken inträtt fullständigt revolutionerande. Vårt vägsystem var inte berett för denna utveckling, som ramlat på oss med en så fruktansvärd fart. Det kan då inte vara någon idé att på lösa grunder plottra bort dessa medel utan att se till att de bli på bästa sätt använda till åstadkommande av goda vägar. Herr Bengtsson i Norup ville göra gällande, att det sistnämnda syftet bäst vinnes genom ett bifall till reservationen. Och herr förste vice talmanen ansåg, att vi i städerna inte egentligen hade med denna sak att skaffa. Tack så mycket! Jag undrar, vilka som betala största delen av automobilskattemedlen, om det inte är städernas befolkning. Vi ha nog lika stort intresse som landsbygdens befolkning av att det blir goda vägar och att det blir en rättvis fördelning av dessa medel, så att de främst komma de väghållare till godo, som lida hårdast av automobilframfarten.

Men så kommer ytterligare en omständighet, som utskottet också pekar på, och det är den, att våra vägdistrikt för närvarande i stor utsträckning icke ha sin bokföring så ordnad, att man utan vidare kan lämna ut stora penningmedel till dem utan kontroll från statens sida. Det pågår även en utredning om denna sak, och det förväntas snart förslag i det stycket. Detta är nog ett så pass viktigt skäl för andra kammaren, att kammaren bör vara rätt betänksam, innan den beslutar en ändring av dessa grunder, vilka, som sagt, beslötos förra året och ännu icke trätt i tillämpning.

Under återopande av vad utskottet anfört och då möjlighet finnes för Kungl. Maj:t att inom ramen av för de utav riksdagen antagna grunderna träda motionärernas önskemål till mötes i de fall, då de äro berättigade, så kan jag, herr talman, icke finna annat, än att mycket goda skäl äro angivna för utskottets ståndpunkt. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den föreliggande situationen är synnerligen egendomlig, då man tänker på förhållandena i fjol. Då hade statsutskottets majoritet gått in för den meningen, att Kungl. Maj:t skulle kunna medgiva bidrag till underhåll av de vägar, som voro synnerligen betungade med automobiltrafik. Men då inträffade det märkvärdiga, att en hel del av dem, som i dag kämpa för reservationen, den gången lika ivrigt kämpade för ett bibehållande av den bestämmelse, som dittills gällt. Bidraget skulle utgå endast till de vägdistrikt, där vägkassan hade övertagit hela vägunderhållet. Inga andra skulle få något bidrag till själva underhållet. Och egendomligt nog fingo de, som så ansågo, stadsborna med sig. Jag tycker annars, att stadsborna skulle vara lika intresserade av att vägarna äro bra, oavsett om vägkassan övertagit deras underhåll eller icke. Men stadsborna funno sig som sagt böra ansluta sig till den nämnda linjen, och så segrade denna.

Nu ha segrarna från i fjol kommit litet grand i håret på varandra. Nu vill man ha det därhän, att ett vägdistrikt, där vägkassan övertagit hela underhållet, skall gå före och erhålla ett bidrag för det försvårade vägunderhållet, vilket bidrag fixerats till 15 procent, d. v. s. hälften av statsbidraget. Ja, det är mycket raskt marscherat, det kan jag inte neka. Som lantman önskar jag naturligtvis all möjlig lättnad för väghållarna. Men det är märkvärdigt, att herrarna inte funnit, att denna lättnad behövs även annorstädes, än där vägkassan har övertagit hela vägunderhållet. Jag skulle väl kunna få en för-

klaring till detta i ett par yttranden, som fällts här, och även i ett yttrande som jag hörde i utskottet. Här yttrades nämligen av herr Olsson i Broberg, att när vägkassan övertog vägunderhållet, så var det klart, att det blir bättre vägar. Ja, har man denna kolartro, att vägarna bli bättre blott vägstämman har fattat ett sådant beslut om vägunderhållets övertagande av vägkassan, då är det solklart, att man går den väg, som reservanterna här vilja gå. Det har också uttalats en annan mening, nämligen den, att vägkassorna böra få denna hjälp eller uppmuntran att övertaga hela vägunderhållet, ty eljest kunde det inträda en reaktion, därför att det visar sig, att det blir för dyrt. Ja, jag vet inte riktigt vem jag skall tro. Men snarast tror jag mest på det sista yttrandet, att en sådan reaktion kan uppstå.

*Ang. anslag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.
(Forts.)*

Jag anförde i fjol ett förhållande, som föranledde mig att strida på den linje, där jag då stred. Det var det förhållandet, att här finnas i själva verket väghållningsdistrikt i vårt land, att även om alla naturavägunderhållare sluta sig ihop och begära, att vägkassan skall övertaga vägunderhållet de likväl icke kunna genomdriva detta, därför att de vägunderhållare, som bekosta sitt vägunderhåll med pengar, äro i majoritet. Dessa senare begripa alltför väl, att det blir billigare att fortsätta på det hittillsvarande sättet, och de säga därför nej, helt enkelt nej.

Jag har under debatten i år i utskottet särskilt framhållit, att skall man gå den väg, som herrar reservanter vilja gå, då är första förutsättningen den, att man i väglagen tar bort bestämmelsen om att vägunderhåll får ske in natura. Det vore rent spel. Då kunde vi diskutera den frågan alltigenom. Men hittills har man endast velat på en omväg komma till detta mål. Varför inte taga upp problemet helt öppet? Då skulle åtminstone varje vägunderhållare få den rätt, som han nu icke har, att bli av med sitt vägunderhåll och få det överlämnat till vägkassan. Då hade han inte något att klaga över.

Nu är jag visserligen av den meningen, att skola alla våra s. k. tertiärvägar skötas ingenjörsmässigt, så blir det en utomordentligt dyr historia. Men är man beredd att offra så mycket pengar, så kan naturligtvis allt uträttas. Eljest har jag svårt att förstå, att det, när det gäller en liten väg, som står på gränsen mellan allmän och enskild väg och där det kanske kommer en bil i veckan, egentligen skall vara behöfligt, att en ingenjör ovillkorligen skall stå och se på, medan vägen lagas meter efter meter. Det behövs inte. Däremot finns det oerhört många vägar i vårt land, som måste byggas rent ingenjörsmässigt. Därest nu reservanternas förslag ginge igenom, hur skulle det då ställa sig i de väghållningsdistrikt, där vägunderhållarna icke kunna genomdriva att vägkassan övertar vägunderhållet? Jo, har man då inom distriktet en viss hårt anlitad väg, där det kanske kommer mellan 500 och 1,000 bilar om dagen, då håller inte det vanliga underhållet. Ännu har man inte lyckats få något annat än stensättning att hålla i sådana fall. Det är ju en mycket dyr historia, men det är nog enda sättet att klara upp saken på sådana, mycket starkt anlitade vägar. Skall nu i enlighet med reservanternas förslag samtliga distrikt, där vägkassan övertagit hela underhållet, först erhålla 15 procent, så kan det hända, att när dessa 15 procent äro utdelade, inte ett öre återstår till de distrikt, där vägkassan inte övertagit hela underhållet men som kanske bygga just sådana där mycket starkt anlitade automobilvägar. Detta kan jag inte finna vara rättvist. Och jag vågar påstå, att det inte heller är klokt att gå fram på sådant sätt. Man får taga i betraktande, att det nu kan gå lättare att få en sådan stensättning av en väg till stånd, därför att man då indirekt får bidrag till underhållet, och själva underhållet blir ju sedan ytterst minimalt. Det har också visat sig, att, när det gäller vägar, som slitas mycket hårt av automobiltrafiken, även de, som själva med pengar bekosta vägunderhållet men vägra att gå med på ett förslag om att vägkassan

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

skall övertaga hela vägunderhållet, gärna äro med om att medgiva, att vägkassan övertager sådana speciella, hårt trafikerade vägar.

Jag tycker, att någon rättvisa skall man skipa de olika vägdistriktet emellan, och det är mig därför fullständigt omöjligt att här följa reservanterna. Då jag i fjol stred mycket för statsutskottets då föreliggande förslag, så är det tydligt, att jag icke heller kan ha någon beundran för Kungl. Maj:ts nuvarande förslag, vilket är detsamma som statsutskottets minoritet i fjol genomdrev. Jag har då nödgats fråga mig, vilketdera förslaget som innebär den minsta orätten. Och då måste jag i nuvarande situation säga, att det gör utan tvivel Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag. Enligt detta kunna visserligen de vägdistrikt, där vägkassan har övertagit vägunderhållet, få bidrag till själva underhållet, men de få det inte, förrän en del andra saker, som behövas för vägarna inom ett län, ha tillgodosetts.

Ja, jag står som sagt i en svår situation, det erkänner jag. Men i valet mellan de två otillfredsställande förslagen, så nödgas jag likväl, herr talman, utan att sväva på målet yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Jeppsson: Herr talman! Att automobiltrafiken har i oerhörd grad föranlett stora, ökade kostnader för vägunderhållet torde väl alla, som ha kännedom om dessa saker, vara ense om. Automobils-katten och bensinskatten hava också införts för att i någon mån genom därav inflytande medel de höjda kostnaderna skola kunna motverkas. Utskottet säger också i sitt utlåtande: »Att automobils-kattemedlen böra komma till användning jämväl för att bereda lättnader i själva vägunderhållet och för täckande av de merutgifter, som automobiltrafiken otvivelaktigt medfört för de underhållsskyldige, är av riksdagen redan tidigare fastslaget. I detta avseende får utskottet erinra bland annat om en vid senaste riksdag vidtagen förändring i gällande författning, varigenom avsågs att åt kraven på bidrag till själva vägunderhållet bereda *full likställighet* med de föreliggande intressena av att från automobils-kattemedlen lämnades understöd till ombyggnads- och förbättringsarbeten.»

Men hur den likställigheten i praktiken tagit sig ut framgår av reservationen. Där lämnas en uppgift, som också omnämnts här av herr Anderson i Råstock, nämligen att fördelningen mellan olika behov skulle procentuellt ställa sig på följande sätt: 72 procent har gått till omläggningar, breddning och förbättring av vägar, 4 procent till omlagda och nya broar, 10 procent till underhåll, inberäknat inköp av vägmaskiner o. s. v. — Huru mycket som gått till inköp av vägmaskiner av dessa 10 procent, framgår icke, men tillsammans med bidrag till underhåll har utgått för ändamålet 10 procent av samtliga fördelade automobils-kattemedel. Nu anförde herr Anderson i Råstock andra siffror, men jag kunde icke av dem finna, hur automobils-kattemedlen procentuellt fördelats till ovan angivna ändamål. Av herr Andersons siffror skulle emellertid framgå, att fördelningen var gynnsammare, när det gällde bidrag till direkta underhållskostnader, än vad reservanterna här anförde. Som ytterligare belägg för detta anförde herr Anderson, att alla av länsstyrelserna tillstyrkta bidrag till underhållskostnader hade av Kungl. Maj:t bifallits. Det må vara, men jag tror inte, att jag säger för mycket, om jag säger, att många vägstyrelser nog mycket gärna skulle ha velat vara med om att söka bidrag av automobils-kattemedel till vägunderhållskostnader men ha fått den uppfattningen och det beskedet, att det lönar sig icke att göra dylik framställning om bidrag till underhållskostnader; en sådan skulle icke komma att tillstyrkas och icke komma att bifallas. Det är därför ofantligt många sådana framställningar, som skulle gjorts av vägstyrelserna men som inte gjorts av dem, därför att de ansett det lönlöst. I många fall har dylik

framställning om bidrag till underhåll av väg gjorts men blivit avstyrkt av länsstyrelsen. Därför kan herr Anderson säga, att samtliga framställningar i detta hänseende, som tillstyrkts av länsstyrelserna, blivit av Kungl. Maj:t bifallna utan att detta behöver innebära någon nämnvärd ökning av bidraget till underhållskostnaderna. Nu säger herr Anderson i Råstock, liksom också herr Paulsen, att ett bifall till reservationen skulle medföra en schematisk fördelning av automobilskattemedlen och beröva Kungl. Maj:t möjlighet att giva särskilt betungat väghållningsdistrikt bidrag för underhåll av sådana vägar, vilkas underhållskostnader i väsentlig mån höjas just på grund av automobiltrafiken. Men detta är väl ändå inte riktigt. Den fördelning, som här föreslås, är icke så genomgripande, att man kan säga, att den innebär en schematisk fördelning av automobilskattemedlen. Här har av en talare, herr Olsson i Broberg vill jag minnas, anförts, att om riksdagen beslöte i överensstämmelse med reservationen, detta skulle medföra, att cirka 2 miljoner kronor av automobilskattemedlen skulle användas på sätt som antyddes, nämligen utgå i form av ökat bidrag till täckande av underhållskostnaderna. Om denna beräkning är riktig, kan jag inte yttra mig om, men om herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet egen beräkning av underhållskostnaderna är riktig, så skulle detta hålla streck, ty herr statsrådet äskar i sin huvudtitel 5 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor att utgå som statsbidrag till vägunderhåll. Som känt är utgår statsbidraget till vägunderhåll till 30 procent av uppskattade eller verkliga kostnader. Nu skulle dessa 15 procent, reservanternas föreslagit, endast utgå till underhåll av sådana vägar, vilkas underhåll övertagits av vägkassan. Således borde, om herr statsrådets beräknade 5 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor räcka till betalande av 30 procent av de beräknade kostnaderna, säkerligen också de av herr Olsson i Broberg beräknade 2 miljonerna mer än väl räcka till att täcka de 15 procenten av de i reservationen ifrågasatta underhållskostnaderna. Om det utgår 2 miljoner kronor till att bestrida 15 procent av underhållskostnaderna, så skulle, om automobilskattemedlen uppgå till beräknade 12 miljoner kronor, för landsbygdens behov återstå ej mindre än 10 miljoner kronor att användas till de av herr Paulsen och herr Anderson i Råstock m. fl. åberopade väghållningsdistrikt, som äro särskilt betungade på grund av biltrafiken. Det är en aktningvärd summa till vägväsendet att användas till ombyggnad och förbättringar av vägarna samt ytterligare bidrag till underhållskostnader för av automobiltrafiken särskilt betungade vägar. Jag kan därför inte se någon fara i ett bifall till reservationen. Därigenom kommer icke Kungl. Maj:t att berövas möjligheten att ge sådana väghållningsdistrikt, som äro i behov därav, ökade bidrag av automobilskattemedlen, i all synnerhet som vi räkna med och kunna vara tämligen säkra på, att automobilskattemedlen komma att ytterligare växa. Men ett bifall till reservationen skulle enligt mitt förmenande ha åtskilliga fördelar med sig. För det första skulle det verkligen bli ett anslag direkt till underhållskostnader, och för det andra vore det en mycket stor fördel just för vägstyrelserna och väghållningsdistrikten, när de gå att uppgöra sina stater, att de ha något bestämt att räkna med. Det säger också utskottet i sitt utlåtande på sid. 14, där det heter: »Ett genomförande av det motionsvis framförda förslaget torde innebära en större säkerhet för att vid fördelningen av automobilskattemedlen själva vägunderhållet komme att erhålla sin vederbörliga andel. Ett beslut i av motionärerna angiven riktning torde också, enligt vad från sakkunnigt håll vitsordats, bidraga till ökad trygghet för vägdistriktens ekonomi samt ökat intresse för övergång till ett mera tidsenligt underhåll genom vägkassorna och härigenom i stort sett till en besparing för landet i sin helhet i avseende å vägutgifter.»

Detta tycker jag är ett mycket talande skäl, som utskottet anför, för bifall till motionen och därmed också bifall till reservationen.

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Nu säger ju herr statsrådet i sitt yttrande i dag, att en omläggning av ifrågavarande fördelningsgrunder bör äga rum, men att man bör framgå med all varsamhet. Ja, det måtte väl vara att framgå med varsamhet, då man, som jag sökt påvisa, genom ett bifall till reservationen endast tager ungefär $\frac{1}{6}$, kanske icke det, av automobilskattemedlen att fördelas på sätt här antytts. Därtill kommer enligt mitt förmenande en förtjänst i reservanternas förslag, den nämligen, att det innebär ett mycket enkelt och praktiskt sätt att fördela automobilskattemedlen, vilket jag för min del anser vara en stor fördel. Det är möjligt, att åtskilliga av kammarens ledamöter tvärtom däri se en nackdel. Jag ser en fördel i åstadkommande av större enkelhet och klarare, bättre och lättare tillämpade bestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen i förevarande punkt.

Herr Öberg: Herr talman! Vare sig vägunderhållet överförs på vägkassorna, såsom mångenstädes nu har skett, eller man förblir vid det gamla, d. v. s. vid vägunderhållets utgörande genom indelning och med innaturaunderhåll av vissa därtill skyldiga, nämligen fastighetsägarna, så är det min oförgripliga mening, att det är både billigt och rätt, att man i vartdera fallet bör få sin andel av bilskattemedlen och att det icke fortfarande förfäres såsom hitintills har skett, så att endast de, som beslutat vägunderhållets överförande på vägkassan, ensamma skola få dela bilskattemedlen sig emellan. Ty, märk väl, mina herrar, bilarna taga i sin stora framfart här och där alls ingen hänsyn till, huruvida vägunderhållet utgöres av vägkassan eller av den enskilde fastighetsägaren; de slita i varje fall vägarna lika mycket. Vid sådant förhållande kan vägbördan för innaturavägunderhållaren bli långt större börda än vad den är för dem, som deltaga i på vägkassan överfört vägunderhåll. Då kan jag för min del inte förstå, varför man inte skall vara lika berättigad till andel i bilskattemedlen, då vägunderhållet utgöres direkt av fastighetsägare, och då bilskattemedlen därjämte äro avsedda att likasom återgå till vägarna för den slitning, som på grund av biltrafiken åstadkommits. Då synes det mig återigen, att bilskattemedlen skulle tillgodokomma var och en, vare sig man hör till ett distrikt, där underhållet är överfört på vägkassan, eller man hör till ett distrikt, där man som fastighetsägare utgör vägunderhållet in natura.

I min hembygd, mina herrar, om jag nu får taga ett exempel, har förhållandet blivit det, att på ömse sidor av det vägdistrikt jag tillhör, har vägunderhållet överförts på vägkassan. Vårt distrikt, som ligger mitt emellan, har icke överförts av särskilda orsaker, utan vägunderhållet förblir fortfarande kvar vid sin indelning. Då folket vet och ser, att å ömse av dessa sidor man får hjälp av bilskattemedlen till vissa grundförbättringar och inköp av maskinella redskap, allt i och för att lätta vägbördan, då har detta folk inom mitt distrikt — om jag så får uttrycka mig — svårt att förstå, att icke vi, när vägunderhållet för oss är minst sagt lika tungt som för de andra, också skola få en slant av bilskattemedlen för att sättas i tillfälle att köpa maskinella redskap och såmedels underlätta vägunderhållet.

Det är uppfattningar och synpunkter, som göra sig gällande hos en och annan, och man har rätt svårt att förstå, att det skall med skäl kunna sägas, att rättvisan bjuder, att det skall så fördelas, att den som har fått sitt vägunderhåll överfört till vägkassan får sin andel, men den, som av vissa omständigheter bibehåller indelningen av naturaunderhållet, får intet. Man har, säger jag återigen, rätt svårt att förstå, att det skall ligga någon rättvisa däri. Detta är efter min uppfattning mer än en strid om teori och praktik. I detta fall anser jag, att teorin bör vika, och att den praktiska erfarenheten bör få gälla.

Sker detta, kan det inte bli tu tal om, att inte de distrikt, som icke fått sitt vägväsende överfört på vägkassa, också skola ha sin anpart.

Nu kan man visserligen tvista om, huruvida det är så lämpligt, såsom herr statsrådet har angivit, att när man igångsatt en utredning, riksdagen i år skall fatta något beslut. Härom kan man som sagt tvista, det medgiver jag villigt, men då frågan är av så stor principiell betydelse, synes det mig vara fullt ut på sin plats, att den, som fordrar, på likställighetens grund, delaktighet, bör vara berättigad och gör klokt i att påkalla ett beslut i enlighet med reservationen, så att det må bli likasom en opinionsyttring till höga vederbörande, när de gå att fullfölja den igångsatta utredningen.

För övrigt, mina herrar, om jag tänker på den tunga, stora tunga vågar jag säga, som det allmänna vägväsendet pålägger oss däruppe i de norrländska bygderna dels i och för underhåll av de gamla, förutvarande vägarna och dels för åstadkommande av nya vägar, som vi äro i så stort behov av. Om jag överhuvud taget ser på det norrländska vägväsendet, så faller det mig nu in att uttala den meningen, att om ni, mina herrar, våra motståndare, liksom ville förflytta er upp till de norrländska bygderna och vi finge byta bördorna med eder på detta område, så tror jag, att motståndet snart nog skulle ge vika och att vi finge träda in för en nyare och mera rättvis tingens ordning.

Jag vill, herr talman, intet annat än det, som synes mig vara billigt och rättvist, och i känslan av detta, en plikt, som alla böra känna, kan jag inte annat än på det livligaste yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag har icke kunnat undgå att lägga märke till att i behandlingen i statsutskottet av detta ärende deltagit, såvitt jag kan finna, icke mindre än 13 stadsrepresentanter mot 11 landsbygdsrepresentanter. Det vare mig långt ifrån att vilja fränkänna stadsrepresentanterna tilbörliig sakkunskap och omdömesförmåga, men det är väl ändå något egendomligt, att i en fråga, som rör speciellt och endast landsbygden, uti en korporation, som har att fatta ståndpunkt i ett sådant spörsmål, stadsrepresentanterna skola vara i majoritet. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att vi nu tala endast om den landsbygden tillkommande andelen av bilskattemedlen. Städerna ha fått sin del anvisad under nästföregående punkt. Jag vill i det sammanhanget påvisa, att städerna få sin anpart av bilskattemedlen utan några egentliga förbehåll eller villkor, under det att för landsbygdens vidkommande har införts ett rätt tyngande och omständigt administrativt förfarande med upprättande av arbetsplaner, insändande av ansökningshandlingar, kontroll o. s. v. Det ligger rätt mycket av misstro i själva förfaringssättet gentemot landsbygdens distrikt, när man har en sådan tilltro till städernas förvaltande myndigheter, att de utan vidare få förfoga över den anpart av medlen, som enligt gäldande fördelningsgrund tillkommer städerna.

Jag skall icke vidare ingå på skälen för och emot. De skäl, som tala för bifall till reservationen, hava utvecklats först i motionen, därpå i reservanternas motivering och senast i kammaren av olika talare. Jag skall nu inskränka mig till att bemöta några av de mer formella invändningar, som gjorts mot att vi skulle fatta ett beslut i enlighet med reservanternas yrkande. Här har bl. a. påvisats, dels av ledamöter i kammaren, dels av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att vi inom kort ha att förvänta en ny väglagstiftning och att i samband därmed frågan om bilskattemedlens användande skall komma till slutligt avgörande. Herr statsrådet uttalade den optimistiska uppfattningen, att detta väglagstiftningsförslag skulle kunna föreligga nästa riksdag. Jag hoppas livligt, att detta skall bli fallet. Däremot har jag icke så stark tro på att förslaget då skall lända till beslut och resultat, därför att

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

frågan om en revision av väglagen är nära sammanhängande med frågan om en revision av vägskattegrunderna, och den frågan återigen sammanhänger med hela kommunalskatteformen. Jag vågar icke nu taga för alldeles självklart, att vi nästa år lyckas få en lösning till stånd av detta spörsmål, och därmed har tidpunkten för väglagstiftningsreformen undanskjutits. Jag tror därför att det uttryck, som återgavs, jag tror från motionären, att tidpunkten för en ny väglagstiftning kan vara oviss, är fullkomligt befogat. Och då vi nu skola fatta ståndpunkt i föreliggande spörsmål, så tror jag, att det är klokt, att vi göra oss förtrogna med tanken, att provisoriet kommer att gälla två, kanske tre år framåt, så att det gäller icke endast så kort tid, som man från visst håll försökt göra gällande.

Herr Anderson i Råstock anmärkte, att det icke föreligger något förslag till författningsändring. Jag kan ej finna, att det är behöfligt, därför att det yrkande, vari reservationen utmynnar, rymmes inom ramen för nu gällande författning. Det heter i paragraf 4, att »Konungen äger att av skattemedel» o. s. v. Och så heter det »samt till underhåll av sådana av vederbörande vägkassa underhållna vägar och broar» o. s. v. Det är reglerat i en förordning av november i fjol, som utfärdats i administrativ väg utan riksdagens hörande. Jag kan ej förstå annat, än att den förändring, som nu ifrågasättes, mycket väl kan ordnas på samma sätt. I det sammanhanget ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det i debatten påvisats, att varje bidrag av bilskattemedel är förknippat med motprestation från vägkassan på icke mindre än en tredjedel. Jag kan ej erinra mig, att riksdagen tillsports härom, utan det är infört av den administrativa sakkunskapen. Och jag vill säga, att det är den omständigheten, som gjort, att automobilskatten och sättet för dess fördelning blivit så impopulära i vägkommunerna, som de äro. De fattiga vägdistrikten ha ej råd att söka bidrag av bilskattemedlen. Och jag känner distrikt, som skuldsatt sig för att kunna mottaga bidrag. Vi ha ett belopp till landsbygden på 12 miljoner kronor. Det förutsätter motprestationer på 4 miljoner kronor. Det är en betänkelig sak, mina herrar, att statsmakterna på en bakväg tvinga vägkommunerna att åtaga sig större skattebördor, än annars behöfve vara fallet. Och att tala om en skattelättnad med nu gällande grunder är orimligt. Det innebär ökning av skatterna, om ett distrikt vill komma i åtnjutande av bidrag.

Då herr Anderson i Råstock drog i tvivelsmål riktigheten av de statistiska siffror, som finnas återgivna i reservationen, kan jag ej finna, att det bevismaterial, han anförde, är övertygande. Herr Jeppsson har påvisat, att herr Anderson ej kommit med motbevis, utan endast anför, att samtliga ansökningar om bidrag blivit bifallna. Det rubbar intet i det förhållandet, att den större delen av medlen gått och kommer att gå till omläggning och förbättring av vägarna. Men jag skulle i gengäld vilja tillåta mig att draga i tvivelsmål riktigheten av en av utskottsmajoritetens uppgifter, nämligen den, som hänför sig till underhållskostnaderna i Norrbottens län. Det står i reservationen, att den är 300,000 kronor, under det anparten av automobilskatten ej går till mer än 77,000 kronor. Nu ha reservanterna i den delen omlagt yrkandet så, att det icke under några förhållanden kan komma i kollision med den invändning, som majoriteten gjort. Men jag skulle vilja höra efter med herr Anderson i Råstock hur siffran 300,000 tillkommit. Jag har statistik för år 1923, den sist utkomna och bearbetade, och finner där, att sammanlagda underhållskostnaden i länet är något över 1,373,000 kronor. Därifrån avgår vinterväghållningen, 315,370 kronor, alltså netto för sommarväghållningen 1,058,409 kronor. Om man räknar 15 % på det får man ungefär 158,000 kronor alltså hälften av vad utskottet kalkylerat med. Jag vill ej tro, att detta fel har någon avgörande betydelse, men jag har velat påvisa det, då herr Anderson i Råstock dragit i tvivelsmål riktigheten av de uppgifter, som reservanterna ha. De äro riktiga,

ty de grundas på uppgifter i ett föredrag, som hållits av svenska vägföreningen av en av våra främsta vägtekniker.

I likhet med herr Jeppsson vill jag poängtera, att här gäller det icke disposition av hela bilskattebeloppet utan endast av en blygsam del därav. I motionen är anført, hur vid tiden för automobilskattens införande samtliga hörda myndigheter voro eniga om, att skatten borde användas till lättnad i vägbördorna och framför allt för merkostnader, som automobiltrafiken åstadkommer för vägunderhållet. Nu begäres endast, att av 12 miljoner kronor omkring 2 miljoner kronor tagas i anspråk för det ursprungligen avsedda ändamålet. Men då komma herrarna med undanflykter och vilja ha olika undersökningar, hur mycket vägarna behöva och tåla, och först sedan skulle det, efter en sådan undersökning, kunna bli någon ändring i det avsedda syftet. Herr Paulsen har givit uttryck åt en uppfattning, som går i motsatt riktning. Om jag fattade honom rätt, ville han aldrig någonsin vara med om en fördelning, som går ut efter bestämda grunder, utan han menade, att fördelningen av dessa medel för all framtid skulle gå efter de principer, som rätt så hastigt tillkommo i 1922 års riksdags sista timma, därför att väglagspropositionen då föll. Ty där förut-sattes utan vidare, att medlen skulle ingå i vägdistriktet och användas till bestridande av de ordinarie utgifterna. Det är intet nytt och revolutionerande, som här föreslås, utan ett fullföljande av de intentioner, som de sakkunniga och 1922 års väglagsutskott varit inne på, men som rubbades av att propositionen om väglagändringen icke vann bifall.

Här vore åtskilligt mera att säga om vad som förekommit, och det skulle vara särskilt lockande att ingå i en diskussion med herr Olsson i Kullenbergstorp, därför att jag visserligen förstår hans premisser men ej hans slutsats. Jag var i fjol ense med honom om, att det är orätt, att de distrikt, som ej övertagit underhållet, bli utan bidrag. Men det har icke lyckats att anvisa någon form för fördelning av sådant bidrag, därför att bördan är reglerad mellan de båda olika skatteobjekten, så att en tilldelning av medlen till naturaunderhållarna skulle bli ett premierande av dessa, under det att de övriga, som betala kontant, icke finge någon fördel av tilldelningen. Det är det, som gjort det så svårt att komma fram på den vägen. Men jag vill fråga herr Olsson i Kullenbergstorp, om det ej ändå i reservationen har tagits ett litet steg framåt i rätt riktning, då reservanterna vilja ha riksdagen in för ett uttalande, att redan med nuvarande grunder böra dessa distrikt erhålla bidrag till vägmaskiner och redskap. Saken har ej här varit under diskussion, men ett bifall till reservationen innebär, att riksdagen uttalar sig för en sådan tolkning, att dessa distrikt kunna få bidrag till dessa behov, och jag tycker då, att herr Olsson i Kullenbergstorp kunde gått med på reservationen.

Ja, slutligen vill jag vädja till kammaren att behjätta det krav, som framförts från landsbygdshåll. Och jag kanske bör upplysningsvis be kammarens ledamöter observera, att här gäller det ej subvention åt jordbruket utan bidrag till sådana distrikt, där väghållningsbördan slagits ut på samtliga beskattningsföremål. Denna lättnad genom de 2 miljonerna kommer sålunda till del icke blott jordbrukarna utan samtliga beskattningsföremål, där underhållsskyldigheten övertagits av vägkassan.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Larsson: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet för att rätta till en missuppfattning, som den siste ärade talaren gjorde sig skyldig till. Han ville nämligen göra gällande, att jag i mitt förra anförande ställt i utsikt förslag om ny väglag till nästa riksdag. Detta är ingalunda förhållandet. Jag framhöll, att en utredning kommer att sättas i gång rörande bästa och lämpligaste sättet för automobilskattemedlens fördelning, och att ett förslag därom kan komma att fram-

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

(Forts.)

läggas för nästa riksdag. Beträffande väglagen vågar jag i nuvarande stund icke göra något bestämt uttalande. Men oavsett hur det går med väglagen, är det tydligt, att frågan om bilskattemedlens fördelning kan prövas för sig.

Det synes mig emellertid uppenbart, att, för den händelse kommunalskattefrågan kommer upp till nästa riksdag, måste väglagen i en eller annan form också komma upp i samband därmed. I varje fall måste vägskattefrågan upp, och det är möjligt att förslag innefattande andra större eller mindre ändringar i väglagen också kan komma att framläggas. Men det vågar jag ej f. n. göra något bestämt uttalande om.

Herr Persson i Trången: Herr talman! Såsom varande en av motionärerna vid denna nu föredragna punkt anholder jag att få säga ett par ord.

Liksom under diskussionen framhållits och i motionen påpekats, råder inom en hel del väghållningsdistrikt ett stort missnöje däröver, att automobilskattemedlen till så väsentlig del användas till vägomläggningar och vägförbättringar, så att föga återstår till det, vartill medlen i första hand borde användas, nämligen till lättande av de merkostnader, vägunderhållet vållar distrikten tillfölje biltrafiken.

I mina bygder har i regel väghållningen övertagits till underhåll medelst vägkassan, och med de fordringar, som automobiltrafikanter rättmätigt nu ställa på vägunderhållet, så åsamkas vägdistrikten rätt så stora och årligen ökade utgifter för detta underhåll.

Mig synes det, som vore det fullt rättvist, om åtminstone en del av denna kostnad finge täckas av bilskattemedel, men så synes dock ej vid tillämpningen bli fallet i någon nämnvärd grad eller, med andra ord, någon bestämd andel, som vägstyrelserna äga att beräkna vid sina kalkyler finnes icke att påräkna.

Jag vill ingalunda underkänna värdet av de vägförbättringar, som åstadkommas med medlen, ty därom är ej annat än gott att säga, men det har i tillämpningen konsekvenser, som man också får räkna med. Vid såväl köp av arbetsmaskiner som vid vägomläggningar och grundförbättringar — då bidrag av bilskattemedel är att påräkna — ha vägdistrikten att själva tillsläppa 30 å 50 % av kostnaden. Detta har till följd, att vägdistrikten för att komma i åtnjutande av bilskattemedel påta sig större kostnader, än som med sund finanspolitik är tillräddig, och vållar oftast skuldsättning, som sedan i sin mån tynger i vägkassans redan förut genom de ökade direkta vägunderhållskostnaderna alltför hårt belastade utgiftsstat.

Det är på grund av dessa svårigheter, som jag jämte medmotionärer motionsvis hemställt om en utredning i syfte att åstadkomma en mera bestämd beräkningsgrund för bilskattemedlens fördelning, så avpassad, att den icke, som nu, stimulerar vägdistrikten till skuldsättning, utan i stället bidrager till en sund utveckling av vårt vägväsende.

Då det emellertid reservationsvis inom utskottet framlagts på basis av annan motion, ett förslag, som synes mig kunna förebygga de olägenheter jag framhållit, så ämnar jag icke vidhålla yrkandet om en utredning i detta ärende utan ber jag, herr talman, att få förena mig med reservanternas vid här avhandlade punkt.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Då jag tillhör utskottets majoritet, är det självfallet, att jag vid mitt ståndpunktstagande i denna fråga anlagt samma synpunkter, som här tidigare av flera talare och bl. a. statsutskottets vice ordförande framhållits. Vid behandlingen av denna fråga kan man icke undgå att få det intrycket, att det är en synnerligen stor nervositet, som gör sig gällande, synnerligast från lantmannahåll, särskilt när det gäller att pla-

cera och använda denna nya statstillgång, som uppstått genom införande av automobils katt. Förra året sökte man i en hastig vändning få till stånd en omvälvning av de principer, som lagts till grund för skattens införande. Därvid bestämdes i förordningens § 4, att dessa medel skulle företrädesvis användas till förbättrande av de förnämsta bilvägarna, men även i någon mån till underhåll. Förra året ville man ha dessa medel till fördelning bland landets samtliga vägdistrikt, oavsett om natura underhållarna utförde arbetet själva eller vägkassan tagit hand om det. Detta blev med kraft tillbakavisat av förra årets riksdag. Men nu ha vi till behandling flera motioner, som äro väckta i alldeles samma syfte som vad den nuvarande utskottsminoriteten föreslog vid förra årets riksdag, då den var majoritet i utskottet. Nu är att märka, att under denna diskussion har ingen av motionärerna yrkat bifall till sitt förslag, utan man har stannat vid en annan motion, som söker komma fram på en smidigare väg i samma syfte, nämligen att få dessa medel mera direkt lagda på vägunderhållet. Men, märkvärdigt nog, under denna debatt har man på alla sätt sökt kringgå det verkliga faktiska förhållandet beträffande dessa medel, nämligen att den enda fördelning, som hittills skett av dessa bilskattemedel, grundar sig på de ansökningar, som voro inkomna till vederbörande myndigheter från vägdistrikten, innan den av förra årets riksdag vidtagna ändringen trätt i kraft. Sålunda voro vid det tillfälle, då ansökningarna uppgjordes, väg-hållningsdistrikten icke berättigade att söka bidrag till *vägunderhållet* annat än i särskilt angivna fall. Det är givetvis anledningen till att de flesta ansökningarna avsågo förbättringsarbeten, och herr Jeppsson underströk det, att det rått missuppfattning. Nej, det var ingen missuppfattning, då ansökningarna gjordes. Men sedan är förordningen ändrad. Sedan nu 1924 års författningsändring skett och kommit i tillämpning, är min uppfattning den, att denna ändring kommer att leda till det resultatet, att ett större antal ansökningar, avseende i huvudsak underhållsbidrag, kommer att ingivas och ligga till grund för nästa utdelning, än som var fallet förra gången. Och innan man hunnit se, hur denna sak utvecklar sig, är det enligt både min och utskottsmajoritetens mening ej skäl att besluta saker, som man ej känner till. Det är förundransvärt, att motionärerna här ha frångått den ståndpunkt, som de förra året intogo. Då slogs man för, att även sådana distrikt, där icke vägkassan övertagit vägunderhållet, skulle erhålla lika del av dessa medel. Nu åter har man överlämnat dessa åt deras öde. I stället söker man rädda vad som räddas kan, i det man åtminstone försöker få till stånd en viss utsträckning av möjligheten att erhålla bidrag nämligen till sådana vägdistrikt, där samtliga vägar övertagits till underhåll medelst vägkassan, medan man, som sagt, lämnar övriga distrikt åt deras öde. Det är en rätt kraftig förändring i anspråken från dessa herrars sida, som inträtt från förra året. Nu framhålla reservanterna såsom en förman, att detta skulle locka de väghållningsdistrikt, där vägunderhållsskyldigheten fortfarande fullgöras in natura, att snarast möjligt överflytta underhållet på vägkassan. Jag tror dock icke, att det är rätta sättet härvidlag att köpa och muta de skattdragande att gå med på reformer i sådan riktning. Jag vill för min del påpeka, att i det län, där jag är bosatt, hava samtliga väghållningsdistrikt förutom två utan några som helst mutor frivilligt överlämnat vägunderhållet till vägkassan. När befolkningen sålunda funnit det med sina intressen förenligt och i övrigt fördelaktigt, har man fattat ett sådant beslut utan tanke på mutor eller särskilda förmåner.

Jag menar, att om man nu fattar beslut angående användningen av dessa automobilskattemedel utan att först hava ordentligt undersökt saken och utan att man sålunda ens vet, huru många vägdistrikt det är, där vägunderhållet sker medelst vägkassan, och huru många det är, där detta fortfarande fullgöras in natura, då är man för tidigt ute, ty så mycket bör man åtminstone veta,

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)

Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.

(Forts.)

innan man går att fatta beslut. Vi synas ju visserligen alla vara ense om önskvärdheten av naturaunderhållets avlösning, men jag tror i alla fall, att man icke bör följa en stundens ingivelse och besluta utan någon planläggning eller något system i det hela. Det är ur dessa synpunkter, som jag för min del anser, att man, innan man vidtager några åtgärder, bör låta Kungl. Maj:t föranstalta om en grundlig utredning och därefter framlägga sitt förslag, så att riksdagen blir i stånd att sedan fatta ett beslut, som lämpar sig för det hela. Så ligger icke frågan nu, och därför anser jag det föreligga synnerligen goda skäl att icke bifalla reservationen utan gå på statsutskottets förslag, som jag för min del alltså ber att få yrka bifall till.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Herr Anderson i Råstock framhöll, att de siffror, som jag anfört beträffande bilskattemedlens användning, gäve vid handen, att dessa medel bleve orättvist fördelade genom att man tilldelade väghållningsdistrikten en viss andel av denna skatt, såsom reservanternas föreslagit. Jag ber att få fästa herr Andersons i Råstock uppmärksamhet därpå, att dessa medel enligt förslaget skulle utgå med viss procent av den verkliga underhållskostnaden. De väghållningsdistrikt, som hade mycket liten börda av automobiltrafiken, skulle således också få en mycket liten andel, medan åter de distrikt, som hade en större börda av denna trafik och högre vägskatt, skulle erhålla den väsentliga delen av dessa medel.

Herr Kristensson i Göteborg fällde ett yttrande, som jag ber att få taga fasta på. Han framhöll nämligen, att städernas befolkning ägde ett stort intresse i fråga om vägarna på landsbygden, därför att det vore stadsbefolkningen, som för sina automobiler huvudsakligen betalade denna skatt. Låg det dock icke i detta yttrande en tämligen stor portion av själviskhet? Han menade, att stadsbefolkningen vore gärna med om att slita vägarna på landet, men att denna befolkning ändå icke ville genom bilskatten på sig taga någon del av de kostnader, varmed dessa vägar underhölles, och därigenom hjälpa till att något lätta på den ökade underhållsbörda, som dess bilar förorsakade. Jag tycker, som sagt, att detta var något för själviskt menat av herr Kristensson.

Då jag fällde det yttrandet, att städernas befolkning vore oberörd av denna fråga, skedde det på grund därav, att städerna hade sina egna automobilskattemedel. För min del skulle jag icke vilja lägga mig i, huru städerna använda dessa medel. Jag skulle icke vilja sätta i fråga, att riksdagen skulle lägga sig i, huruvida medlen användes t. ex. till att bredda gatorna i städerna, något, som verkligen skulle vara till fördel för landsbygdens automobiltrafik. Men sådant lägger, som sagt, icke jag mig i. Det förefaller mig emellertid i hög grad önskvärt, om vi kunde få städernas befolkning att i någon mån medelst bilskatten hjälpa till att lätta den börda, som trafiken med dess bilar förorsakar i fråga om vägunderhållet på landsbygden.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet önskade, att vi skulle uppskjuta frågan, därför att han ville hava till stånd en utredning. Men, herr statsråd, kunna vi icke vara överens därom, att även om en sådan utredning kommer till stånd, den likväl aldrig kan föranleda därtill, att icke minst det lilla beloppet av två miljoner kronor utav dessa tolv miljoner kronor skulle gå till vägunderhållet. Det återstår ju alltid tio miljoner att fördela på övriga vägändamål. Siffran kan visserligen icke fixeras, men den uppgår under alla omständigheter till ungefär sistnämnda belopp.

När det här gäller att lätta väghållningsbördan i hela landet, så måste dessa anspråk sägas vara mycket små.

Jag har, herr talman, icke under debatten kunnat få min uppfattning förändrad, och jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill säga, att jag måste gratulera herr förste vice talmannen till den nya princip, som han nyss lade fram. Han anser, att landsbygdens representanter i riksdagen skola behandla och besluta om de frågor, som röra landsbygden, städernas representanter däremot om dem, som angå städerna. Jag upprepar min gratulation. Det är verkligen ett trevligt sätt att lagstifta.

*Ang.
förbättring och
underhåll av
vissa automo-
bilvägar m. m.
(Forts.)*

Sedan vill jag vända mig till herr Andersson i Rasjön, som också sökte göra saken till en tvistefråga mellan land och stad. Det förhåller sig ingalunda på det viset. Om herr Andersson i Rasjön vill göra sig möda och läsa igenom förteckningen över de ledamöter, som voro närvarande i utskottet, när frågan behandlades, tror jag, att han får justera sitt yttrande en liten smula. Till detta vill jag lägga, att i fjärde avdelningen, där vi gjort den grundläggande och förberedande behandlingen, kan han väl icke fränkänna herr Wiklund, herr Persson i Fritorp och måhända i någon ringa grad herr Anderson i Råstock — som haft litet med vägfrågor att göra, i ungdomen höll jag på att säga — egenskapen av landsbygdsrepresentanter. Det är ju på det sättet, att vi sökt att taga all möjlig hänsyn till de av motionärerna framförda kraven. Jag vill dock säga, att fastän det väghållningsdistrikt, som jag tillhör såsom vägskatteskyldig, skulle hava fördel av det, kan jag icke vara med om något, som jag anser skulle leda till uppenbara orättvisor och för Kungl. Maj:t försvåra en rättvis tillämpning av vederbörande författningar. Detta är mitt huvudsak.

Jag kanske icke bör försumma att, när mina slutsatser dragas i tvivelsmål, nämna, att jag här har ett papper, undertecknat med det kända namnet Fr. Enblom i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag måste förklara, att vi i statsutskottet icke hava haft anledning att arbeta annorlunda än vi gjort. Vi hava alls icke haft anledning att icke godtaga de siffror som vi fått från sakkunnigt håll, allra helst som reservanternas själva åberopat en del av siffrorna i denna promemoria. Vi hava emellertid, som synes, icke anfört dem såsom bestämda utan endast som approximativa, vilket jag också vill påpeka.

Vidare måste jag vända mig till herr Jeppsson och säga honom, att han borde något utförligare läsa vad reservanternas skrivit. Det är på det sättet, att på sidan 74 i utlåtandet hava reservanternas utvecklat en uppfattning, vilken, såvitt jag kan finna, innebär raka motsatsen mot vad herr Jeppsson anfört. Jag skall bara läsa upp ett stycke, så att kammaren får bilda sig en uppfattning. Sedan det talats om förhållandena härvidlag beträffande Norrbottens län och redogjorts för grundtanken i motionerna, heter det: »Med hänsyn till ovan påtalade förhållande att i vissa län hela den länet tillkommande andel av automobilskatten skulle åtgå till här avsedda fasta underhållsbidrag, torde en maximigräns böra sättas för vad som på detta sätt finge av medlen disponeras, och synes denna begränsning lämpligen kunna sättas så, att högst det länet tillkommande beloppet finge användas för ändamålet. I de fall, då detta belopp ej försloge till en fördelning efter den bestämda procenten, finge reduktion av procentsatsen ske för alla de delaktiga vägdistrikten inom länet. För att icke vägförbättringar och dylikt i dessa län tilläventyrs skulle bliva lidande, torde få förutsättas en något större tilldelning av de medel, som med 20 procent av den landsbygden tillkommande delen av bilskatten överlämnas till Kungl. Maj:t att tilldelas länen som fyllnadsbelopp.» Jag har läst upp detta endast för att icke rycka löst något ur sitt sammanhang. Omedelbart efter följer vad jag nu egentligen åsyftar: »För att icke otillbörligt begränsa tillgången till sådana medel finner utskottet det icke vara tillrådligt att bifalla motionärernas förslag att av ifrågavarande medel tillföra länen ytterligare tilläggsbidrag i utjämningssyfte. Det torde få ankomma på den framtida

Ang. medelstillgången, huruvida en sådan anordning, som utskottet finner rättvis, förbättring och framdeles i någon form kan genomföras.» underhåll av Alltså, så vitt jag förstår, är här sagt raka motsatsen mot vad herr Jeppsson vissa autombilvägar m. m. ville göra gällande.

(Forts.)

Det har också sagts, att det icke är möjligt att finna någon rationell och rättvis anordning. En sådan väntar man på; den skall man få i framtiden. I det stycket har man alltså givit ett erkännande åt vad herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sagt därom, att en utredning är av behovet påkallad.

Sedan får jag säga, att då herr Öberg från Västernorrlands län kommer och talar om huru svårt det är i fråga om väghållningsbesväret i de norrländska bygderne, finner jag mig nödsakad att i största vänlighet erinra om, att norrlänningarna åtminstone borde icke hava anledning att klaga. För övrigt var det, som föreslogs av motionärerna härvidlag, sådant, att dessa funno sig icke kunna hålla på det i längden, emedan det skulle hava dragit upp just till Norrland en hel del av de medel, som borde användas i södra och mellersta Sverige.

Vidare skall jag, eftersom vi komma till den frågan sedan, be att få påpeka, att det finnes särskilda väganslag speciellt för Norrland, vilka det övriga landet icke får del utav, med undantag av dem, som på sista tiden beviljats för Dalarnas och Värmlands vidkommande. Jag skulle lätt kunna med exempel bevisa, att Norrland icke är lidande i dessa hänseenden. Icke heller skall herr Öberg kunna med någon framgång spela ut Norrbottens intressen särskilt härvidlag. Det hava icke ens reservanterna kunnat göra, då de ställts inför den sakkunniga kritik, som kommit fram.

Herr Öberg och många andra menade, att eftersom frågan vore av principiell betydelse, så behövdes ingen utredning. Snarare vill jag fråga: brukar icke riksdagen resonera som så, att om en fråga är av stor principiell betydelse, så bör man utreda den, innan man fattar beslut? Icke bör man väl gå en motsatt väg och resonera, att om en fråga är principiellt betydelsefull, så bör man först besluta om densamma och låta utredningen komma sedan? Man brukar säga, att reflexionerna göra sig själva. Jag skall icke draga dem till deras yttersta konsekvens i det här fallet utan inskränka mig till att med största kraft vidhålla det yrkande, som jag förut framställt.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag tror icke, att jag speciellt behöver försvara de synpunkter, som framhållits från norrlandshåll, men då den föregående ärade talaren ville för kammaren göra troligt, att det icke finnes särskilda omständigheter, som göra, att Norrland och särskilt Norrbottens län hava större svårigheter att dragas med i avseende å väghållningen än det övriga landet, så vill jag säga kammaren, att uti ett väghållningsdistrikt i Norrbottens län uttaxeringen år 1923 på de vägfyrcar, som hänföra sig till dem, vilka icke deltog i naturaunderhållet, utgjorde en krona 35 öre per vägfyrc. Denna siffra visar, att det måste vara något på tok i Norrbotten och det övriga Norrland.

Vad jag talat om, har emellertid icke något att göra med själva huvudfrågan direkt, och det har icke heller varit för att säga detta, som jag begärt ordet. Anledningen därtill har i stället varit den, att jag velat gendriva riktigheten av de siffror, som från motsidan åberopats. Jag har tagit del av herr Anderssons i Råstock primäruppgifter, och funnit, att enligt den beräkningsgrund, som resulterat i beloppet 300,000 kronor, ingår i nämnda belopp en siffra, som icke bör räknas med. Det har gjort, att utskottet kommit till en för hög siffra för det ifrågavarande länet. Det är nämligen så, som reservanterna förutsätta, att detta tilläggsbidrag skall beräknas efter samma grunder, som gälla för sommarväghållningen, som redovisas på annat håll. Därför få icke kostnader-

na för förbättringar, vinterväghållningen och dylikt räknas med. Detta har den sakkunnige gjort, vilket förklarar, att man till synes kommit till så olika resultat i samma sak. Ang. förbättring och underhåll av vissa autombilvägar m. m.

Sedan måste jag till dem, vilka så ivrigt påyrkat, att man skulle ställa saken på framtiden och invänta resultatet av den blivande utredningen, säga, att ingen av herrarna tror väl, att det belopp av bilskattemedel, som, enligt vad utredningen kan giva vid handen, kommer att behövas för vägunderhållet, skall bliva mindre än vad här ifrågasatts. Då så är fallet, är det alls ingen risk med hänsyn till utredningens resultat att nu bestämma sig och besluta på sätt i reservationen hemställts. (Forts.)

Herr Jeppsson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Andersons i Råstock senaste anförande. I samband med att han citerade vad reservanterna här yttrat, sade han, att han med detta ansåge sig hava vederlagt de uppgifter, vilka jag lämnat.

Jag skall då be att få erinra om, att ifrågavarande passus i reservanternas motivering avser i motionen ifrågasatt tilläggsbidrag i utjämningsyfte. Jag har aldrig talat till förmån för detta och jag kommer heller icke att göra det. Alltså kan denna del av reservanternas yttrande icke i någon mån riktas emot vad jag tidigare anført. Jag ber sålunda, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Olofsson i Digernäs, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, tillkännagav herr talmannen, att han funne voteringen böra omedelbart ske medelst namnupprop, vilket verkställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 77 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15, angående ett extra reservationsanslag för anläggning eller förbättring av vägar m. m. Ang. anslag för anläggning eller förbättring av vägar m. m.

Uti punkten 16 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Ang. anslag
för anläggning
eller förbättring
av vägar
m. m.
(Forts.)

I samband härmed hade utskottet förehaft till behandling två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 8, av herr *Tjällgren m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 10, av herr *Persson i Trången m. fl.*, däri hemställts, att riksdagen måtte för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motioner i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Waller* och *Rooth*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Persson i Trången*: Herr talman! Det anslag, varom här är fråga, är av så stor betydelse för i synnerhet de i kommunikationshänseende mindre lyckligt lottade landsdelarna, att ytterst få anslag kunna tillmätas motsvarande värde. Man förstår vad det betyder, att en hel mängd avgjorda vägärenden få, såsom i Norrland är fallet, stå tillbaka utförda i årtionden i brist på anslag från statens sida. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också framhållit, att en beskärning av det förut utgående väganslaget omöjlig kan tänkas. Styrelsen framhåller i stället, att det lägsta anslag, som möjliggör en överslagsberäkning vägbyggnadsverksamhet, ej rimligen kan sättas lägre än 7.5 miljoner kronor för budgetåret 1925—1926. Därmed måste anses ådagalagt, att en sänkning av detta ifrågasvarande anslag till det av utskottsmajoriteten förslagna beloppet, 3 miljoner kronor, icke gör det möjligt för vederbörande att under överskådlig framtid kunna ordna de inkomna kraven på vägar.

De statsfinansiella skäl, som varit de bestämmande för såväl Kungl. Maj:t som utskottsmajoriteten, böra givetvis beaktas, men om sådan hänsyn tages därtill, att det rent av kan ifrågasättas stagnation i den kommunikationsutveckling, som givetvis är betingelsen för all annan utveckling inom landet, då håller jag före, att den är missriktad. Motionsvis ha därför jag och mina medmotionärer tillåtit oss hemställa om höjning av detta väganslag till 5 miljoner kronor, vilket belopp vi visserligen icke kunna säga vara tillfyllest, ty i så fall hade det av kungl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna beloppet måst ifrågasättas, men vi ha därmed i någon mån velat medverka till ett tillmötesgående av de krav, som kungl. styrelsen påvisat utan att åsidosätta ett beaktande av det statsfinansiella läge, som för Kungl. Maj:t varit bestämmande.

Det av utskottets reservanter framställda yrkandet på ett anslag av 4 miljoner kronor är också ett led i samma riktning, och då det givetvis icke förefinnes någon utsikt att i år genomdriva ett högre anslag, ber jag att få förena mig om reservanternas förslag, och hemställer jag därför, herr talman, om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr *Bergström i Bäckland*: Herr talman! Det är nog så, att var vi än höra hemma i politiskt eller geografiskt hänseende så måste vi erkänna och säga, att vägar och goda vägar äro av den största betydelse för vårt land och då

särskilt för landsbygden. Där man förr aldrig tänkt sig, att en väg skulle komma att gå fram, där kunna kraven på en sådan bli som starkast, för att t. ex. komma fram till en järnvägsstation eller en ångbåtsbrygga. Ett av landsbygdens starkaste önskemål för närvarande är för visso att få nya vägar byggda, och landsbygdens folk offrar rätt mycket — den erfarenheten har jag själv från min hembygd — på ett förbättrande av vägväsendet. Under sådana förhållanden borde också staten lämna ett kraftigt stöd till byggande av nya vägar.

*Ang. anslag
för anläggning
eller förbättring
av vägar
m. m.
(Forts.)*

Om vi också måste ge de gamle det erkännandet, att de efter sina förhållanden utförde ett rätt aktningsvärt arbete, när det gällde byggandet av nya vägar, så byggde de dock dessa vägar efter sina synpunkter, och dessa synpunkter voro icke alltid de för vägväsendet bästa. En synpunkt, som varit mycket förhärskande i Norrland, är den att de sökte få stråkvägarna att gå igenom byarna eller så nära intill dessa som möjligt. Detta gjorde också, att vägarna blevo mera backiga och gropiga än som nödvändigt var. Kravet på att få de backiga och mindre goda vägarna ombyggda är för närvarande kanske lika starkt som kravet på att få nya vägar byggda. Hästägaren, som kör sina lass, vill köra dessa utan att behöva överanstränga sina dragare. Och skall postomnibustrafiken, som jag för min del är mycket intresserad av, och hela omnibustrafiken för övrigt, bli av den betydelse, som denna trafik kan bli, och detta särskilt i Norrland, måste vägarna från denna synpunkt omläggas och förbättras. Men härtill kräves ett kraftigt stöd från statens sida.

Jag får för min del säga, att jag under den närmaste tiden väntar mycket av denna omnibustrafik inom de trakter, där man egentligen inte kan få några vägar. Framtidens kommunikationsmedel torde inom Norrland med dess långa avstånd bli, då det gäller trafiken i stort, flygmaskinen. För den stora trafiken efter de allmänna vägarna får man icke glömma bort dem, som bo i de avlägsna byarna, och för att dessa skola kunna få vägar måste också staten räcka dem en hjälpsam hand. När jag sålunda, herr talman, går att lämna mitt stöd till den vid denna punkt fogade reservationen, gör jag det i det medvetandet, att jag stödjer visserligen ett starkt krav från landsbygdens sida, men också en sak, som skall bli till gagn för hela vårt land och dess utveckling. Jag instämmer därför med reservanterna och yrkar bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Såsom kammaren behagade finna, är frågan om vägväsendets ytterligare utveckling under utredning, och detta är anledningen till att utskottet tagit på saken så pass omständligt som det gjort. På fjärde avdelningen hade vi, såsom för några år sedan, uppe frågan om de olika vägtyperna, huru vägarna skulle vara beskaffade, och om sättet för åstadkommande av pengar för dem m. m., men det hela slutade, som sagt, med att, på grund av en omförmälan i statsverkspropositionen av chefen för kommunikationsdepartementet att utredning pågick, vi alla också anslöto oss till den tanken och här anført några synpunkter, som man skall taga under övervägande vid denna utredning.

Jag skall för min del be att särskilt få understryka vikten av vad som står nederst på sid. 21 och på de första bägge raderna på sid. 22. Jag skall emellertid icke trötta kammaren med att läsa upp det, men det innehåller i alla fall, att frågan skall prövas ur alla synpunkter, och att således även de ekonomiska intressena och ortsintressena skola få tillfälle att därvidlag göra sig gällande.

Vad sedan beträffar den här särskilda punkten och den reservation, som är knuten till densamma av några av utskottets ledamöter, kanske jag, eftersom det har nu blivit på modet här i kammaren att peka på varifrån reservationerna kommit, kan tillåta mig den lilla spydigheten att framhålla, att det endast är

Ang. anslag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.
(Forts.)

förstakammarledamöter, som ansett det löna mödan att reservera sig på denna punkt. Det synes mig också tala för att man redan i utskottet ansåg, att det icke var så stora utsikter för att få frågan igenom. Fjärde avdelningen liksom också statsutskottets övriga ledamöter fingo vid sitt första sammanträde i år till livs en förmaning att iakttaga den utskottet tillkommande uppgiften att försöka nedbringa statens utgifter så långt som möjligt, men framför allt givetvis söka hålla ihop det hela inom den av Kungl. Maj:t föreslagna budgetramen. För oss är det då omöjligt att med hänsyn till den statsfinansiella situationen, de förmaningar, som vi sålunda erhållit, och det åliggande, som statsutskottet har att försöka spara så mycket som möjligt, för oss, säger jag, har det varit omöjligt, särskilt när frågan nu ligger under utredning, att kunna gå med på ett yrkande om höjning av anslaget utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, så gärna vi än hade velat det. Jag vill då säga, att därvid kan jag icke få någon av norrlandsrepresentanterna emot mig, ty nog har jag gjort vad jag kunnat för att hjälpa upp deras kommunikationer, men här går det icke, här måste jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Öberg: Herr talman! Det är ett gammalt känt ordspråk, som mer än en gång besannats, nämligen det ordspråket, att väg bryter bygd. I detta fall vill jag påminna om detta ordspråk, emedan det är så sant. Ty skola vi tänka oss en utveckling av vägarna i de bygder, de stora och vida byder, som vi ha synnerligast där uppe i Norrland, bör det vara oss varjom och enom särskilt angeläget att försöka befrämja denna utveckling genom att tillgodose folket där uppe med mera vägar. Så länge som detta icke sker, åtminstone så länge som det icke sker i större utsträckning än som hittills varit fallet, ha vi icke att förvänta oss någon större utveckling, varigenom staten kan bli i tillfälle att tillvarataga de värden, som där uppe finnas, och den enskilde kan sättas i tillfälle att förbättra sin ekonomiska ställning.

Flera gånger, herr talman, har jag tillföre motionerat i denna fråga, ehuru detta mitt och andras strävande icke krönts med någon framgång. För att det icke skall kunna anses eller uppfattas som om jag avskrivit dessa anspråk, för vilka jag tidigare gjort mig till målsman, när det gällt de norrländska bygdernas välfärd, har jag nu känt ett behov av att taga till orda även i denna fråga för att så kraftigt som möjligt understryka det obestridligt stora behovet där uppe av större väganlag från riksdagens sida, varigenom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beredes möjlighet att tillgodose kraven i allra största utsträckning.

Då herr Anderson i Råstock, som jag för min del icke vill förebrå för någon oginhet utan som i många fall visat förstäelse och erkänsla för de norrländska kraven — det betyget skall han åtminstone få från min sida — då herr Anderson säger, att han ville starkt stryka under nödvändigheten av vad som i utskottsutlåtandet kommer till synes, nämligen av utredning och erfarenhet, innan man går till mötes det stora krav, som här ifrågasättes, känner jag, herr talman, ett behov av att få fästa uppmärksamheten på och be kammarens herrar ledamöter, att de ville uppmärksamma det förhållandet, att här har genom statens makt och myndighet en stor del av befolkningen ålagts att medelst vägunderhållets utgörande vidtaga vissa mått och steg för att detta vägunderhåll skall vara i ett ytterst ordentligt och fullgiltigt skick. På vissa orter är förhållandet likvisst så, att ehuru staten pålagt denna tunga förpliktelse att underhålla vissa vägsträckor, har staten icke samtidigt sorjt för att den enskilde väglottsinnehavaren skall ha möjlighet att komma ut till sitt vägskefte för att fullgöra den förpliktelse, som staten pålagt honom. Det synes mig, herr talman, som om plikt och rätt i detta fall borde ställas sida vid sida, så

att när jag ålägges att göra så och så mycket, skall det också vara sörjt för att jag kan komma ut med att fullgöra min förpliktelse. Så är emellertid ofta icke fallet där uppe. Ute på skärgårdsöarna och ute i obygderna med deras stora avstånd, där befolkningen icke har en meter väg, kan man icke komma ut för att fullgöra denna statens påлага. Är det då obilligt, att staten i större utsträckning gör något för dem där uppe, så att de kunna fullgöra den tunga påлага, som staten själv lagt på dem?

*Ang. anslag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.
(Forts.)*

I känslan härav, herr talman, kan jag icke annat än även i denna fråga biträda reservationens hemställan, då denna i sig endast innebär ett ökat anslag på en miljon kronor.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Någon skulle ju kunna tro, att jag skulle vara mindre angelägen att få stora anslag till vägbyggnader i Norrland, därför att jag icke står som reservant vid denna punkt, men så är icke förhållandet, utan jag har liksom utskottet ansett, att en utredning först bör göras.

Då den föregående talaren sade, att man bör ställa medel till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande, vill jag framhålla, att de bygdevägar, som denna styrelse haft hand om, många gånger ha blivit alldeles för dyrbara. Jag tror icke, att det egentligen är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som skall ha överinseendet för sådana arbeten, ty det kan ske på ett mycket billigare sätt, och man kan få mycket bättre vägar för mindre pengar än på det sätt, som saken hittills har skötts.

För övrigt tror jag också, att man måste taga någon hänsyn till den nuvarande biltrafiken. Det bör kanske icke byggas så breda vägar hädanefter som hittills. Även bygdevägarna kunna byggas så, att de lämpa sig för mindre bilar.

Av dessa anledningar har jag, som sagt, stannat för utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Kristensson i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid att här föreligger det två saker, vari reservationen skiljer sig från utskottets utlåtande, två saker, som kanske kunna sägas ha ett visst samband med varandra, men som på lika goda skäl kunna sägas icke ha detta direkta samband med varandra. Den ena saken gäller, huruvida riksdagen i år skall anslå — som utskottet föreslår — 3 miljoner kronor, eller — som reservanterna föreslå — 4 miljoner kronor för ifrågavarande ändamål, under det att den andra saken hänför sig till en skillnad i motiveringen mellan utskottets betänkande och reservationen. Var och en, som uppmärksam läsare utskottets motivering, finner, att utskottet ger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en ordentlig reprimand för det sätt, på vilket den i många fall enligt utskottets uppfattning drivit fram onödigt dyra vägar. Jag vill endast erinra om att mellan Tärna och Slussfors där uppe i ödebygden, där det förekommer och efter all sannolikhet för oöverskådlig framtid kommer att förekomma mycket liten trafik, har det genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg byggts en ofantligt dyr och bred väg, ungefär som om det gällt en väg för biltrafik mellan ett par av kontinentens huvudstäder.

Jag vill vidare erinra om att i detta betänkande behandlas en hel del motioner om byggande av utfartsvägar till Inlandsbanan, motioner som gå ut på att dessa vägar skola byggas genom statens försorg. Utskottet har ställt sig välvilligt till denna tanke, men utskottet säger, att man först bör få en utredning till stånd om vilka vägtyper, som med hänsyn till traktens förhållanden där uppe kunna vara lämpliga och framför allt billiga. Som det nu är, vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tvinga på ortsbefolkningen vägar av sådan

Ang. anslag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.

(Forts.)

dyrhet, att ortsbefolkningen slår ifrån sig med båda händerna. Såväl vägstämmor som landsfiskaler och vägdistrikt säga, att de kunna reda sig med billigare vägar.

Det är klart, att det är ett norrlandsintresse av högsta vikt att få så många vägar som möjligt brukbara i den utsträckning som behovet påkallar, men det kan icke vara ett norrlandsintresse, att varje vägstump skall vara så dyr, att staten icke mäktar med att bidraga till mer än en ringa, ringa del av det behov av vägar, som där verkligen förefinnes. Vid sådant förhållande, herr talman, torde det vara av yttersta vikt, att kammaren här ställer sig bakom utskottets förslag till uttalande. Det kan ju icke vara lämpligt, att om kammaren så gör, höja det anslag, som departementschefen i detta fall hemställt om, innan den ifrågavarande utredningen föreligger färdig.

Jag vill till sist endast göra den parentes, att utskottets uttalande naturligtvis icke kan vara riktat mot den nuvarande chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ju suttit så kort tid på sin nuvarande befattning, att han för sin del icke kan ha skulden till de förhållanden, som utskottet har påtalat. Det har varit den gamla andan, som här existerat, som utskottet har velat säga ett ord om.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket för övrigt är ett steg i samma riktning, som statsrevisorerna vid förra årets revision togo genom de rätt så ampra uttalanden, som de gjorde.

Herr Loriehs: Herr talman! Om man ser på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden, finner man, att den för att kunna tillfredsställa alla ansökningar ansåg sig behöva icke mindre än 9.5 miljoner kronor om året, men att den endast begärt 7.5 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har härav tillstyrkt 3 miljoner kronor. Det har under årens lopp uppstått en balans av ansökningar om väganlag, och det är tydligt och klart, att denna balans nu kommer att stiga med ganska stor procent år från år. Den politik, som staten framdeles kommer att föra ifråga om väganläggningarnas kvalitet och prentionerna på dem, blir en sak för sig, men en annan sak är att nu ge anslag till sådana vägdistrikt, som redan för många år sedan bestämt sig för vägföretag och fått biträde av statens tjänstemän att uppgöra planer härför. Dessa planer ha gjorts upp under helt andra förhållanden än dem, som komma att förefinnas för framtiden. Jag föreställer mig därför, att man skulle kunna säga, att staten här har en balans att avarbeta, som det borde ligga statsmakterna om hjärtat att få avarbetad.

Därtill kommer en annan sak, och det var egentligen för att framhålla den, som jag begärde ordet, nämligen att det finns en mängd vägar, som redan äro färdiga, som man under nödhjälptiderna fick tillstånd att bygga utan att statsbidrag var beviljat. Ansökningen härom skulle sedermera föredragas och beviljas. Det lades ut många hundratusentals kronor på vägar på det sättet, innan statsarbetena fingo hand om vägärendena. Vägdistrikten ha lånat upp pengar på ett eller annat vis, en del av sina landsting, en del på annat sätt. De gå nu och vänta på att få sina pengar tillbaka, vilket de fått väg- och vattenbyggnadsstyrelsens löfte om. Det stod vanligtvis i det papper, som kom från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att man gav tillstånd till vägbyggnadens påbörjande, och att styrelsen skulle föreslå medlens utanordnande senast det och det året. Ja, på denna grund har man litat på att man skulle få pengar, men det har dröjt och dröjt och dröjt. Det förefaller mig, som om det mest angelägna vore, att dessa vägdistrikt få sina pengar tillbaka, och som om det vore mindre angeläget med de förslag och ritningar, som nu ligga klara och som avse vägbyggnader i framtiden. Jag är övertygad om att med det anslag på endast 3 miljoner, som nu föreslås, komma dessa distrikt, som

byggt vägar för att skaffa folk arbete och redan länge legat ute med pengar, att få vänta ytterligare några år. Detta förefaller mig vara ett mindre tilltalande förhållande.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig, trots att det här gäller en miljon kronor i en redan förut ansträngd budget, att yrka bifall till reservationen.

*Ang. anslag
för anläggning
eller förbättring
av vägar
m. m.
(Forts.)*

Herr Hage: Herr talman! Jag skulle icke begärt ordet i denna debatt, om det icke hade inträffat, att man här uppträtt, även från norrlandshåll, och avstyrkt den föreliggande reservationen under den motiveringen, att de framställningar, som ha gjorts om bättre användning av tillgängliga anslag och om åstadkommande av billigare vägar och den därav följande utredningen, skulle motivera ett lägre anslag till vägar i allmänhet i Norrland. Jag har själv varit med i landstingens norrlandskommitté om en framställning i detta syfte beträffande ödemarksvägarna. Vi tala ju icke nu om dem, men givetvis går den strävan, som finns där uppe i Norrland på en hel del håll, ut på att man skall söka åstadkomma en ekonomisering av anslagen för att kunna få fram så mycket vägar som möjligt. Men även om befolkningen är överens härom och det finns en mycket stark opinion här för, vägar jag dock bestämt påstå, att bakom dessa framställningar har aldrig legat någon sådan uppfattning som den, att anslagen under den tid, utredningen pågår, skola göras mindre än vad som verkligen behövs. Jag vägar för min del bestämt hålla före, att utredningen i fråga bör fortgå och bringas till sitt slut så fort som möjligt, men att, oavsett detta, anslag böra beviljas i en omfattning, som icke på något sätt skall bero på det förhållandet, att det pågår eller kommer att igångsättas en utredning på detta område.

Jag vill härvidlag särskilt påpeka ett förhållande, som också har kommit fram i pressen, nämligen att vi där uppe ha ett stort bolag, som råkat i ekonomiska svårigheter. Vi ha alla en känsla av att detta kanske kommer att medföra ännu större arbetslöshet än den, vi hittills haft. Även från den utgångspunkten tycker jag man har anledning hålla på att anslaget sättes så högt som möjligt.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det är endast för att fästa uppmärksamheten på ett par saker, som jag nu åter begärt ordet. Om herrarna slå upp sidan 19 i utskottsutlåtandet, finna herrarna där nederst på sidan, att det under några få år lagts ned 60 miljoner kronor i form av arbetslöshetsmedel å allmänna vägarbeten. Dessutom har givetvis förbrukats anslag av vanliga medel. Det är helt enkelt icke möjligt för oss att fortsätta i samma tempo, som vi gjort förut, utan man måste hålla i sikte, att skola vi få vägar till just sådana bygder, som exempelvis herr Öberg talade om, och det har sagts från norrlandsrepresentanter i utskottet också, måste man framför allt söka få dem billiga. Det är bättre att ha en billig och lång väg än att ha en kort väg, som visserligen är bra men ändå alldeles för dyrbar för sitt ändamål. Det är just inför den situationen och med beaktande av det finansiella läget, som utskottsmajoriteten icke ansett sig kunna vara med om en höjning av anslaget i fråga.

Jag har blott velat ytterligare stryka under dessa synpunkter och vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. anslag
för anläggning
av ödebygdsvägar i
Norrbottens
m. fl. län.*

Punkten 18, angående anläggning av ödebygdsvägar i Norrbottens m. fl. län.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 19 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att för anläggning av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 250,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet förehåft till behandling tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 93, av herr *Bergqvist* och den andra inom andra kammaren, nr 215, av herr *Hedström m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna extra reservationsanslaget 250,000 kronor för anläggning av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1925—1926 anvisa ytterligare 350,000 kronor eller inalles 600,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motioner, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Walles, Asplund, Rydén*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte, för anläggning av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag vill blott beträffande den nu föredragna punkten säga, att jag har givetvis ingenting att erinra emot om riksdagen eller nu i första hand denna kammare vill gå med på ett ökat anslag till dessa ödebygdsvägar. Att behovet föreligger är otvivelaktigt. Jag vill dock, då jag var inne i första kammaren, när förra punkten behandlades, begagna detta tillfälle att säga, att när det gäller väganslag överhuvud taget, torde det för närvarande vara lämpligt att gå fram med viss varsamhet. Kammaren torde också ha funnit, att Kungl. Maj:t i år i regel icke gått längre i fråga om anslag än förlidet år. Anledningen till detta är, att jag för min del icke ansett mig kunna tillstyrka högre anslag då jag har den uppfattningen, att man först bör söka få en klar överblick över vägproblemen och tillgången på automobilskattemedel för att sedan, när man fått denna överblick, se till, att anslagen avpassas på det sättet, att man når bästa möjliga resultat i fråga om ett rationellt vägunderhåll. Detta är anledningen till att även där behov förefunnits och det varit önskvärt att höja anslagen, detta icke blivit gjort. Härtill kommer också det statsfinansiella läget, som det givetvis måste tagas hänsyn till. Om kammaren emellertid för sin del i denna och efterföljande punkt anser sig med hänsyn till andra nödvändiga utgifter kunna öka anslagen, har jag för min del intet särskilt att erinra däremot.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! I denna punkt är det ju fråga om ödebygdsvägar, och man kan förstå, att en departementschef icke säger nej inför utsikten att få litet mera pengar. Då det i alla fall i det stora hela, såvitt jag kan förstå, har gått bra i lås för utskottet, skall jag be att för min del få säga, att jag — och jag tror icke heller mina kamrater på fjärde avdelningen — ha något särskilt emot att öka detta anslag, fastän vi inför de stränga direktiv, vi på sin tid fingo från statsutskottet, även här hållit hårt igen.

Ang. anslag
för anläggning
av ödebygdsvägar i
Norrbottens
m. fl. län.
(Forts.)

Jag har blott velat lämna denna förklaring.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Det har förefallit mig vara tämligen lönlöst att yrka bifall till en reservation här, men efter de ord, som herr statsrådet nyss yttrade, skall jag dock be att i korthet få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Häruti instämde herrar **Öberg** och **Grapenson**.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Kammaren har ju alldeles nyss instämt i utskottets begäran att få en utredning om alla dessa vägtyper och framför allt få en plan, så att icke minst dessa ödebygdsvägar byggas på billigast möjliga sätt. Det är möjligt, att vi redan nästa år kunna få denna utredning färdig, där de civila elementen, i synnerhet ortsintressena däruppe, få tillfälle göra sig gällande. Vid sådant förhållande och då vi, när riksdagen samlades, ändå hade en rätt så stark känsla av att det statsfinansiella läget i år icke var så utomordentligt och då vi icke sett några tecken till att detta läge förändrats under riksdagens lopp samt då Kungl. Maj:t funnit sig kunna stanna vid det belopp, som utskottet tillstyrkt, tror jag, herr talman, att det är bäst, att kammaren också stannar vid vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag vill då det nu är fråga om anslag till ödebygdsvägarna, framhålla, att de som bo däruppe i dessa ödebygder, för vilka dessa vägar äro avsedda, ha det sämst ställt av alla här i landet i fråga om vägar. De ha det för övrigt svårast i alla möjliga avseenden. Skall man därför vara med om en ökning på någon punkt, då finns det anledning att lägga denna ökning just på denna punkt. När vi nu ha hört, att herr Anderson i Råstock uttalat sig så sympatiskt i denna fråga, att man nästan kan betrakta hans uttalande som ett yrkande om bifall till reservationen, så tror jag, att man icke från den förut nämnda utgångspunkten — att det pågår eller skall igångsättas en utredning i fråga om möjligheten att få billiga vägar — kan ha anledning att gå emot reservanternas.

Med anförande av denna korta motivering skall jag för min del be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Grapenson**: Herr talman! Jag skall i denna fråga be att få säga ett enda ord med anledning av vad herr Öberg förut sade, att staten har ålagt vissa personer skyldigheter att underhålla landsvägar och att dessa finna sig på grund av avsaknad av vägar ur stånd att komma till sina respektive väglotter för att utföra det behövliga arbetet. Detta anslag gäller framför allt just en hel del sådana människor.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Under en följd av år har riksdagen för detta ändamål beviljat 400,000 kronor. Det finns väl ändå knappast något skäl att nu nedpruta detta belopp till det av utskottet föreslagna. Enligt länsstyrelsens vägplan för år 1922 erfordrades för ändamålet icke mindre än 5,624,000 kro-

Ang. anslag
för anläggning
av ödebygds-
vägar i
Norrbottnens
m. fl. län.

(Forts.)

nor, och då kunna herrarna förstå, hur otillräckligt detta belopp i själva verket är. Jag ber, herr förste vice talman, att på grund av detta och det föreliggande faktiska behovet få yrka bifall till reservationen, d. v. s. att anslaget måtte utgå med 400,000 kronor.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Man måste beundra norrlänningarnas både enighet och intresse att uppträda, den ena efter den andra, i den ena punkten efter den andra i detta utskottsutlåtande för att tillgodose norrlandsintressena, och det är intet ont i att de så göra. Det skulle vem som helst göra. Men å andra sidan bör man ändå säga, att det bör vara någon plan, hur man skall gå tillväga, innan man nu går att öka anslaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Herr **Brännström**: Herr talman! Jag måste här säga, att när man från statsutskottets sida har ställt sig ovillig till en utökning av det allmänna vägan-slaget och då det här gäller att få vägar till ödebygderna, att framför allt få långa vägar, även om de bli smala, tycker jag verkligen, att man borde behjarta detta intresse från vårt lands nordligaste bygder. Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Brännström förenade sig herr *Vennerström*.

Herr **Olsson** i Broberg: Denna fråga kan ju betraktas som en norrlandsfråga, men det bör naturligtvis icke hindra, att man också på annat håll kan ha samma uppfattning och känna på samma sätt, som norrlänningarna känna i en dylik fråga. I rubriken heter det, att det är ett anslag till ödebygdsvägar i Norrland. Däri ligger väl, att det för dessa människor, som bo uppe i ödebygderna, skall beredas möjlighet att komma i förbindelse med yttervärlden så att säga. Då det här icke är fråga om mera än en ökning på 150,000 kronor för ett ändamål, som är så behjartansvärt, kan jag, trots att jag icke är norrlänning, icke göra annat än yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall blott säga ett par ord, då jag deltagit i detta ärendes behandling i statsutskottet.

Jag har en på personlig erfarenhet grundad uppfattning om vilket ofantligt behov det föreligger i fråga om vägar av denna beskaffenhet i Norrland, och jag har också kunnat bilda mig ett omdöme om till vilken välsignelse och till vilket gagn i alla avseenden byggandet av vägar, låt vara av denna enkla beskaffenhet, är för dessa ödemarkens människor. Även om det kan anföras många vägande skäl emot, är det mig dock omöjligt att underlåta att behjarta de stora svårigheter, som befolkningen där uppe har att dragas med. Tiderna må vara hurudana som helst, jag tror dock, att vi, när det icke gäller större belopp än såsom här 150,000 kronor, knappast kunna använda dessa pengar bättre än genom att bevilja dem till detta ändamål. Där uppe är det förresten ont om arbetstillfällen just nu, och låt vara att detta belopp icke betyder så mycket, alltid blir det dock ett litet bidrag till att lindra befolkningens svåra förhållanden. Jag tycker därför, mina herrar, att då herr Anderson i Råstock har givit oss ett så pass vänligt och inbjudande ord från fjärde avdelningens i statsutskottet sida, kammaren denna gång kunde följa sitt hjärtas maning och bevilja det föreliggande anslaget.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att vädja till kammaren att bifalla reservationen.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Uppmälby, *Johansson* i Sollefteå, *Sandberg*, *Adler* och *Wagnsson*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Kullenbergstorp med flera av kammarens ledamöter, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

*Ang. anslag för anläggning av ödebyggsvägar i Norrbottens m. fl. län.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 18 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 6 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20, angående tilläggsbidrag till vissa väganläggnings- och brobyggnads- m. fl. företag.

Ang. tilläggsbidrag till vissa väganläggnings- m. fl. företag.

Under punkten 21 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av tilläggsbidrag till vissa företag, för vilka medel anvisats från anslagen till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar, till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning av åar och farleder ävensom till anläggning av enklare vägar, utöver förut för ändamålet anvisade medel, bevilja ett belopp av 1,000,000 kronor samt därav för budgetåret 1925—1926 såsom extra reservationsanslag anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet förehäft till behandling en inom andra kammaren av herr *Lindmark* väckt motion, nr 24, däri yrkats, att riksdagen måtte besluta att för beredande av tilläggsbidrag till — — — lika med Kungl. Maj:t — — — bevilja ett belopp av 1,500,000 kronor samt därav för budgetåret 1925—1926 såsom extra reservationsanslag anvisa ett belopp av 300,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motion i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lindmark*: Herr förste vice talman! Efter det första året av krigs- och kristidens inträdande stego priserna jämväl på arbetsmarknaden utomordentligt. Denna stegring av arbetskostnaderna förde med sig, att allmänna

Ang.
tilläggsbidrag
till vissa väg-
anläggnings-
m. fl. företag.
(Forts.)

väg-, bro- och hamnarbeten i många fall fullständigt upphörde. Denna utveckling var givetvis icke önskvärd, och på grund därav beslöt, efter framläggandet av en kungl. proposition, 1918 års riksdag, att till täckande av merkostnaderna tilläggsbidrag skulle kunna beviljas, och anslog för ändamålet 5 miljoner kronor. Villkoren för tilläggsbidragen äro, som herrarna väl veta, att till merkostnaderna utöver de beräknade kostnaderna, ökade med 10 procent, skall staten bidraga med $\frac{2}{3}$ och väghållningsdistriktet med $\frac{1}{3}$.

Den kraftiga handräckning, som 1918 års riksdagsbeslut innebar, gjorde, att de allmänna vägarbetena sattes igång ungefär i normal omfattning. Emellertid visade det sig snart, att de redan beviljade medlen, 5 miljoner kronor, voro otillräckliga för ändamålet, och redan 1921 i september månad ingav kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en skrivelse till departementet med anmälan, att anslaget vore otillräckligt och att styrelsen ämnade sedermera inkomma med krav på ytterligare anslag. Från och med år 1922, sannolikt efter intrycket av det uttalande, som kommunikationsministern vid 1922 års riksdag gjort i statsverkspropositionen angående möjligheten av att ytterligare anslag icke skulle komma att beviljas, inskränkte kungl. styrelsen sitt beviljande av tilläggsbidrag, så att dessa från att tidigare ha utgått med fullt belopp enligt kungl. förordningen nr 887 år 1918 kommo att uppgå till endast omkring 43 procent av det maximibelopp, som kunde utdelas; alltså en mycket kraftig beskränning. Redan nu voro en hel del väghållningsdistrikt och vägstyrelser mycket modfällda inför den utveckling, som här tydligen skulle komma. Under de två senaste åren har någon ytterligare utdelning av tilläggsbidrag icke skett, och kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har motiverat detta därmed, att man önskat få in alla krav på tilläggsbidrag, för att man skulle kunna bättre överskåda behovet. När år 1923 tilläggsbidragens utdelning upphörde, återstod av anslaget att av kungl. styrelsen fördelas omkring en miljon kronor.

Vid fjolårets riksdag väcktes motioner här i andra kammaren såväl som i första kammaren, vilka inneburo att riksdagen måtte anslå ytterligare 1.5 miljoner kronor för att öka möjligheterna till beviljande av större tilläggsbidrag. Riksdagen fann sig då föranlåten att inte bevilja något anslag, utan beslöt i stället i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning för att få fram medelsbehovet och jämväl de nya grunder för tilläggsbidragets utgående, som hädanefter kunde anses lämpliga och skäliga. Denna av riksdagen begärda utredning har verkställts av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Kungl. styrelsen har kommit till den uppfattningen, att för att tillämpa den princip för inskränkning, som från och med 1922 av kungl. styrelsen tillämpats, skulle behövas ytterligare 1.5 miljoner kronor, eller precis samma belopp som motionsvis vid fjolårets riksdag begärdes.

Emellertid har departementschefen vid årets riksdag inte funnit sig föranlåten begära hela denna summa, utan endast föreslagit en miljon kronor, och detta då av statsfinansiella skäl. Då jag inte kunnat finna det vara riktigt och rättvist, att en sådan stark beskränning av tilldelningen av tilläggsbidragen i fortsättningen skulle äga rum, har jag vid årets riksdag väckt motion om att den av kungl. styrelsen föreslagna summan, 1.5 miljoner kronor, måtte av riksdagen beviljas. Herr statsrådets hänvisning till den statsfinansiella situationen skulle ha varit fullkomligt förklarlig och förstäelig, om det gällt anslag för ett nytt ändamål eller för ett arbete, som ännu inte utförts. Men här gäller det ju att genom tilläggsbidragen täcka kostnaderna för ett arbete, som faktiskt redan är utfört, och detta förändrar ju saken väsentligt. Här kan man inte tala om en verklig besparing, helst det ju endast, som jag nyss anförde, gäller att betala en summa för ett redan utfört arbete.

Jag är den förste att medgiva, att man bör vara sparsam med statens me-

del, och att inte något slöseri bör äga rum. Men här kan man inte tala om att det föreligger något slöseri med medlen. I denna fråga skulle jag tvärtom anse det vara fullt riktigt, om samma princip hade fått tillämpas, som när det gäller statsbidrag till underhållet av vägarna på landet. Där har anslagskravet år från år vuxit. Från att under 1920 och 1921 ha utgjort mellan 2 och 3 miljoner kronor begäres nu, enligt punkt 29) i föreliggande utskottsutlåtande, 5.5 miljoner kronor. Trots denna utomordentliga stegring har dock inte någon kommit att sätta ens i fråga lämpligheten att minska detta belopp. Här föreligger ett riksdagsbeslut att statens bidrag skola utgå med 30 procent, och följaktligen böra medlen ställas till förfogande. Anslaget, 5.5 miljoner kronor, är av förslagsnatur.

*Ang.
tilläggsbidrag
till vissa väg-
anläggnings-
m. fl. företag.
(Forts.)*

Jag håller före, att det skulle ha varit fullkomligt riktigt att även i detta fall de erforderliga medlen för att täcka merkostnaderna för under kristiden utförda väg-, bro- och hamnarbeten hade kunnat utgå utan inskränkning. Ty fallet är dock detta, att väghållningsdistrikten och vägstyrelserna, i förslitande på riksdagens beslut år 1918 och i kraft av den kungl. förordningen av samma år nr 887, igångsatt arbeten och förmenat, att här ha vi visserligen att vidkännas en merkostnad av 10 procent över beräknade kostnader, men ha på samma gång att förvänta statsbidrag i normal och vanlig omfattning. Nu har man blivit lurad på detta löfte och denna utfästelse, och en hel del väghållningsdistrikt ha att kämpa med ganska svåra ekonomiska förhållanden tack vare uteblivandet av den förut utgående tilldelningen.

Frågan gäller nu: Vem skall betala de redan utförda väg-, bro- och hamnarbetena? Fjölårets riksdag krävde en utredning i frågan. Den har verkställts av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som kommit till den uppfattningen, att för att man skall kunna undgå en ytterligare inskränkning av tilläggsbidragens utdelning i jämförelse med vad som började tillämpas 1922 skulle 1.5 miljoner kronor vara erforderliga. Jag tycker, att det skulle ha varit fullkomligt förklarligt, om herr statsrådet i den punkten hade följt utredningens resultat och begärt just den summan.

Det finns också en annan sida av detta problem, som jag tycker vi få lov att ta hänsyn till. Det är, att när riksdagen har givit en utfästelse, ett löfte, så skall detta ha något av kungsord över sig, så att medborgarna i landet också kunna lita därpå. Nu frestas man i varje fall, med anledning av vad vi fått erfara i detta stycke, att sätta i fråga, huruvida man kan lita på ett riksdagsbeslut. Riksdagen synes vara ganska nyckfull; stundom beslutar den si och stundom så.

Då jag sålunda nu kommer att yrka bifall till min motion, att ett större anslag måtte beviljas, så grundar sig detta förnämligast på tvenne huvudmotiv. Det ena är riksdagens tidigare utfästelse och löfte, och det andra är, att staten ju dock måste anses ha bättre råd att svara för betalningen av de gjorda arbetena än vad väghållningsdistrikten ha. Nu måste dessa vidkännas huvudparten av kostnaderna, även om deras ekonomi skulle vara fullkomligt under isen. Staten har uppenbarligen bättre råd att reglera och klara dessa förhållanden, så mycket mera som de grunda sig på en utfästelse från statens sida.

Ehuru ett enhälligt statsutskott har avstyrkt min motion i detta stycke, ber jag, i kraft av den rättvisa, som jag anser ligga i vad jag här har velat framföra, att få yrka bifall till motionen, som innebär att anslagen till tilläggsbidragens utgående må höjas från nu ifrågasatta 1 miljon kronor till 1.5 miljon kronor.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Ang.
tilläggsbidrag
till vissa väg-
anläggnings-
m. fl. företag.
(Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Med anledning av herr Lindmarks anförande vill jag endast kort erinra om, att riksdagen inte har gjort annan utfästelse, än att staten kan bidra till merkostnaderna med *högst* så och så stort belopp. Där finns ju en ganska stor marginal. Och herr Lindmark får väl ändå medge, att man även beträffande dessa saker under nuvarande förhållanden måste se till, om man inte kan göra några besparingar. Jag tror för min del, att sådana kunna ske i detta fall, och det har också visat sig, att statsutskottet enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Lindmark**: Herr talman! Jag har läst igenom papperen från 1918, och jag har inte kunnat finna något, som tyder på att beloppet skulle vara absolut begränsat till 5 miljoner. Det heter inte heller i beslutet »högst 5 miljoner», utan det heter, att det har beviljats 5 miljoner kronor. Det tilläggsbidrag, som år 1918 beviljades, föregicks av en kommittéutredning, och i denna kommittéutredning står uttryckligen, att för närvarande torde 5 miljoner vara tillräckligt, men må, i händelse ytterligare medelsbehov skulle visa sig erforderligt, förslag om ytterligare anslag framföras. Detta tyder ju mera på att man inte absolut begränsat summan till 5 miljoner, utan att man har ställt i utsikt möjligheten, i händelse det skulle erfordras, att bevilja ett högre belopp.

Faktum står dock kvar, att här ha vägdistrikten och vägstyrelserna satt i gång arbeten på grundval av den utfästelse, som riksdagen hade givit, och som förefinnes utan vidare begränsning i den kungl. förordningen nr 887 av år 1918. Jag tror, att det finns ganska stora skäl för riksdagen att gå med på vad kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här har förordat. Och den omständigheten, att riksdagen nu ändå är villig att bevilja 1 miljon kronor, tyder på, att man faktiskt känner sig vara delvis moraliskt förpliktigad att anslå ytterligare i kraft av sin utfästelse av år 1918.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att kammarens ledamöter, om de haft tillfälle att läsa igenom utskottets redogörelse på denna punkt och desslikes departementschefens yttrande, komma till samma uppfattning, som utskottet enhälligt har kommit till, eller att vi inte ha någonting annat att göra än att avslå herr Lindmarks i ämnet väckta motion.

Det är detta, herr talman, jag har begärt ordet för att säga, och för att yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag
för utförande
av vissa
fiskehamnar.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 24*, angående anslag för utförande av vissa fiskehamnar, yttrade:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då jag vid föredragningen av detta ärende i statsutskottet var upptagen i ett annat utskott, ber jag att få meddela kammaren, att om jag varit med vid utskottets behandling, hade mitt namn stått under reservationen.

Jag ber emellertid, då båda reservanterna nu äro frånvarande, att få yttra några ord.

Denna fråga har varit uppe till riksdagens behandling i mellan 20 och 25 år, och detta lilla idoga samhälle och den befolkning, som bor där, har hela denna tid, på grund av löften och på grund av att riksdagen gjort vackra uttalanden, levat i förhoppningen att äntligen få sin lilla förstörda hamn i ordning. Hela samhällets existens i stor utsträckning beror på att det får en hamn. Vad stallat är för den jordbrukande befolkningens hästar, och vad hamnen är för krigsflottan och för handelsflottan, det är fiskehamnen för dessa arbetande fiskare, som ur havet skola få sin bärning. När man bara ger goda löften, men ingenting därutöver, undrar man alls inte på att samhället, som också här har skett, går tillbaka och sjunker ner. Och det kan ändå inte vara riktigt att ett så litet idogt och trevligt samhälle skall, bara därför att man inte vill hjälpa det, i alla avseenden sjunka tillbaka.

*Ang. anslag
för utförande
av vissa
fiskehamnar.
(Forts.)*

Jag tror att det inte stor del är de stora summor, som tidigare har beståtts sådana hamnbyggnadsarbeten, som här har skrämt riksdagen. Och myndigheterna, d. v. s. främst väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har aldrig velat gå med på ett lägre anslag för ändamålet, då man på det hållet alltid ansett, att det här borde byggas en stor hamn. Befolkningen har gång på gång bett att få en mindre hamn för mindre kostnader, och äntligen har det nu kommit därhän att utsikter öppnats att få en sådan. Kungl. Maj:t gjorde nämligen vid 1924 års riksdag ett uttalande, som jag här ber att få citera. Departementschefen krävde visserligen inte ett slutligt ställningstagande till de då i propositionen berörda båda hamnbyggnaderna — det gällde Abbekås och Torekov — men han uttalade beträffande dessa företag, att det »syntes därmed kunna anstå, till dess ytterligare medel vid följande års riksdag behöfves äskas». I enlighet härmed upptogs omförmälda båda hamnbyggnader inte i Kungl. Maj:ts förslag till 1924 års riksdag.

Alltså väntade man, på grund av detta uttalande, att kravet skulle komma in i årets statsverksproposition. Men likafullt har vid behandlingen av ärendet departementschefen angivit skäl, varför han inte tagit upp anslaget, och till detta säger utskottet, att det har vid prövning av frågan om igångsättande av ytterligare hamnföretag ansett, att detta företag bör uppskjutas ännu ett år. Det vill säga, att befolkningen lätt får den uppfattningen, att kungsord inte äro att lita på. Men man bör väl ändå upprätthålla den goda tradition, att när man ger löften, skall man också försöka infria dem. Det ligger onekligen här nära till hands att tänka, att om det måhända blir ombyte av regering, och det kommer en ny departementschef, också han säger några vackra ord, men uppskjuter frågan ytterligare ett år. Och under tiden får samhället och dess befolkning finna sig i sitt öde.

Jag vädjar till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet så varmt jag kan, att om han sitter kvar som statsråd, när nästa statsverksproposition skall göras upp, Torekov då verkligen må komma med i det stora anslaget, så att detta lilla samhälle, som i snart ett kvarts sekel väntat därpå, äntligen skall få sin förstörda hamn iordningställd. Det är detta som jag har velat uttala.

För övrigt har jag intet yrkande att göra.

Herr *Borggren* instämde häruti.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att framställa ett yrkande om bifall till utskottets hemställan. Av herr Bengtssons i Norup anförande framgick, att inte heller han hade väntat någonting annat, än att utskottet skulle segra, och det är därför överflödigt för mig att stå här och i ett längre anförande motivera utskottets ståndpunkt. Jag har endast att framställa yrkandet, herr talman.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. under-
stödjande av
mindre
fiskehamns-
byggnader.

Punkten 25, angående anslag till understödjande av mindre fiskehamnsbyggnader.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 25 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till understödjande av andra mindre fiskehamnsbyggnader än de av fiskehamnskommissionen till utförande i första hand föreslagna för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet förehaft till behandling två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 9, av herrar *Karl Andreas Andersson* och *Isak Svensson* och den andra inom andra kammaren, nr 12, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte till understödjande av andra mindre fiskehamnsbyggnader än de av fiskehamnskommissionen till utförande i första hand föreslagna för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motioner i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Persson* i Fritorp förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte till understödjande av andra mindre fiskehamnsbyggnader än de av fiskehamnskommissionen till utförande i första hand föreslagna för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Under denna punkt har jag jämte några andra av kammarens ledamöter väckt en motion, däri vi hemställa om en höjning av här ifrågavarande anslag.

När det gäller det område, där diskussionen i kammaren hittills i dag rört sig, nämligen vägarnas förbättring och underhåll, så offrar man jämförelsevis mycket pengar därpå, och dock klagas det så bittert från norrlandsbanken över att det är så litet, som staten för varje år anslår för ifrågavarande ändamål, jämfört med vad man ansökt om. Men ser man på här ifrågavarande område, eller anslag till de små fiskehamnarna, så kan man säga, att vad Kungl. Maj:t föreslår är nästan rakt ingenting. De arbeten av detta slag, som nu föreligga och som, såvitt jag vet, tillstyrkts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, draga en kostnad av betydligt över fem miljoner kronor, och den summa, med vilken staten eventuellt skulle bidra till dessa arbeten, uppgår till över fyra och en halv miljon kronor. Med ett anslag av 100,000 kronor per år drar det sålunda om ett halvt sekel, innan endast dessa arbeten, för vilka anslag nu äro begärda, kunna bliva färdigställda.

När det gäller Sveriges fiskarbefolkning, är det icke många av kammarens ledamöter, som anse sig behöva säga ett ord till förmån för den, och det är då icke på samma sätt, som när det gäller vägarna; då äro nästan alla ute och gå. Jag är själv icke fiskare, men jag har levat ibland detta folk och sett dess förhållanden. Och då såg jag till min stora förvåning, huru ämbetsmännen och andra intresserade, när vi skrevo år 1900, kommo med ett stort, fint projekt. Vi skulle göra något stort här, vi skulle centralisera fisket, och vi skulle bygga jämfört med förut riktiga jättehamnar. Det är något karakteristiskt för svenskarna detta, att skall det göras någonting, så skall det göras något alldeles utomordentligt, så länge man tycker, att det är roligt. Då fattades beslut

om detta jättebygge. Vi skulle enligt detta i första hand bygga 24 stora fiskehamnar, och det skulle icke gå till som förr på det sättet, att folket på orterna, kommunerna eller andra, skulle bidraga med någonting. Nej, de skulle slippa undan att bidraga med den där ofta värdelösa jorden till hamnarna. Vad de behövde bidraga med, var endast med kritik och ingenting annat. Jag var motståndare till detta beslut. Jag förutsåg, att det skulle bli, om icke olyckligt, så åtminstone till indirekt skada för Sveriges fiske, därför att jag ansåg, att idealet för denna näring var, att den låg spridd kring Sveriges kuster i smärre samhällen. Det var enligt min mening bättre för fiskarena och bättre för vår befolkning i övrigt. Därför kunde jag icke finna mig i, att man koncentrerade det i stora företag. Men jag var naturligtvis som en ropandes röst i öknen, och jag tror, att det var minst sju landshövdingar, som gingo i spetsen för detta stora företag och beslut tvärt emot vad regeringen önskade vid 1911 års riksdag.

Ang. understödjande av mindre fiskehamnsbyggnader.
(Forts.)

Ja, nu dröjde det bortåt ett halvt tjog år, innan man gnuggade sig i ögonen och insåg, vilket jättefel man begått. Och då tycker jag, att man naturligtvis skulle försöka slå in på den linjen att göra litet grand för de smärre orterna här i landet. Nej, säger man, nu hava vi tagit till så stort, nu hava vi kastat ut så många miljoner till stora fiskehamnar, Herrevik och Grönhögen. — Den senare är visst utan några fiskare alls. — Nu kan man icke göra någonting, nu kan man icke anslå någonting alls; det har kostat så mycket pengar. Så gjorde man åtskillig utredning om, hur man skulle komma ifrån det återstående på billigaste sätt, vilket jag visst icke vill klaga på.

Beträffande den hamn, som herr Bengtsson i Norup nyss yttrade sig om, så stod han även med i detta stora företag. Han var t. o. m. alldeles särskilt med däri, ty han framhöll, att detta skulle vara en samlingspunkt för alla fiskare vid västkusten, som skulle ha den till nödhamn. Att jag icke stod som reservant i denna punkt, hade sin orsak däri, att jag tror, att skall man komma till någon lösning beträffande Torekovs fiskehamn, så får man försöka krypa fram i stället för att gå med stora och fasta steg. Jag ser icke något rimligt skäl, varför man icke beträffande den hamnen kunde använda samma tillvägagångssätt som beträffande andra hamnar, d. v. s. att vederbörande finge bidraga själva till densamma, och att staten sedan gäve sitt bidrag i och för utförandet. Jag tror, att den omständigheten, att man hänger fast vid den gamla, stora idén, att staten skall göra alltsammans, när det skall göras någonting på detta område, just hindrar, att det blir något gjort till verkligt gagn för fiskarena.

Jag förde en skarp debatt om denna sak för tre år sedan här i kammaren med dåvarande kommunikationsministern, och han gav det medgivandet, att när man nu kunde komma till en avveckling av det stora fiskehamnsproblemet, som även han var motståndare till, så ansåg han, att man borde starkare understödja denna linje med små hamnar. Nu har ju avvecklingen skett, i det stora hela åtminstone, av de stora fiskehamnarna; man är åtminstone i stort sett klar med, var man skall sluta. Då är tidpunkten inne för att staten skall infria de löften, som dåvarande kommunikationsministern gav.

Nu ser det emellertid ytterst tröstlöst ut på detta område. Med ett anslag på 100,000 kronor kan jag icke förstå, vad man egentligen skall kunna åstadkomma, om det icke är meningen, att man som i äldre tid skall kasta ut ett par tiotusental kronor på den hamnen och ett par tiotusental på den hamnen och så säga: »Nu få ni dra försorg om, att det blir byggt.» Då hade man på respektive platser ingen annan möjlighet än att entreprenera bort arbetet. Och det har visat sig utomordentligt olyckligt med dessa entreprenader på många ställen. Och skulle en duglig fackman gå som kontrollant oavbrutet under hela den tid, man bygger en dylik liten hamn på entreprenad, så skulle

Ang. under-
stödjande av
mindre
fiskehamns-
byggnader.
(Forts.)

detta återigen draga alltför stora kostnader i kontroll. Då vore det bättre, att kontrollanten, som gick där, vore den, som egentligen byggde. Därför inlämnade jag på hösten 1918 till Kungl. Maj:t ett förslag om, att i fall staten skulle understödja dessa små hamnar, så skulle de byggas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och det förslaget accepterade Kungl. Maj:t. Skall man nu hålla denna verksamhet uppe efter den linje, som jag antar är den enda dugliga, om man vill göra någonting på detta område, så är det verkligen för litet med ett anslag av 100,000 kronor om året, när det gäller hela Sveriges kust. Och det visar sig, att samhällena vilja ikläda sig en del av kostnaderna, såsom Kungl. Maj:t förut föreskrivit. Då tycker jag verkligen, att man ifrån statens sida skulle vara en liten smula mer tillmötesgående. Jag tycker verkligen, att det hade räckt till, om man delat upp det ifrågavarande begärda anslaget på, låt oss säga 20 år. Det hade varit rimligt. Men att dela upp det på 50 år anser jag vara orimligt.

Här kunna, som sagt, de enskilda intressena icke spela någon roll. Här är väl ingen av kammarens ledamöter, som själv har ett öres intresse i fiske. Men jag vågar rikta en varm vädjan från dessa fiskare kring Sveriges bygder. Utan en hamn, hur liten den än är, kunna de icke utöva sitt yrke. Man slår oss med statistik och säger: det kan icke förräntas. Ja, men detta är dock en produktion, som skapas i landet, och det är en vara, som icke kostar något direkt att producera. Det är icke såsom när vi skola producera kött eller fläsk. Dessa varor kosta mycket pengar att producera, men det gör icke fisken. Man bör därför enligt min åsikt se detta spörsmål nationalekonomiskt olika mot när det gäller annan produktion. Jag tror, att det är av yttersta betydelse, att vi icke ändå helt slå dövörat till för dessa producenter i vårt land, även om de icke här hava någon representant.

Det är denna min känsla, som ger mig den djärvheten, att jag, herr talman, skall be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. avgivna reservationen, vilket yrkande sammanfaller med yrkandet i vår motion.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag nödgas för min del säga, att åtskilligt av vad herr Olsson i Kullenbergstorp anfört, leder tanken på ödebygdevägarna i Norrland. Han har rätt så till vida, att för dessa fattiga fiskare, som icke hava någon, som tar sig an dem, måste det vara ett livsbehov att verkligen få sina hamnar. Och då jag nu yrkar bifall till vad utskottet föreslår, gör jag det i den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet skall på bästa möjliga sätt se till, huru dessa fattiga fiskare på de olika orterna skola kunna hjälpas.

I år ligger emellertid saken så, att jag måste hålla mig till utskottets förslag, och det är till detta, som jag ber att få yrka bifall.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 26—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkten 55.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkten 57.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 58, angående viss ersättning till statens järnvägars änke- och pupillkassa.

*Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.*

Kungl. Maj:t hade uti punkten 62 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att för beredande av ersättning åt direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa för postavgifter i samband med till kassans pensionärer verkställd utbetalning av krigstids- och dyrtidstillägg för tiden 1 januari 1918—30 juni 1923 för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 20,600 kronor.

I samband härmed hade utskottet förehaft till behandling en inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* väckt motion, nr 20, däri hemstälts om avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen med avslag å ovanberörda motion måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *C. Petrus V. Nilsson, Bergqvist, Johan Bernhard Johansson*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blådinge, *Olofsson* i Digernäs och *Persson* i Fritorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till den i ämnet väckta motionen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Vid ifrågavarande punkt av utskottets förslag hava åtskilliga av statsutskottets ledamöter avgivit en reservation. Och anledningen till att vi så gjort är den, att vi tycka, att det här statsanslaget nästan verkar en liten smula för smått.

Det gäller nämligen, att statens järnvägars änke- och pupillkassa skulle få ersättning för porto för av densamma distribuerat dyrtidstillägg till kassans pensionärer. Och detta dyrtidstillägg har staten beviljat pengar till. När man vet, att det gäller en kassa, som, för så vitt de uppgifter jag fått i statsutskottet äro riktiga, har fonder på bortåt femtio miljoner kronor, lär väl ingen kunna påstå, att 20,000 kronor egentligen spela någon roll för kassans säkerhet och likviditet. Och över huvud kan man väl ändå icke värja sig för den reflexionen, att när man får pengar av staten till dyrtidstillägg, så att säga, utanför kassans övriga inkomster, det då icke skulle vara för mycket begärt, om kassan verkställde distributionen av dessa medel, vilken, som jag antar, sker i sammanhang med utbetalandet av pensionerna, och att man icke såg så ytterst smått på detta och krävde betalning även för portot. Det var den uppfattningen, som

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 30.

Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)

gjordes gällande hos oss reservanter inom statsutskottet, att vi ansågo detta statsanslag vara absolut obehövt, ifrån vilken sida och ur vilken synvinkel man än såg frågan.

Jag har icke kunnat finna annat, än att detta skäl bör räcka, och därför ber jag, herr talman, att utan vidare få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande instämde herr Olsson i Blädinge.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som herr Olsson i Kullenbergstorp redan anført, avser här ifrågavarande anslag ersättning för portokostnader vid dyrtidstilläggens distribution.

Jag trodde, när herr Olsson i Kullenbergstorp yttrade sig så pass utförligt, som han gjorde, att han också skulle tala om, att denna kassa i olikhet med andra kassor av samma slag icke har fribrevsrätt. Det är nämligen detta, som är anledningen till, att denna kassa begärt att få portona ersatta. Det finns icke — såvitt jag vet — en enda annan kassa, som icke fått det, och då får man icke förundra sig över, att statens järnvägars änke- och pupillkassa också vill ha ersättning för dessa kostnader.

Sedan skall jag icke ge mig in på någon längre utläggning av kassans för- måga att bära sina kostnader eller utgifter. Men jag kan försäkra herrarna, att jag saknar icke material till det. Jag vill endast passa på att här slå fast, att ett löst antagande, att en kassa är bärkraftig, därför att den har så och så många miljoner i pensionsfonden, är den mest lösa sand att bygga ett yrkande på, som över huvud kan tänkas. Ty det är på det sättet, att en pensionskassa får icke sitt reglemente godkänt med mindre än att det befinnes, att även ansvarsförbindelserna mot delägarna och deras efterlevande kunna fyllas. Det är detta, som icke av statsrevisorerna undersökts i detta fall. Och det är därför för man icke vet, vad kassan har att röra sig med. Så länge man icke känner omfattningen av dessa ansvarsförbindelser, kan man icke heller bedöma, hur pass bärkraftig kassan är.

Jag ber att få begagna tillfället påpeka, att både arméns, flottans och civilstatens änke- och pupillkassor hava vissa förvaltningsbidrag, och att dessa bidrag fördelats på sådant sätt, att år 1921 var det för arméns änke- och pupillkassa en förvaltningskostnad per delägare av 10 kronor 39 öre. För civilstatens änke- och pupillkassa gick denna kostnad endast upp till 2 kronor 52 öre per delägare, under det att den vid statens järnvägars änke- och pupillkassa icke går upp till mer än 2 kronor 39 öre per delägare. Som herrarna höra, är det bidrag, som staten lämnar till förvaltningskostnaderna, betydligt mindre vid denna kassa än vid de andra.

Jag skall icke trötta med någon längre utläggning. Då denna utgift är ägnad att ställa denna kassa så att säga på samma linje med övriga änke- och pupillkassor inom statens verk, kan jag icke se, varför icke kammaren här med största samvetslugn kan gå på bifall till utskottets förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande polemiserade mycket mot tvenne skäl, som jag icke anført. Jag förstår icke, varför han vill gå in på sådana skäl.

Han framdrog, att denna kassa icke hade fribrevsrätt. Nej, det fattas bara det! Om den hade haft fribrevsrätt, kunde den väl icke honnettemang kommit och begärt ersättning för porto. Det hade väl ändå varit en galenskap utan like. Så det trodde jag icke behöfde sägas till någon kammarens ledamot, ty det borde de väl förstå ändå.

Det andra, som herr Anderson i Råstock gick in på, var kassans soliditet eller förmåga att fullgöra sina förbindelser. Men behöver det dragas in i detta sammanhang? Jag uttalade endast, att när en kassa äger bortåt femtio miljoner kronor i fonder, så kan icke en post på 20,000 kronor inverka det minsta på soliditeten eller kassans förmåga att fullgöra sina förbindelser. Motsatsen lär icke kunna bevisas av någon. Är den dålig i soliditetsavseende, så blir den naturligtvis 20,000 kronor sämre av detta, och är den god, så kan den nog klara den där utgiften.

Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)

För övrigt, när herr Anderson i Råstock talar om vad staten bidrager med till denna kassa, vill jag nämna, att staten bidrager med mycket, mycket annat, men vi behöva icke taga med det i dag, jag vill icke riva upp någon debatt därom; eljest veta vi nog att det är åtskilligt annat, så att det skadar icke att påpeka, att den har åtskilliga bidrag, som andra kassor ej hava, men det är alltid så, att när det gäller någon institution, som vill hava bidrag från staten eller ett förhöjt bidrag, så talas det alltid om att den är sämre ställd i något avseende, men det talas icke om att den är bättre ställd i andra avseenden i sin verksamhet. Det håller man mycket tyst med.

På detta område är det avgörande skälet för mig, att när denna kassa har fått dyrtidstillägg av staten utanför sin pensionsverksamhet och haft blott att distribuera ut dem, då tycker jag sannerligen, att både kassan och kassans delägare kunde knäppa händerna ihop och sagt: hjärtligt tack, vi skola distribuera dem utan kostnad för staten, när staten vill skjuta pengar till på detta sätt.

Det är därför, herr talman, som jag anser, att reservationen är synnerligen befogad.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Det principiella skäl, som den föregående ärade talaren avslutade sitt anförande med, hade naturligtvis varit på sin plats, då riksdagen fattade det första beslutet om att ersätta utgifter, som pensionskassor haft till porten för dessa dyrtidstillägg; men då riksdagen vid flera tillfällen förut på särskild framställning av Kungl. Maj:t fattat precis enahanda beslut som det, varom nu är fråga, då detta är, såvitt jag vet, den enda återstående kassan, som icke fått den saken reglerad, och då dessutom departementschefen uttryckligen framhållit, att det avser tiden från den 1 januari 1918 till den 30 juni 1923 och att *därefter*, d. v. s. sedan vi fattat detta beslut, torde kassan ej komma att göra anspråk på ersättning för merkostnader av angiven art, därför att en omläggning kommer att ske, kan jag under sådana förhållanden icke finna annat, än att konsekvenserna verkligen fordra här, att riksdagen vidhåller sin tidigare ståndpunkt och lämnar denna ersättning.

Herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde sig skyldig till en ganska billig kvickhet, då han var inne på fribrevsrätten. Det är ju så, att vissa kassor hava fribrevsrätt och alltså icke behöva komma och begära ersättning för sina utlägg. Skulle då en kassa, som icke har en sådan förmån, straffas därför? Det kan jag verkligen icke finna vara varken rätt eller billigt. Vad herr Olsson sedan nämnde om, att kassan har en massa förmåner i detta fall, så undrar jag, om det är så riktigt — vi kunna ju gott gå in på den saken också. Dessa kassor hava statsbidrag till administrationen, staten bidrar också på många olika sätt därvidlag, vi hava intet egentligt system i detta fall, utan det är ordnat än på ett sätt och än på ett annat sätt vid alla dessa pensionskassor, där staten har ansett, att den bör hjälpa till litet med administrationskostnaderna, och då denna kassa har, som det är bevisat, en fjärdedel av vad vissa andra kassor såsom militära pensionskassor hava, så tror jag att det argumentet icke håller.

Jag tycker, att vi icke behöva riva upp en stor debatt om dessa få tusentals kronor. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Det sades av både herr Anderson i Råstock och den senaste ärade talaren, att alla de andra kassorna fått den förmån, varom här är fråga, och då skulle denna kassa nödvändigt också ha samma förmån. Det är väl att handla ganska schablonmässigt i alla fall. Det är väl skillnad på vilka förmåner de olika kassorna hava. Det har upplysts, att denna kassa rent av överflödar och att den icke har användning ens för sina räntor för närvarande. Skulle man icke kunna skilja en liten smula, på vilka kassor det rör sig om?

Jag kan icke se annat, än att reservationen är den rätta vägen här, och jag ber att få yrka bifall till den. Men jag förstår, att herr Anderson i Råstock begagnar den starkaste stämman han kan och han vet icke på vad sätt han skall driva igenom sitt förslag här; och likadant har det varit vid varje fråga här förut i dag. Det är nästan, som om det gällde Sveriges väl eller ve.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Hage: Herr talman! Jag förstår icke, varför den senaste talaren vill driva upp denna fråga till sådana dimensioner som han gjorde. Emellertid skall jag säga, att om reservationen bifalles, kommer, såvitt jag förstår, riksdagen att gå emot ett beslut, som fattades förra året i denna fråga. Det är nämligen på det sättet, att riksdagen har beslutat att ge dyrtidstillägg till de änkor och pupiller, som finnas i denna kassa, men när riksdagen gjorde detta, beslutade icke riksdagen, att dessa människor skulle få dyrtidstillägg med avdrag av vad det kostade att skicka ut dyrtidstilläggen till dem, utan riksdagen sade, att dessa människor skulle få dyrtidstilläggen oavkortade, utan att den kassa, som det här är fråga om, skulle taga på sig några förpliktelser för den saken. Skola vi nu gå in på den linjen, som herr Olofsson i Digernäs var inne på, komma vi alltså att korrigera en föregående riksdags beslut, i det att vi rentav komma och säga, att dessa änkor m. fl., som det är fråga om, skola få de dyrtidstillägg, som vi förut beslutat om, men med avdrag för vad det kostar att sända ut dem, d. v. s. avdragen komma att falla på den kassa, vars ekonomiska ställning är bestämmande vid utmätandet av stocken av änkornas m. fl. pensioner. Det anser jag är en fullständigt oriktig väg, och jag tror icke, att man förut har slagit in på den vägen, när det gällt att besluta i sådana frågor.

Sedan talade herr Olofsson i Digernäs om den oerhörda penningssamling, som finnes i denna kassa. Jag har ju under flera år varit revisor i kassan och känner till den, och därför vill jag säga, att orsaken till att kassan samlat en så stor behållning torde vara den, att kassan ännu icke kommit i jämviktsläge i förhållande till utbetalandet av kassan påvilande pensioner. Det är emellertid beräknat, att en gång, när kassan kommit in i normala förhållanden, sedan dödsfalls- och avgångsfrekvensen blivit normal och änkornas och pupillernas antal ökats — nu är den onormalt liten — då kan man bestämt våga påstå, att de summor, som här finnas, komma att bli engagerade för ändamålet — med ett ord sagt, de summor som finnas i kassan äro i stort sett det matematiska uttrycket för den penningtillförsel, som behövs för att tillgodose de uppgifter och utgiftsförpliktelser, som påvila kassan.

Sedan vill jag för övrigt omtala, att det pågår en utredning om de extra inkomster, som det talats om här, och den saken kommer väl förr eller senare upp till prövning, men det behöva vi icke nämna i detta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att från dessa utgångspunkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Först får jag väl be herr Olofsson i Digernäs om ursäkt för att jag icke kan tala med mer än en sorts stämman och

alltså icke kan moderera den så, som han skulle önska och som utan tvivel vore lämpligt för hans konstnäröron. Det må nu ursäktas mig, att det kan nog icke göras något åt den saken.

Då herr Olsson i Kullenbergstorp var inne på sin argumentation igen, vill jag i alla fall berätta något litet från utskottet. Man försökte där göra gällande, att kassan var så orimligt stark, att den icke behövde något bidrag alls, men så ville det sig icke bättre, än att det blev åtskilligt med smörj på den punkten, vilket ytterligare påbättrades av en ledamot som är framstående matematiker, och som gjort beräkningarna för reglementen till sannolikt flera tiotal dylika pensionskassor. Han instämde med undertecknad och förklarade, att det är omöjligt att minska inkomsten med vad som här säges, enbart med hänsyn till att *summan* som kassan omsluter är så stor. Då gick man in på en ny taktik, som även herr Olsson i Kullenbergstorp nu begagnat sig av, och sade: Eftersom kassan i alla fall är så stor, spelar det ingen roll; är den i dålig ställning, blir den icke mycket sämre för det, är den i bra ställning, märkes det ännu mindre; det var det senaste nödankaret man hade, då man icke lyckades rädda sig på de uttalanden, som gjorts i motionen. Ifall det skall bli någon längre föreläsning och då man nu talat om, huru kassan vuxit med åren, har jag som exempel tagit med en styrelseberättelse för enskilda järnvägarnas pensionskassa för 1924, och jag vill då nämna, att det befinnes, att pensionsfonden den 31 december 1923 utgjorde 48,449,688 kronor och den 31 december 1924 53,442,788 kronor. Kunna herrarna räkna ut skillnaden till mindre än cirka 5 miljoner, vilket den enligt mitt sätt att se måste bli? — Men ändock äro våra finanser icke sådana, att vi hava så mycket pengar, att vi icke behöva bry oss om, huruvida vi få in en utlagd kostnad på 20,000 kronor. Det kan ju sägas vara rätt obetydligt, men det är icke så enkelt, att man kan taga frågan på sådant sätt och säga, att det gör ingenting.

Ingen kassa i detta land har rätt att gå utöver de bestämmelser, som tillsyningsmyndigheterna fastställt. Det finnes stränga förordningar i sådant avseende, som man icke kan gå utanför. I *detta* fall är det endast fråga om att ernå likställighet med andra kassor, som redan förut hava fått detta genom sin tidigare medgivna fribrevsrätt, och då kommer herr Olofsson i Digernäs och säger: Låt oss icke behandla dem så schablonmässigt, utan här skola vi taga och göra ett avsteg från en princip, som vi tidigare hava tillämpat för alla andra. Jag undrar, vad det är för resonemang!

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lithander: Herr talman! Jag kan icke neka till, att jag måste ge uttryck åt den uppfattningen, att herr Olsson i Kullenbergstorp har på många sätt mycket rätt i det yrkande han kommit till. Jag erinrar mig nämligen, sedan den tid jag tillhörde statsrevisionen, att vi gingo in på denna fråga och gjorde det därför, att vi ansågo, att de förmåner, som i början tilldelats denna kassa — och emot vilka ingen hade någon invändning — i syfte att alltså anskaffa nödiga medel, hade under årens lopp skapat ett kapital av den storleken, att man ansåg, att det beträffande en del förmåner, som fortfarande funnos kvar — jag minns särskilt perrongbiljetter och andra — borde tagas under övervägande, huruvida det var befogat, att denna kassa hade dem i den omfattningen; och jag erinrar mig också, att ränteinkomsterna för kassan voro sådana, att enbart de väl räckte till för att täcka kassans förbindelser.

Även om man således icke fördjupar sig i de matematiska beräkningarna för vad kassan skall hava såsom underlag för de förbindelser, som en gång kunna komma att påvila den; så ligger det så mycket i herr Olssons i Kullenbergstorp reservation att jag, herr talman, ber att få instämma i densamma och yrka bifall till den.

Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)

Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)

Herr **Olsson** i Blädinge: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Hage, som uppkallade mig.

Han sade, att när riksdagen beviljade dyrtidstilläggen, var det icke meningen att taga av dessa dyrtidstillägg för att bekosta distribueringen av dem. Det har naturligtvis aldrig varit meningen, utan jag förmodar, att kassan har så många andra inkomster — till exempel endast inkomsten av perrongbiljetterna, som tillfaller denna kassa, går väl, har jag hört sägas, upp till 500,000 kronor — att den äger tillräckliga medel för att kunna på egen bekostnad distribuera dyrtidstilläggen, så att man icke alls behöfve befara, att distribueringen skulle bekostas av själva dyrtidstilläggen.

Det är ju känt, att under de senaste tio à femton åren har, medan kassans medlemsantal fördubblats, kassans tillgångar fyrdubblats. Den uppgår nu till omkring 50 miljoner kronor. Och det är väl anledning antaga, att en sådan välsituerad kassa alls icke skall behöva hava denna förmån, som icke skulle förmenats den, om den varit i dålig ekonomisk ställning, och varit i behov därav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag måste gentemot herr Anderson i Råstock beklaga, att han alltid för in diskussionen på sådana grunder, som jag tycker knappt äro lämpliga. Icke har jag sagt, att denna kassa icke skulle bry sig om en post på 20,000 kronor eller något dylikt! Det skulle aldrig falla mig in att yttra mig på ett sådant sätt, ty om det är stort eller litet, skall man naturligtvis sköta allt lika bra. Men det är just med anledning av den uppgift, som denna kassa har, att den skall utdela pensioner till dessa ifrågavarande personer, som staten bättrade på dessa pensioner med dyrtidstillägg, och då tycker jag, det må herr Anderson i Råstock förlåta mig, att det verkar en smula småaktigt att då komma och säga: ja, kassan skall till sina egna pensionärer utdela dessa dyrtidstillägg, men då skall kassan ersättas för portokostnaderna. Det är det och ingenting annat, som har varit det avgörande för mig i denna sak. Jag tycker tvärtom: alla kassor, som hava att dela ut pengar till pensionärer, borde vara synnerligen belåtna, om staten ger ett dyrtidstillägg till pensionärerna och lämnar det till kassan; jag tycker då, att de kunde vara tacksamma, även om de icke fingo ersatta portokostnaderna. Det är det, som är skillnaden i denna sak, och alls icke, om den post, det här gäller, är större eller mindre.

Med herr Hage är det alltid givetvis svårt att byta ord, ty kan han någon gång leta upp, det må vara för kortare eller längre tid sedan, att ett anslag givits ut till ett visst ändamål, som liknar det, som nu är i fråga, så är han en synnerligen konsekvent man. Jag tror han skulle höra till dem, som säga, att har jag börjat att gå i norr, så skall jag icke sluta, förrän jag kommit till nordpolen. Nu är det här några som tycka, att här kunna vissa praktiska hänsyn medföra, att man icke är absolut bunden att gå till nordpolen, utan man kan sluta något förr och det är det, som herr Hage icke kan på minsta sätt bevisa, att det är absolut nödvändigt, att denna kassa blir ersatt för portokostnaden. Det är det, som brister i bevisningen på den sidan.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag beklagar, att jag icke kunnat vara närvarande i kammaren, så att jag blivit i tillfälle att åhöra denna debatt från början; men jag vill dock icke låta den avslutas utan att säga några ord.

Jag ber först och främst att få uttala, att jag icke anser den här frågan så utomordentligt viktig; och jag har icke heller tillstyrkt Kungl. Maj:t att

gå fram till riksdagen med detta förslag, därför att densamma tidigare gått med på ett liknande förslag, utan jag har gjort det, emedan jag anser, att det är skäligt, att staten skall betala de portoutgifter, som kassan haft för utsändandet av dyrtidstilläggen.

*Ang. viss
ersättning till
statens järn-
vägars änke-
och
pupillkassa.
(Forts.)*

Vidare föreligger också här det skälet, att denna kassa, som jag förmodar, blivit upplyst förut, icke, såsom åtskilliga andra kassor av liknande beskaffenhet, har tjänstebrevsrätt.

Slutligen tillkommer här det skälet, att man inte behöver befara, att detta förslag kommer igen, emedan det nu är ordnat på annat sätt med dessa pensionärers dyrtidstillägg. Kammaren behöver därför icke vara rädd för ett återupprepande av denna sak.

Jag tror sålunda, att fullgiltiga skäl föreligga för kammaren att här biträda Kungl. Maj:ts förslag, som också är tillstyrkt av statsutskottet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag undrar, om man inte har anledning att säga, att det vore småaktigt handlat, i fall man uteslöte just denna kassa från ifrågavarande förmån. Det är dock så, herr Olsson i Kullenbergstorp, att i detta fall utgå icke vare sig större eller mindre dyrtidstillägg än på andra håll, utan tilläggen äro precis lika stora, och det kan verkligen ifrågasättas, om icke besväret att utdistribuera dyrtidstilläggen härvidlag komme att representera belopp, som äro mångdubbelt större än vad kostnaderna för dessa porton uppgå till. Vi få icke förbise, att det kanske skulle krävas en tjänsteman till, om dyrtidstilläggen i fråga utbetalades direkt från statskontoret.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen.

Votering begärdes emellertid av herr Olsson i Kullenbergstorp, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 58 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60 och 61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ersättning åt aktiebolaget Torf; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juni 1920 (nr 277) angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående restitution av sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 29 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till behandling förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker m. m. dels ock väckta motioner om ändring av 6 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt maltdrycker.

*Om
förordning
ang. försälj-
ning av vissa
alkoholfria
drycker m. m.*

I en den 6 mars 1925 dagtecknad, till bevillningsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 141, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker; samt

2) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdrycker.

Till behandling i sammanhang med nämnda proposition hade bevillningsutskottet upptagit två vid riksdagens början före motionstidens utgång väckta och till utskottet hänvisade lika lydande motioner, nämligen nr 116 i första kammaren av herrar *Björkman* och *K. Oscar Ericson* samt nr 108 i andra kammaren av herr *Wagnsson*, i vilka motioner föreslagits viss ändring av § 6 mom. 2 i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt maltdrycker.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, måtte i anledning av samma proposition för sin del antaga i punkten intagna förslag till

förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker; och

förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdrycker; samt

B) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Reservationer hade avgivits:

av herr *Wohlin*,

» » *Boman*,

» » *Borell*,

» » *Brännström*; samt

» herrar *Lithander* och *Bengtsson* i Kullen, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka såväl propositionen som motionerna.

Om
förordning
ang. försälj-
ning av vissa
alkoholfria
drycker m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lithander**: Herr talman! Tillika med en av mina kamrater i bevillningsutskottet har jag till detta betänkande fogat en reservation, i vilken vi yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition, som de i ämnet väckta motionerna. Vi ha gjort det i känsla av att det på detta område gör sig gällande ett begär att lagstifta, som enligt vårt förmenande går vida över märket. Man har redan kringgårdat all försäljning av starka drycker mycket noga, och den svaga pilsnerdrickan är så bunden, att den icke torde kunna göra någon människa något ont mera. Nu är man i färd med att sträcka lagstiftningen ut även över de fullt alkoholfria dryckerna och där vidga den stora befogenhet, som redan finnes. Denna förordning avser enligt 1 § alla drycker, som äro tillagade av annat än malt och som antingen äro helt alkoholfria eller som icke innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol. Kan det verkligen vara riktigt att omgärda försäljningen av dessa ofarliga drycker med bestämmelser, sådana som de nu föreslagna? Icke annat än jag kan förstå skulle bestämmelserna även omfatta kaffe, te och choklad, och jag förmodar, att om man kokar vatten och håller citron i det, så skall folk inte få lov att utbjuda denna ofarliga dryck till allmänheten. Jag undrar, om icke nykterhetsvännerna, vilkas strävan jag i alla fall gillar, och icke kan underlåta att skänka mitt stöd, när de söka att på ett förnuftigt sätt få människor till att föra ett nyktert liv, skulle kunna förmås att erkänna det berättigade i de synpunkter, jag här framhållit. Att antaga en sådan lagstiftning som den nu föreslagna är att gå över märket. Det finnes många människor i vårt land, som ha sin bärning av de näringar, vilkas bedrivande genom de ifrågasatta lagbestämmelserna skulle försvåras eller omöjliggöras. Må man betänka även den sidan av saken.

Det är meningen, att man skall ansöka om tillstånd till utskänkning av alkoholfria drycker och att nykterhetsnämnderna skola få yttra sig om faran av saluhållande av citronvatten och andra farliga saker. Jag vill vädja till kammaren, om den inte gör nykterhetssaken en större tjänst genom att avslå än genom att bifalla ett förslag, sådant som detta. Det må vara hänt och sant att på ett eller annat nykterhetskafé i Stockholm eller någon annan av de större städerna missförhållanden förekommit, men missförhållanden förekomma ju över allt här i världen. Enligt mitt förmenande bör man icke därför, att i ett eller annat enstaka fall fel begåtts, lagstifta, så att människor över allt i landet bli lidande, och så att onödigt besvär vållas.

Jag tror, att det även ur myndigheternas synpunkt är önskvärt, att man icke går för hårdhänt fram på detta område, ty i så fall kommer allmänheten att gripas av ovilja mot myndigheterna, och en sådan ovilja är en känsla, som vi icke böra hjälpa till att inpräglade hos det svenska folket. Visst skola vi stifta lagar, det är klart, men vi skola tillgripa lagstiftning, där den behövs och icke i en sådan omfattning, att folk ledsnar både på lagarna, på dem som tillämpa dem och kanske till slut även på dem, som stifta dem.

Jag anser, att herr Bengtsson i Kullen och jag ha gott fog för den reservation, som vi avgivit, ty enligt vad som upplyses i den kungl. propositionen ha en stor del av de hörda myndigheterna funnit, att någon ändring i gällande lagstiftning icke är av behovet påkallad. Den uppfattningen har hysts bl. a. av länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens län. Jag anser det tydligt, att det måste finnas ganska goda skäl för vårt avslagsyrkande, när så många länsstyrelser dela vår uppfattning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min och herr Bengtssons i Kullen reservation.

Häruti instämde herrar *Nylander, Bengtsson* i Kullen och *Bernström*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag nästan gissar, att herr Lithander helt och hållet missuppfattat den föreliggande frågan. Åtminstone bibringas man denna uppfattning av det resonemang, som han nyss utvecklade från kammarens talarstol. Han tycktes göra gällande, att här skulle föreligga ett försök från nykterhetsfolkets sida att för en mängd ofarliga läskedryckers försäljning uppställa en massa bestämmelser och detta därför att nykterhetsfolket skulle hysa den uppfattning, att förtärande av sockerdricka och choklad etc. skulle medföra fara för folknykterheten.

Nu är det emellertid på det sättet, att den kungl. proposition, som här föreligger och vilken detta utskottsutlåtande avser, går, kan man säga framförallt ut på att reglera en ordningsfråga. Riksdagen skrev i fjol till Kungl. Maj:t och begärde — med anledning av en del missförhållanden, som rått på nykterhetskaféer framförallt i de större städerna — att Kungl. Maj:t skulle försöka genom en utredning få fram bestämmelser av den art, att man därigenom kunde komma till livs just de otillbörligheter och oegentligheter, som förekommit på kaféer och näringsställen, där man serverade alkoholfria drycker. Herr Lithander yttrade i fjolårsdebatten, att han erkände, att det föreläge en del missförhållanden, men han ville dock icke vara med på att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t i saken. Han trodde nämligen, att missförhållandena kunde avhjälpas på annat sätt. Herr Lithander anförde som skäl här för framför allt, att han fruktade att en ny lagstiftning skulle innebära ett otillbörligt ingrepp i näringsfriheten. Det skulle, menade han, komma att uppstå en massa svårigheter, om man i överensstämmelse med fjolårets beslut begärde genomförande av ett tillståndsförfarande. Den ståndpunkten kunde vara fullt förklarlig under fjolårets riksdag, men, när nu Kungl. Maj:t förelagt riksdagen en proposition till förordning, som i stort sett tillgodoser de anmärkningar, herr Lithander i fjol framställde mot det obligatoriska tillståndsförfarandet, förefaller det mig, som om herr Lithander missuppfattat saken, då han nu icke är tillfredsställd med den föreslagna anordningen. Jag skulle också vilja påpeka, att när man säger, att myndigheterna, däribland länsstyrelserna i en hel mängd län, avstyrkt det föreslagna förfarandet, så är detta missvisande så till vida, som myndigheterna i fråga icke avstyrkt det här föreliggande förslaget utan kritiserat tillståndsförfarandet överhuvudtaget. Om kammarens ledamöter taga del av vad utskottet i sitt utlåtande skrivit nederst på sid 4 och överst på sid. 5, så skola kammarens ledamöter helt säkert finna, att utskottet på bästa möjliga sätt sört för, att här icke kan bli tal om något ingrepp i näringsfriheten. Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottets samtliga ledamöter, utom herr Lithander och herr Bengtsson i Kullen, tillstyrkt det föreliggande förslaget med undantag för en eller annan detalj. Det gäller här nykterhetsnämndernas rätt att yttra sig samt paragraf 13 i den föreslagna förordningen. Jag vill gentemot anmärkningen mot nykterhetsnämndernas rätt eller icke rätt att yttra sig i de föreliggande frågorna bara hänvisa till, att nykterhetsnämndernas uppgift är att övervaka nykterhetstillståndet i de olika kommunerna. Under sådana förhållanden torde det vara självfallet, att nykterhetsnämnderna även böra få rätt att yttra sig i fråga om ansökningar av nu ifrågakarande slag.

Jag skulle härefter vilja fästa uppmärksamheten vid att striden om § 13 icke gäller den servering av pilsnerdricka och starkare drycker, som kan komma att äga rum exempelvis i en utskänkningslokal. Där om stå såväl ut-

Om
förordning
ang. försälj-
ning av vissa
alkoholfria
drycker m. m.
(Forts.)

Om
förordning
ang. försälj-
ning av vissa
alkoholfria
drycker m. m.
(Forts.)

skottets majoritet som de tre reservanterna i första kammaren fullkomligt eniga. Enheten brister däremot, om andra momentet av § 13, som avser den servering, som kan ske i det fria, och där utskottets majoritet har velat sörja för att icke de, som infinna sig till nykterhetsfester eller religiösa fester försedda med fickflaskor, skola kunna låta dessa komma till användning vid kaffeborden eller där servering av alkoholfria drycker eljest äger rum på festplatserna. Det gäller sålunda även i detta fall en ren ordningsfråga. Den som verkligen icke vill, att en sådan fickflaskkultur skall ges något som helst rum, bör kunna stödja bevillningsutskottets förslag.

Herr talman, då jag tror, att det förhåller sig så, att kammarens ledamöter vidhålla sin ståndpunkt från i fjol och sålunda vilja betrakta det här föreliggande förslaget såsom ägnat att bringa ordning och reda, där faktiskt missförhållanden konstaterats, hoppas jag, att kammaren också stannar för att bifalla bevillningsutskottets yrkande, till vilket jag, herr talman, ber att få hemställa om bifall.

Herr Brännström: Herr talman, mina herrar! Då jag i likhet med bevillningsutskottets majoritet förra året ställde mig avvisande mot det då motionsvis framförda yrkandet om ett tillståndsförfarande vid beviljande av rätt till utskänkning av alkoholfria drycker, men nu likväl gått med på utskottets här föreliggande förslag, har jag begärt ordet för att ge en förklaring, varför jag kunnat göra detta. Förra året ansågo vi, som motsatte oss en skrivelse till Kungl. Maj:t med yrkande om åvägabringande av ett generallt tillståndsförfarande, att ett sådant tillståndsförfarande skulle bli betungande särskilt för landsbygden. På landsbygden hade ju för övrigt inga avsevärda oegentligheter förekommit, åtminstone enligt vår uppfattning. Beträffande städerna erkänner ju utskottet, liksom även jag gjorde i det anförande, jag förra året höll från denna plats, att det kunde förekomma vissa missförhållanden, men vi ansågo dock, att dessa på annat sätt skulle kunna avhjälpas. Förra årets riksdag fattade emellertid beslut om att en utredning skulle företagas och den i anledning därav verkställda utredningen har visat, att missförhållanden faktiskt förekommit, som påkallade en lagstiftning i ämnet. Att en hel del missförhållanden ägt rum framhölls f. ö. även vid frågans behandling i kamrarna förra året. Jag vill i detta sammanhang särskilt påminna om det anförande överståthållaren då höll i första kammaren, däri han framhöll, att förhållandena i Stockholm ovillkorligen krävde vissa förändringar i nu berörda avseende. När Kungl. Maj:t på grundval av denna utredning framlagt en proposition, i vilken Kungl. Maj:t frångått de generella bestämmelser, vi icke ville vara med om förra året, samt föreslagit att tillståndsförfarandet skall bliva fakultativt, då har ju en av de största stötestenarna undanröjts och därmed det förnämsta motivet till att vi förlidet år i bevillningsutskottet icke ville vara med om vad som då föreslogs. Jag skulle likväl känt en viss tvekan att biträda Kungl. Maj:ts förslag, om icke utskottet vidtagit vissa förändringar i förslaget, i synnerhet rörande förhållandena på landsbygden. Särskilt har utskottet slopat det enligt mitt förmenande synnerligen betungande besiktningförfarandet för utskänkningslokaler på landsbygden. Bestämmelserna därom äro nu strukna ur förslaget. Och vidare är också den bestämmelsen borttagen, som kontrollstyrelsen föreslog, nämligen att prövningen skulle avse, huruvida en rättighet överhuvud är behövlig. När sålunda dessa skäl, som vi ansågo möjligen skulle utgöra ett hinder för näringsfriheten och också vara hindrande och betungande för landsbygdens förhållanden, nu fallit bort, så har jag låtit min tvekan fara. Jag har nämligen ansett, liksom en stor del av myndigheterna varit av samma mening, att det behövdes åtskilliga restriktivare bestämmelser. Nu säger visserligen min ärade partivän, herr Lithander, att en stor del av

länsstyrelserna ställt sig avstyrkande. Ja, härtill vill jag endast anmärka, att, såsom herr Olsson i Gävle nyss sagt, länsstyrelserna icke yttrat sig om den föreliggande saken. Jag är också förvissad om, att, därest länsstyrelserna haft att yttra sig över utskottets föreliggande betänkande, så hade knappast någon länsstyrelse velat motsätta sig de bestämmelser, som nu äro föreslagna. Och jag tror också med hänsyn härtill, att, om herr Lithander och de som nu gå på avslagsyrkandet haft tillfälle att penetrera frågan, som vi ha gjort på andra avdelningen, så hade knappast detta avslagsyrkande kommit fram.

Jag kan icke finna att herr Lithander, när han talar om, att man icke skall lagstifta på alla möjliga områden, har något egentligt fog för ett sådant yttrande, när det gäller denna sak. Ty vi ha ju här redan en lagstiftning på området förut, en lagstiftning, som är nog så vittomfattande, åtminstone om man ser på paragrafernas antal, säkerligen lika vittomfattande som den nu föreslagna. Något nytt lagstiftande är det sålunda här icke fråga om, utan det är egentligen för att avhjälpa rådande missförhållanden som detta förslag framkommit, missförhållanden, som herr Lithander och utskottets majoritet förlidet är erkänt förefinnas.

När jag nu vid utskottets föreliggande betänkande har antecknat en blank reservation, så har det berott därpå, att jag önskat ändring särskilt i fråga om ett par små detaljer, av vilka jag här endast vill beröra en, som redan i förväg antytts av herr Olsson i Gävle, nämligen den, att kommunalnämnden borde yttra sig, då det gällde frågan om tillstånd. Jag anser, att, när man säger, att det icke är någon nykterhetsfråga utan en ordningsfråga, så vore kommunalnämnden auktoritativare än nykterhetsnämnderna att avge det yttrande, som erfordras. Nu då första kammaren tagit utskottets förslag, så finner jag det likväl icke lönt att göra något yrkande beträffande denna detalj, och jag skall därför icke heller besvara kammaren med något sådant.

Jag har med dessa ord velat förklara min ståndpunkt, och jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets föreliggande förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition som utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 14 och 24 §§ i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 50, hade herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.* föreslagit, att 14 och 24 §§ i förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka skulle erhålla följande ändrade lydelse:

14 §.

Konungens befallningshavande — — — samt e) för bestämt tillfälle, därest sådant finnes vara nödigt, vid auktioner dock endast i samband med måltider till spisande gäster.

Tillstånd — — — tillämpning i Stockholm.

24 §.

I öppen salubod för handel med andra varor än pilsnerdricka ävensom i de för rörelsen använda lägenheter, vid torghandel samt eljest vid yrkesmässig

Om
förordning
ang. försälj-
ning av vissa
alkoholfria
drycker m. m.
(Forts.)

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
pilsnerdricka.

Om ändring i förordningen ang. försäljning av pilsnerdricka.
 (Forts.) handel med andra varor än pilsnerdricka vare utdelning av sådan dryck även utan betalning förbjuden.
 Vid auktioner må utdelning av pilsnerdricka utan betalning icke äga rum.
 Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av ifrågavarande motion, för sin del antaga följande förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 14 och 24 §§ i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

Härigenom förordnas, att 14 och 24 §§ i förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka skola, 14 § i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse:

14 §.

Konungens befallningshavande må på därom gjord ansökning kunna meddela tillstånd till utskänkning av pilsnerdricka:

e) för bestämt tillfälle, därest sådant finnes vara nödigt, vid auktioner dock endast i samband med måltider till spisande gäster.

Tillstånd — — — tillämpning i Stockholm.

24 §.

I öppen salubod för handel med andra varor än pilsnerdricka ävensom i de för rörelsen använda lägenheter, vid torghandel samt eljest vid yrkesmässig handel med andra varor än pilsnerdricka vare all slags utdelning av sådan dryck förbjuden.

Vid auktioner må utdelning av pilsnerdricka utan betalning icke äga rum.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925.

Vid betänkandet var emellertid fogad reservation av herrar *Bergman, Alexis Björkman, Carl August Carlsson, Björklund, Elof Ljunggren* och *Ericson* i Boxholm, vilka föreslagit, att, då något allmännare behov av lagändring i anledning av den i ämnet väckta motionen icke syntes föreligga och en anordning sådan som den av utskottet föreslagna torde erbjuda alltför stora svårigheter ur kontrollsynpunkt i förhållande till sin räckvidd, motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, är ju ingen ny fråga, utan riksdagen behandlade denna fråga även förra året då med anledning av motion väckt av herr Törnkvist i Bjuv. Bevillningsutskottets majoritet gick då på samma linje som nu, och förordade bifall till motionen. Emellertid beslöt andra kammaren med 74 röster mot 49 att bifalla en vid utskottets betänkande fogad reservation, alltså att *avslå* motionen, detta under den motiveringen, att något allmänt behov av den utsträckta rättighet, som begärdes, ansågs icke föreligga.

Då några nya skäl icke heller nu framkommit, som kunna motivera ett frångående av det beslut, som andra kammaren för sin del förra året fattade, ber jag, herr talman, att helt kort få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen, vilken innebär ett *avslag* å utskottets hemställan.

Herr **Röing**: Herr talman, mina damer och herrar! Det stora flertalet av denna kammars ledamöter erinrar sig utan tvivel de missförhållanden, som

för många år sedan ägde rum vid auktionstillfällen, då rusdrycker vid auktionerna fingo utskänkas. På grund av dessa missförhållanden beslöts av riksdagen på sin tid förbud för utskänkning av rusdrycker vid auktioner. Men sedan starkölet blivit förbjudet att tillverkas i och importeras hit till riket, så finnes enligt min uppfattning ingen anledning längre vidhålla en lagstiftning, som lägger hinder i vägen för utskänkning vid auktioner av de malt-drycker, som numera få tillverkas i landet och vilka maltdrycker som bekant icke räknas till rusdrycker.

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)

Det är en kvarleva från en gången tid, som fortfarande står kvar i vår lagstiftning, då starköl fick tillverkas, att, när en auktion äger rum, de auktionsbesökande då icke skola ha rätt att vid middagsserveringen genom utskänkning erhålla maltdrycker. Så länge denna förordning fortfar att gälla, torde följden bli den, att vederbörande kringgår lagen på så sätt att auktionen före middagsmåltiden avlyses, och som då ingen auktion pågår, så utskänkes malt-drycker av klass II. Sedan middagsmåltiden intagits, pålyses auktionen åter och fortsättes.

Ingen borde vara intresserad av att en gällande egendomlig lagstiftning skall medföra sådana konsekvenser, som jag nyss angivit. Detta spörsmål är icke någon nykterhetsfråga, sedan tillverkningen av starköl är förbjudet och då ingen önskar, att rusdrycker skola ånyo få utskänkas vid auktioner, gäller frågan endast huruvida utskänkning av pilsnerdricka vid måltider under auktioner skall få äga rum.

Jag hoppas, att andra kammaren i år skall bifalla motionen enligt bevil-lingsutskottets hemställan, vilket första kammaren redan under förmiddagens lopp gjort, och tillåter jag mig, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljunggren: Det är alldeles riktigt, som herr Röing säger, att, när rusdrycker fingo serveras vid auktionen, det visade sig uppstå stora olägenheter. Men det torde också kunna hända, att just därför att öl nu icke får utskänkas vid dessa auktioner, så ha de olägenheter icke kommit till synes, som eljest säkerligen icke skulle ha uteblivit. Det förefaller mig således, som om, därest man vill ha samma goda ordning som nu vid dessa auktioner, man icke på något sätt bör utöka möjligheterna för vederbörande, som vilja begagna sig av desamma för att berusa sig och ställa till oordning.

Nu säger herr Röing, att, sedan starkölet kommit bort, det icke föreligger någon fara. Ja, den som känner till förhållandena något närmare och vet, att även pilsnerdricka kan ha en farlig verkan på många håll, han vet också, att man icke kan avfärda saken så lätt. Jag vet mycket väl, att det är en och annan och kanske många som mena, att det är löjligt att tala om den saken. Men den erfarenhet, som nykterhetsnämnderna och de, som gjort sig mera för-trogna med saken, verkligen sitta inne med, visar, att denna dryck många gånger är synnerligen användbar för berusningsändamål. Att herr Röing icke har den erfarenheten är naturligt, och det är väl också därför som han kunnat komma med det yrkande, som han nu framförde. Herr Röing säger, att det kan väl icke medföra någon fara att medgiva ett glas pilsnerdricka till maten. Nej, visst inte; men herr Röing förbiser, att det kommer säkerligen icke att bli den termen »ett glas», som blir använd, utan det kan bli många flaskor t. o. m. Om Konungens befallningshavande beviljar utskänkning av pilsnerdricka, så är det därmed icke sagt, hur många glas, som få förtäras; det kan bli ett, två eller flera; de som känna till hur det går till nu, de veta nog, hur det kommer sig, att det är så många som berusa sig just med pilsnerdricka.

Beträffande det förhållandet att man i Skåne kringgår lagen och avlyser auktionen under måltid, så synes det mig, som om herr Röing i egenskap av

Om ändring i förordningen ang. försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

laglydig man borde påyrka lagens efterlevnad i stället för att påyrka en lagändring, därför att det är ett fåtal, som kringgå lagen. Jag kan icke draga samma slutsats som herr Röing i detta fall har gjort.

I olikhet med herr Röing vill jag sluta mitt anförande med att uttala den förhoppningen, att kammaren måtte rösta för reservationen, eller att åtminstone kammarens alla nykterhetsvänner eller nykterister, om jag så får säga, måtte ansluta sig till denna reservation, liksom de gjorde förra året, då denna fråga här var före. Det gäller dock här en av de frågor, som intressera nykterhetsfolket.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Röing: Ja, mina damer och herrar, det är måhända djärvt av mig att uppträda mot den siste ärade talaren, då han påstår, att jag icke har någon personlig erfarenhet av hur dessa maltdrycker av klass II verka, medan han samtidigt gör gällande, att han själv sitter inne med en riklig erfarenhet härav. Nu förhåller det sig emellertid så, herr Ljunggren, att jag dagligen använder maltdrycker av klass II och därför borde ha någon erfarenhet av verkningsarna av desamma, medan jag anser mig ha skäl att antaga — med hänsyn till det blåa band, som herr Ljunggren bär på sitt rockuppslag — att herr Ljunggren icke använder klass II och således knappast torde ha någon personlig erfarenhet av denna drycks verkningsar.

Hur kom det sig, herr Ljunggren, att riksdagen, när riksdagen förbjöd starkölstillverkning samtidigt beslöt, att maltdrycker av klass I och II skulle vara fria och icke hänföras till rusdrycker och således icke läggas under systembolagslagen? Jo, det berodde därpå, att riksdagen efter ingående undersökning och prövning — vi erinra oss bland annat de märkvärdiga prov, som gjordes av kontrollstyrelsen med en del unga medicinare — kom till den uppfattningen, att dessa drycker, om de icke förtärdes tillsammans med brännvin, icke voro berusande och därför ej borde hänföras till rusdrycker.

Jag anser mig själv, trots att jag är bestämd motståndare till förbudet, vara nykterhetsvän och jag kommer om några dagar att visa kammarens medlemmar, att jag inom bevillningsutskottet medverkat till ett beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t för att råda bot mot vissa missförhållanden vid transport etc. av vissa drycker. Jag beklagar livligt, herr Ljunggren, att jag från extremt förbudshåll skall röna motstånd, mot en förändring i den nuvarande förordningen, som i den händelse den beslutas av riksdagen, icke ur nykterhetssynpunkt har några som helst menliga följder.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Sävström: Herr talman! Det är ju visserligen inte någon stor fråga, det här gäller. Men jag tycker för min del, att, när riksdagen en gång har fattat beslut att förbjuda utskänkning i detta fall, så finnes det ingen anledning för denna kammare att nu taga ett steg tillbaka. Vi vädja därför till de ledamöter, som tillhöra riksdagens nykterhetsgrupper, att i detta fall stödja reservationen, till vilken jag sålunda ber att få yrka bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertäggande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Ericson i Boxholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 28, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1925—1926 i vad angår jordbruksärendena;

nr 35, i anledning av väckta motioner om utsträckning av återbetalningstiden för lån från kraftledningslånefonden;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av moment 6 i villkoren för lån från gödselvärdslånefonden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Till avgörande förelåg vidare jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av mjölkningstävlingar eller andra arbetstävlingar vid jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 194, hade herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte för budgetåret 1925—1926 bevilja 20,000 kronor att efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder användas till anordnande av mjölkningstävlingar, eventuellt även andra arbetstävlingar vid jordbruket.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Elisson*, som yrkat bifall till motionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Petersson* i Lerbäcksbym: Herr talman! Mina medmotionärer och jag kunna naturligtvis icke vara annat än tacksamma mot jordbruksutskottet för den välvilja, som utskottet har visat föreliggande motion, en välvilja, som har tagit sig uttryck däruti, att utskottet ägnat en av de fyra rader, som utskottet offrat på motionen, till att framhålla, att utskottet finner syftet med den förevarande motionen värt beaktande. Men jag måste säga, att vår tacksamhet givetvis skulle varit ännu mycket större, om utskottet icke hade nöjt sig med

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 30.

*Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

*Ang. ifråga-
satt anslag till
anordnande av
mjölknings-
tävlingar m.m.*

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m. m.

(Forts.)

att förklara det ifrågavarande syftet *värt* beaktande, utan också hade *ägnat* det beaktande. Det är nämligen med välviljan som det enligt ett gammalt ord är med tron, att utan gärningar är det icke särskilt mycket bevänt med den.

Beträffande de skäl, som vi ha anfört för vårt i motionen föreliggande yrkande, har utskottet hänvisat till motionen. Då jag föreställer mig, att flertalet av kammarens ledamöter näppeligen har tagit del av motionen — man kan ju icke begära, att kammarens ledamöter skola läsa allt vad som förelägges här i motionsform — så tillåter jag mig med herr talmannens benägna medgivande att erinra om de synpunkter, som varit bestämmande för oss.

Vi ha konstaterat i vår motion, att det i senare tid inträtt en glädjande omstämning i den allmänna uppskattningen av jordbruksarbetets värde och betydelse. Ifrån att det för några tiotal år sedan var mycket illa ställt i förevarande avseende, har man i senare tid kunnat iakttaga en stark reaktion mot lantarbetets underskattning, en förändring alltså till det bättre i detta avseende, vartill åtskilliga goda krafter ha medverkat.

Det finnes dock en del av jordbruksarbetet, som utgör ett undantag härutinnan, och det är ladugårdsarbetet och alldeles särskilt mjölkningsarbetet. Om detta måste man säga, att det alltså i beklaglig grad ringaktas. Detta är så till vida inte så mycket att förvåna sig över som det ju är ett ganska krävande arbete, men det är icke desto mindre beklagligt med hänsyn till den stora betydelse, som ligger i att det arbetet utföres väl, omsorgsfullt och samvetsgrant. Det bör vara av intresse för alla parter, att det även i detta avseende sker en omstämning i den allmänna uppfattningen. Det är av intresse för jordbrukets idkare, som för närvarande ha mycket svårt att få detta arbete utfört och att få det väl utfört, och det borde vara av intresse även från konsumentens synpunkt, att den viktiga produkt, det här rör sig om, finnes att tillgå i en verkligt fullgod kvalitet.

Under sådana förhållanden ha vi vågat påkalla riksdagens medverkan för att åstadkomma en förändring till det bättre, och vi ha begärt ett anslag av 20,000 kronor som skulle ställas till hushållningssällskapens förfogande, att av dem användas till anordnande av mjölkningskurser och mjölkningstävlingar för att höja arbetsskickligheten på området och förläna åt detta arbete ett högre värde i den allmänna uppfattningen än det för närvarande åtnjuter.

Utskottet har erkänt, att syftet med framställningen är värt beaktande, men har icke desto mindre avstyrkt densamma under hänvisning till att det närmast bör vara hushållningssällskapens uppgift att ordna här förevarande angelägenhet. Ja, det är ingenting annat än vad motionärerna själva ha sagt. Det anslag, som är begärt i motionen, skulle enligt vår framställning ställas till hushållningssällskapens förfogande. Det föreligger sålunda ingen motsättning mellan motionärerna och utskottet på denna punkt, men det torde å andra sidan icke vara främmande för utskottet, att hushållningssällskapen för närvarande icke så allmänt som önskvärt vore anordna dylika kurser. Tidigare ha det nog skett i rätt stor utsträckning åtminstone på sina håll, men för närvarande torde flertalet hushållningssällskap icke syssla med dessa uppgifter.

Vi ha menat, att, om riksdagen genom beviljande av anslag för ändamålet visade sig beakta denna angelägenhet, skulle detta verka som en uppfordran till hushållningssällskapen att allmänna än nu är fallet taga upp denna verksamhetsgren. Vi ha också menat, att de härvidlag skulle kunna betjäna sig av det intresse och de goda frivilliga krafter, som anmäla sig från Jordbrukarungdomens förbund, vilken sammanslutning tagit upp denna verksamhetsgren, men av brist på medel icke kunnat göra det i önskvärd omfattning.

Det lär väl icke heller med fog kunna förnekas, att det förekommer under nionde huvudtiteln anslag för åtskilliga ändamål, om vilka det kan sägas, att

de i minst lika hög grad som det här förevarande äro närmast en hushållningssällskapens angelägenhet utan att detta har hindrat riksdagen från att år efter år bevilja anslag för dessa ändamål. Jag skall nöja mig med att erinra om, att riksdagen i åtskilliga år lämnat anslag för anordnande av kurser för utbildning av kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna. Det lär väl icke föreligga någon större skillnad mellan detta anslag och det som av oss här begäres. Då detta anslag är av den blygsamma omfattningen, att det väl inte lär betyda mycket till eller från på en budget av den storlek, som vi här röra oss med, så tillåter jag mig, herr talman, i betraktande av den betydelse, som det föreliggande ändamålet enligt vår mening har, att yrka bifall till den reservation, som är vidfogad utskottets utlåtande, avgiven av herr Elisson, d. v. s. bifall till motionen.

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Bengtsson* i Kullen och *Lindmark*.

Herr *Nilsson* i Tånga: Herr talman! Motionären gav uttryck för klander eller måhända beklagande inför det förhållandet, att utskottet så kortfattat behandlat motionen. Men det är ju självfallet, att när utskottet hade den uppfattningen att det ärende, som här föreligger till prövning, är en sak, till vars genomförande närmast hushållningssällskapen böra taga initiativ, då är det självfallet, säger jag, att utskottet skulle begränsa sig till att påpeka detta. Jag vet icke, hur det förhåller sig, om motionären försökt intressera *sitt* hushållningssällskap för den fråga han fört på tal. Skulle så vara fallet och det visat sig icke haft önskad framgång, så får väl motionären återkomma, men jag tror knappast, att så är förhållandet. Visar det sig, att hushållningssällskapen icke äro intresserade, ja, då kan ju frågan bli aktuell i riksdagen.

Principiellt har det icke rätt någon uppfattning motsatt motionärens inom utskottet, men utskottet har som sagt ansett, att hushållningssällskapen böra taga initiativ.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lillicreutz*: Herr talman, mina herrar! I egenskap av medmotionär anhåller jag att få säga några ord och beröra ett par synpunkter, som huvudmotionären icke vidrört.

Uti vår motion framhålla vi behovet av att höja mjölkningsarbetets, om jag så får säga, sociala anseende. Vi betona betydelsen härav speciellt för bondejordbruket och i allmänhet för det jordbruk, som är för litet för att bära maskinell kraft, men för stort för att drivas med det egna husfolket, d. v. s. för det jordbruk, som är hänvisat till att för bland annat mjölkningens utförande använda sig av lejd arbetskraft.

Jag skall be att få framhålla, att en sådan mjölkningspropaganda, som motionärerna avse, är behöfelig icke enbart för bondejordbruket utan jämväl och enligt mitt förmenande i minst lika hög grad för det rena småbruket. Inte därför att mjölkningsarbetet där behöver, om jag så får säga, adlas, utan av andra skäl.

Jag har dristat mig att uppträda uti denna fråga, därför att jag under en följd av år haft tillfälle att följa den småbruksundervisning, som bedrivits av ett av våra hushållningssällskap, och där just dessa mjölkningskurser hava intagit ett ganska bemärkt och framstående rum. Hushållningssällskapetets ledning lika väl som den stora allmänheten och särskilt en hel del av våra småbrukare ha av denna verksamhet endast de bästa erfarenheter. Att så är fallet från allmänhetens sida, kan man förstå därav, att varje år inkomma åtskilliga framställningar om sådana mjölkningskurser, framställningar, som måste av sällskapet avvisas, därför att sällskapet icke har tillfälle att anordna flera

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.

(Forts.)

sådana kurser än hittills har skett. Det sällskap, som jag tillhör, har nämligen sedan 1908 anordnat dylika mjölkningsskurser.

Jag tror, att kammarens lantmän åtminstone kunna vara tämligen ense om, att kreatursskötseln intager en ganska dominerande plats inom det svenska jordbruket. Vid jordbrukskongressen i december månad förra året här i Stockholm höll professor Nils Hansson ett föredrag om småbrukets utveckling. Med ledning av siffror, som professor Hansson hämtat ur räkenskaperna från de 52 småbruk, som premierades vid 22:a allmänna svenska lantbruksmötet i Göteborg 1923, visade han, att av de kontanta inkomster, som influtit vid dessa jordbruk, hänförde sig icke mindre än 66 % till husdjursskötseln, under det att det rena åkerbruket plus trädgårdsskötseln endast bidrog med 13,8 %. Av dessa 66 % kontanta inkomster av husdjursskötseln belöpte sig icke mindre än 40,5 % på koladugården.

»Mjolkproduktionens dominerande betydelse vid småbruken», sade professor Hansson, »framträder ännu skarpare, då vi se, att de kontanta inkomsterna härav i ett fall uppgå till 76,2 % och hos de tio småbruk, som vid detta tillfälle stodo främst i medeltal, till icke mindre än 68,4 %.»

Det är nu att märka, mina herrar, att dessa siffror voro hämtade från premierade jordbruk, och man kan väl också säga de främsta av de premierade jordbruken i vårt land. Som bekant måste för att ett jordbruk skall premieras, alla grenarna inom detsamma vara väl skötta och alltså synnerligen goda förutsättningar finnas för att även jordbruket lämnar tillfredsställande avkastning.

För min del tror jag, att, om man skulle kunna åstadkomma ett material för bedömande av genomsnittsjordbruken i riket, så torde det komma att visa sig, med mycken stor sannolikhet åtminstone, att mjölkproduktionen intar en ännu mer dominerande ställning än som framgår av de siffror, som professor Hansson anförde vid ifrågavarande möte.

Spelar nu verkligen mjölkproduktionen en sådan roll för det svenska småbruket, så torde det väl vara uppenbart, att denna produktion måste omhuldas på bästa och kraftigaste sätt. Det torde inte vara för kammarens lantmän obekant, vilken oerhört stor roll det rent tekniska förfarandet vid själva mjölkningen spelar med avseende på utbytet av mjölkhushållningen, och det torde inte heller vara kammarens ledamöter obekant, vilka stora förluster, som årligen drabba det svenska jordbruket just därför att mjölkningen icke tillnärmelsevis utföres efter de mest rationella metoderna. Det är mjölkningsskursernas uppgift att dels påpeka de fel som begås vid mjölkningen, och dels att lära eleverna det ändamålsenligaste tekniska utförandet. Om dessa mjölkningsskurser anordnas ändamålsenligt och planmässigt, så torde nog också ganska goda tillfällen kunna lämnas vid dessa kurser att giva eleverna goda anvisningar och lärdomar i en rationell utfodring, i djurens vård, i ladugårdsprodukternas tillvaratagande m. m., lärdomar, som för mjölkhushållningen och ladugårdsskötselns ekonomi äro av synnerligen stor betydelse.

Dessa av våra hushållningssällskap anordnade mjölkningsskurser hava kanske sin största betydelse däruti, att de flytta undervisningen hem till småbruken. De förlägga undervisningen till arbetarnas vanliga miljö, och detta torde vara en synnerligen beaktansvärd fördel. Det är ju ofta så, att mjölkningen vid våra småbruk utföres av småbrukarens hustru eller dotter eller av någon annan av familjemedlemmarna, och dessa torde i endast ganska sällsynta fall hava vare sig råd eller tillfälle att besöka lanthushållsskolor eller andra kurser av någon längre varaktighet.

Det vore mycket att tillägga beträffande detta ärende och dessa synpunkter, men jag skall icke upptaga tiden med detta vidare. Jordbruksutskottet har avstyrkt motionen under hänvisning till att detta är en hushållningssällskapens

angelägenhet. Det kan därför vara av intresse att undersöka i vad mån det är våra hushållningssällskap möjligt att i erforderlig utsträckning anordna en tillfredsställande undervisning i mjölkhushållningen. Jag skall då be att få erinra om att innevarande års riksdag för nästkommande år har beviljat 300,000 kronor till höjande av det mindre jordbruket. Dessa 300,000 kronor äro avsedda att ställas till hushållningssällskapens förfogande för premiering av mindre jordbruk, premiering av mindre odlingar samt till bidrag till såväl studieresor som småbrukarkurser, och till dessa senare räkna vi även de speciella kurser, som omfatta mjölkkningsundervisningen. Om man nu tänker sig att dessa 300,000 kronor fördelas på våra 26 hushållningssällskap, så kommer det ju inte att bli mer än c:a 11,500 kronor på varje sällskap. Nu verkställes ju fördelningen ingalunda jämnt efter antalet utan efter andra grunder. Att de nu utgående anslagen för främjande av det mindre jordbruket äro för små, därom torde vittna att exempelvis inom det läns hushållningssällskap, som jag har äran tillhöra, enbart kostnaderna för premiering av mindre jordbruk föregående år uppgingo till över 10,000 kronor. Det torde vara bekant, att hushållningssällskapens tillgångar redan nu äro så hårt anlitade och deras utgiftsstater så hårt belastade, att sällskapen inte utan ett kraftigt bistånd från staten kunna påtaga sig ytterligare utgifter. Den invändningen skulle nu kunna göras, att de begärda 20,000 kronorna fördelade på 26 hushållningssällskap inte skulle räcka långt. Invändningen kan ju vara riktig, men, om dessa 20,000 kronor verkligen finna rätt användning, torde de i alla fall kunna avhjälpa en del av de svårigheter, med vilka hushållningssällskapen just för anordnandet av småbrukarundervisningen nu hava att kämpa. Det förhåller sig nämligen så, att de största svårigheterna för anordnandet av småbrukarundervisningen för närvarande ligga i bristen på tillgängliga lärarekrafter. Våra fåtaliga konsulenter och vandringsrättare äro redan så hårt belastade med arbete, att man icke vidare kan lämna dem uppdrag utöver vad de redan ha. Det gäller därför, enligt mitt förmenande, för hushållningssällskapen, om de nu skola åtaga sig en ökad undervisningsverksamhet, att anskaffa tillfälliga arbetskrafter. Det gäller att finna och utbilda dessa. Motionärerna ha i detta avseende i sin motion pekat på att hushållningssällskapen lämpligen borde söka kontakt med jordbrukareungdomens förbund, och jag tror att man, om den anvisningen följes av sällskapen, säkerligen bland dessa förbund skall finna intresserade och intelligent medhjälpare, som kunna befinnas lämpliga att efter utbildning fylla den säkerligen för närvarande besvärande bristen på lärarekrafter just för ifrågavarande uppdrag. Användas sålunda de 20,000 kronorna, som motionärerna nu hemställa måtte ställas till hushållningssällskapens förfogande, till anordnande av bl. a. dylik utbildning, så tror jag att pengarna bli väl använda. Jag ber nämligen att, i likhet med vad herr Petersson i Lerbäckshbyn förut framhållit, få betona, att motionärerna icke hemställa, att dessa 20,000 kronor skola ställas till förfogande på annat håll utan att de, som i motiveringen till motionen framhålles, skola ställas till hushållningssällskapens förfogande för att under sällskapens ledning och överinseende användas till de ändamål, jag här i korthet tillåtit mig att skissera.

Jag anhåller vördsamt, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Sandberg* instämde häruti.

Herr *Sköld*: Herr talman! De båda förespråkarna för motionen ha vardera fällt ett yttrande, som gjort, att jag har känt mig föranlåten att begära ordet.

Herr Petersson i Lerbäckshbyn ansåg, att den sak, som motionärerna beröra,

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkknings-tävlingar m.m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m. m.
(Forts.)

är av den vikt och betydelse, att det vore lämpligt, att statsmakterna ägnade den sin uppmärksamhet och gav den sitt stöd. Herr Petersson i Lerbäcksbyn snuddade, och det ha motionärerna också gjort i sin motion, vid den verksamhet, som bedrives av jordbrukareungdomens förbund. Det förhåller sig ju så, att dylika arbetstävlingar och kurser rentav ingå såsom en huvudbeståndsdel i den studieverksamhet, som detta förbund bedriver och till vilken verksamhet staten årligen giver ett anslag av 10,000 kronor. Det förhåller sig alltså på det sättet, att staten under åtskilliga år ganska kraftigt understött denna verksamhet. Jag tror, att dessa 10,000 kronor i det avseendet ha gjort oerhört mycket större nytta, än vad dessa här föreslagna 20,000 kronor skulle komma att göra. Ty man kan inte få allting för pengar, och ett gott resultat av denna verksamhet får man inte om det bara står pengar till förfogande. Det måste också finnas arbetsglädje och ungdomlig hänförelse, och sådant har, såvitt man kan finna, just det förbund, jag nyss nämnde.

Nu föreslå de ärade motionärerna att dessa ifrågasatta 20,000 kronor skulle delas upp på våra hushållningssällskap för att sedan komma denna sak till godo. Jag vet inte, om det var i misshugg, men herr Lilliecreutz yttrade i alla fall, att hushållningssällskapen inte ha tid att tillgodose alla de krav, som för närvarande ställas på hushållningssällskapen i detta avseende. Herr Lilliecreutz påpekade vidare, att hushållningssällskapen icke ha lärarekrafter till förfogande, men att han trodde, att man skulle kunna få lärarekrafter till 26 hushållningssällskap från jordbrukareungdomens förbund. Det är väl ingen, som tror, att detta är möjligt. Mina damer och herrar! Vad det här är fråga om är att komma och säga till hushållningssällskapen, antingen om dessa ha lust att göra någonting eller ej: Var så god, här få ni 20,000 kronor, anordna nu mjölkningstävlingar och arbetstävlingar. Jag vågar påstå, att staten inte kan använda sina pengar sämre än genom att kasta ut en summa och säga: Var så god, gör någonting, om inte de myndigheter och organisationer, som få anslagen, äro beredda och ha lust att göra någonting. Om pengar bliva anslagna, komma hushållningssällskapen att anse det som en skyldighet att använda pengarna. De komma naturligen att använda dem så gott de kunna; att användningen i många fall icke blir den bästa, är jag övertygad om. Jag skulle, herr talman, för min del vilja säga, att det vore att inslå på en oriktig väg, det vore att gå för lösa boliner och fatta beslut utan föregående utredning och utan att ha en aning om, hur de anslagna medlen komme att användas, om man nu beviljar detta anslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Loriehs: Herr talman! Det är någonting karakteristiskt här i vårt land att de åtgärder, som vidtagas för jordbrukets höjande, i mycket hög grad förmedlas genom våra hushållningssällskap. Beträffande den undervisning, som det nu är fråga om, är det naturligt, om även den likaledes skall ske genom våra hushållningssällskap. Vi ha förut många fall, då sådan verksamhet, undervisning och dylikt, bedrives med hushållningssällskapens egna medel. Men vi ha också många gånger varit i tillfälle att konstatera, att man får lov att ha bidrag från statsmakterna, om det skall bli någon s. k. kläm på det hela. Statsmakternas bidrag bli en sorts sanktion på att det område, varom fråga är, i hög grad är värt att uppmuntras. Därför skulle jag vilja understryka, vad den ärade motionären och förste talaren här har uttalat, nämligen att ett sådant här anslag i alldeles särskilt hög grad skulle vara ägnat att uppmuntra hushållningssällskapen att slå sig på den här saken. Jag förmodar, att inga av de herrar här, som syssla med jordbruk, ett ögonblick äro tveksamma om, att det område, varom här är fråga, i mycket hög grad är förtjänt av förbättringar.

Nu förhåller det sig ju så, att hushållningssällskapen mycket, mycket gärna

skulle vilja slå sig på den här grenen av undervisning, därest deras ekonomi det tillåte. Men det är ju en känd sak, att våra hushållningssällskap arbeta under ekonomiskt tryckta förhållanden. Vi ha ju mycket svårt i allmänhet inom sällskapen att få våra budgeter att gå ihop på grund av verksamhetsområdets storlek och den omfattning, som arbetet inom detsamma redan fått. När vi besluta om våra gamla anslag, och när vi höja några av dem måste vi vara i hög grad försiktiga och tveksamma, och huru mycket mera skola vi då inte tveka, när det gäller slå in på ett helt nytt område. Ett anslag på 20,000 kronor skulle, om man betänker att det finnes 26 hushållningssällskap i riket, inte motsvara 1,000 kronor för varje sällskap. Nu föreställer jag mig att såväl Kungl. Maj:t, som lantbruksstyrelsen — om nu ett sådant här anslag skulle beviljas — såsom villkor för att hushållningssällskapen skulle få del av anslaget komma att uppsätta den fordran, att hushållningssällskapen å sin sida skola bidra låt oss säga med hälften. Om man räknar med att 20,000 kronor fördelade på 26 hushållningssällskap bli omkring 800 kronor på varje och hushållningssällskapen skola bidra med lika mycket, skulle i runt tal omkring 1,600 kronor stå till varje hushållningssällskaps förfogande för detta ändamål. Jag undrar, om man kan säga, att ett sådant anslag är större än att det inte fullkomligt går åt. Det skulle väl knappast räcka till för det ändamål, varför det är avsett, men ett gott stycke skulle det emellertid räcka.

Jag tror, att det skulle vara synnerligen lyckligt om riksdagen verkligen skulle vilja taga ett steg för att hjälpa upp den här saken och försöka få undervisningen i gång. Det är ju allom bekant, att det inom jordbruket icke finnes någon så vanlig företeelse som slarviga mjölkerskor, slarviga så tillvida, att de inte mjölka ur ordentligt och slarviga även så tillvida, att de inte iakttaga den hygien, som är nödvändig, och som från konsumenternas synpunkt är av så stor betydelse, en sak, som ju också här förut framhållits. Det skulle vara en sak av viss betydelse och icke så ringa förresten, om statsmakterna genom anslag till dylik undervisning skulle möjliggöra, att mjölkningsarbetet fick ett bättre anseende. Nu betraktas ju mjölkningen som ett i viss mån förnedrande yrke. En någon annan uppfattning härutinnan råder visserligen numera i vissa trakter av vårt land, men på det hela taget visar den omständigheten, att det är svårt att få mjölkerskor, att det är fråga om ett arbete, som man inte förrän i sista hand åtager sig. Nu förhåller det sig ju så, som herr Lilliecreutz uttalat, att denna mjölkningsfråga, tack vare den maskinella mjölkningen, i det stora hela endast berör de mindre jordbrukarna. De större jordbrukarna använda sig nämligen mycket av maskiner. Jag skulle vilja säga, att, om det nu skall bli en undervisning på detta område, vore det lyckligt, om undervisningen även komme att omfatta den maskinella mjölkningen och icke blott den manuella eller handmjölkningen. Ty det är inte någon så enkel sak, mina herrar, att sköta mjölkningen med maskin; sådant fordrar även mekaniska kunskaper. Och även om maskinmjölkningen ingår såsom undervisningsämne i våra lادgårdsskötareskolor och lantbruksskolor, skulle det i alla fall vara till synnerligen stor nytta, om även i dessa kurser, som här föreslås, inginge undervisning i maskinmjölkning. Ty det börjar att gå dithän, att även de mindre jordbrukarna och småbrukarna i rätt stor utsträckning börja använda sig av maskinmjölkningen i mån som den elektriska kraften blir lättare tillgänglig.

Nu sade herr Sköld, att man inte kan få allting för bara pengar. Ja, det är sant, att det också fordras något av arbetsglädje och intresse. Detta anslags beviljande skulle dock bidra till väckandet av ett sådant intresse. Så är det en sak till. Man säger, att man får ingenting bara för pengar. Men det är så illa ställt i allmänhet, att man får heller ingenting utan pengar. Jag tror, att man måste vara på det klara med, att, om man vill uppnå något resultat, så är tillgången på penningar i alla fall ett oundvikligt hjälpmedel. icke

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkknings-tävlingar m.m.

(Forts.)

blott rent ekonomiskt sett utan även när det gäller att tillgodose det ideella moment, som ligger i väckandet av vad som är nödvändigt, för jordbruket, nämligen arbetsglädje och intresse.

Jag kan icke annat än på det livligaste rekommendera motionen i kammarens benägna åtanke och ber att få yrka bifall till herr Elissons reservation, som innebär bifall till den av herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. avgivna motionen.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Då jag varit med i den slutliga behandlingen i utskottet av denna fråga och icke står antecknad som reservant, skall jag be att få deklarerera min ställning till spörsmålet. Detta är ju en anslagsfråga, som förberedande behandlats på första avdelningen i jordbruksutskottet. Det har alltså förelegat ett förslagstryck till utlåtande, när utskottet sagt sitt sista ord. Som synes av utskottets utlåtande har emellertid stämningen inom utskottet inte varit gynnsam för förslaget. Därvid hava många faktorer medverkat. Man har ju, som det framgår, haft sina dubier angående frågans formella behandling, angående var den egentligen hör hemma, och så har man också haft det ekonomiska läget att taga hänsyn till, såsom nu alltid är fallet.

Efter min uppfattning är frågan av mycket stor betydelse. Jag kan nämna, att inom Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap hade vi sådana tävlingar och kurser, som det här är fråga om, under åtskilliga år. Dessa omfattades med ganska stort intresse, och de voro också till ganska stort gagn. Det visade sig, att de, som gått igenom dessa kurser och deltagit i dessa tävlingar, på helt annat sätt utföra det arbete, som det här är fråga om, än de som icke hava fått någon som helst undervisning om hur det skall bedrivas. Det är ju ingen oväsentlig fråga, vare sig man ser den ur produktionssynpunkt, då ordentlig, väl utförd mjölkning i allmänhet ökar mjölkproduktionen, eller ur hygienisk synpunkt, enär det väl är av stor betydelse, att den, som utför mjölkningen, gör det med iakttagande av hygienens fordringar. Jag skall säga, att det kan nog i mjölk smusslas med åtskilligt, och man får nog vara finsmakare för att kunna fatta, i vad mån i mjölken ingår sådana ingredienser, som göra, att om man vet det, man nog helst drar sig för att immundiga sådan för övrigt välsmakande, aptitlig vara, som mjölken i sig själv är. Jag tycker att, vare sig man är stadsrepresentant eller lantmannarepresentant, denna synpunkt är av stor betydelse och ingen borde opponera emot att det från statens sida kan vara väl värt att offra 20,000 kronor för att på detta område åstadkomma en bättre ordning såväl i det ena som det andra avseendet, vilket verkligen är av behovet påkallat.

Herr Sköld nämnde ju, att till jordbrukarnas ungdomsförbund utgå 10,000 kronor, och att i dess verksamhet ingår undervisning i mjölkning och mjölkhygien. Detta är emellertid inte det enda, som ingår i deras verksamhet, undervisning och propaganda. Jag förmodar därför, att det blir en synnerligen liten del av dessa penningar, som kommer denna undervisning och dessa tävlingar till godo. Det är ju så, att våra hushållningssällskap numera äro mycket kraftigt ekonomiskt ansträngda, och man har i de flesta sällskap icke ekonomisk möjlighet att anordna dessa kurser, även om man gärna ville det. Detta förhållande gör sig gällande icke minst inom vårt hushållningssällskap, Göteborgs och Bohus läns. Om de ekonomiska möjligheterna hade medgivit det, så skulle vi, på grund av de gynnsamma erfarenheter vi rönt under den tid, vi bedrevo dessa kurser, fortsatt därmed.

Det är ju vidare så, såsom också betonats, att arbetet höjes i socialt avseende därigenom, att staten lämnar det sitt stöd, det liksom adlas därigenom och kommer på ett högre plan. Vi veta, att detta arbete icke står så synnerligen högt i kurs i förhållande till andra sysselsättningar. Det är nämligen både

ansträngande och inte alltid så behagligt att utföra. Jag anser, att det även därför vore av stor betydelse, om riksdagen nu visade, att den vill förstå vad det här är fråga om och den betydelse dessa kurser och dessa tävlingar ha i fråga om ökning av mjölkproduktionen i landet samt åstadkommande av en bättre hygienisk behandling av mjölken. Man har mycket att vinna i dessa båda avseenden därigenom att mjölkningen utföres efter teknikens regler. Ty med den moderna teknik, som på detta område finnes, enligt vilken mjölken icke kommer i beröring med handen, åstadkommes icke blott bättre mjölkning utan givetvis även bättre hygien.

Jag vill härmed hava deklarerat min ståndpunkt i frågan. Man hade kanske annars kunnat få den uppfattningen, då jag här icke befann mig bland reservanterna, att jag icke hyser något intresse för saken och icke vetat, vad det gällt. Då jag emellertid fann den stämning, som i denna sak rådde i utskottet, greps jag av ett visst missmod, vilket gjorde, att jag ej kom mig för att reservera mig. Ingen skall dock livligare än jag med tillfredsställelse hälsa, om motionens yrkande bifalles av kammaren. Jag ber därför att få tillstyrka bifall till motionen.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Sköld torde ha missuppfattat mig. Jag medgiver, att jag kanske inte alltid uttrycker mig så, att jag inte kan missuppfattas. Herr Sköld lägger i min mun det påståendet, att hushållningssällskapen icke hava tid till någon ökad verksamhet. Det har jag aldrig sagt. Hushållningssällskapen ha både tid och intresse för denna verksamhet. Men jag har sagt, att hushållningssällskapen för närvarande i allmänhet icke torde ha erforderliga lärarkrafter för att bedriva en ökad undervisningsverksamhet.

Sedan påvisade herr Sköld, att jordbrukarnas ungdomsförbund årligen får 10,000 kronor, och herr Sköld ansåg, att det var ett mycket kraftigt bistånd från statens sida. Ja, det är mycket glädjande, att staten lämnar ungdomsförbundet detta bidrag, men att det skall räcka till allt torde vara väl mycket begärt. Ungdomsförbundet har mycket annat, herr Sköld, på sitt program än mjölkningstävlingar och mjölkningsskurser.

Jag måste säga, att det verkade synnerligen beklämmande att ifrån herr Skölds mun höra ett sådant omdöme om våra hushållningssällskap, som att man inte kunde sämre använda penningarna än att för detta ändamål lägga dem i hushållningssällskapens händer, då dessa varken äro beredda att göra något, ej heller kanske uträtta saken på bästa sätt. Jag måste i egenskap av ett av våra hushållningssällskaps ringa tjänare, herr talman, be att få nedlägga en protest mot ett sådant omdöme om våra hushållningssällskap.

Herr Sköld: Herr talman! Jag hörde, att en hel del av kammarens ledamöter ropade bravo till herr Lilliecreutz' sista yttrande, men det kan väl ändå icke bero på annat än att kammarens ledamöter icke hört vad jag sagt eller också lika kapitalt missförstått mitt yttrande som herr Lilliecreutz gjort. Jag har icke haft något förklenande omdöme om våra hushållningssällskap. Jag har yttrat mig om den allmänsliga företeelsen, att om man kommer och ger en organisation eller en institution ett anslag, som icke är påräknat, så följer därav, att pengarna icke bli använda på bästa sätt, därför att man ger sig aldrig tid att få den utredning, som är nödvändig.

Jag skulle dessutom vilja säga till herr Lilliecreutz, att om det är så, att hushållningssällskapen ha detta stora intresse för den sak, som det här är fråga om, varför komma inte hushållningssällskapen in till Kungl. Maj:t med ett förslag? Hushållningssällskapen ha ju sitt ombudsmöte. Varför kommer

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.

(Forts.)

det inte ett förslag med detaljer till organisation, så att riksdagen och Kungl. Maj:t, när statsmakterna stå inför bedömandet av denna sak, veta vartill och hur penningarna skola användas? Den vägen står ju öppen! Det blir något annat, än att man här på några flyktigt nedkastade ord i en motion skulle gå åstad och bevilja ett anslag.

Jag skulle dessutom vilja säga till herr Olsson i Broberg, som sade, att jordbrukarnas ungdomsförbund har annat på sitt program än mjölkningstävlingar: det är sant, men det bedriver en mycket storslagen verksamhet med allehanda slags arbetstävlingar, icke bara mjölkningstävlingar, utan tävlingar också i plöjning, rotfruktsodling, konservering, vävnad och åtskilliga av de saker, som tillhöra lantushållningen. Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter: tro inte ändå ledamöterna, att det kommer att lända saken till större gagn, om man antingen låter denna organisation, som särskilt inriktat sig på detta arbetsfält, utveckla detta, och att staten då i mån av behov kanske kan utöka det anslag, som förbundet har, eller också att man går den andra vägen och låter hushållningssällskapen komma med de organisatoriskt utformade förslag, som behövas, för att riksdagen skall kunna gå in för detta anslag.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Öberg: Herr talman! Som bekant har riksdagen under en följd av år lämnat sin medverkan, genom beviljande av vissa anslag, till åstadkommande av utbildning av manliga ladugårdsskötare i mellersta och södra Sverige samt lämnat anslag till utbildning av kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland. Detta innebär givetvis ett kraftigt bevis på, att riksdagen tillfullo uppskattat vikten och betydelsen av en god lantushållning. Nu synes det mig vara ett gott fullföljande av denna riksdagens tidigare gärning, om riksdagen beviljade det blygsamma anslag, som här ifrågasatts, för anställande av s. k. mjölkningstävlingar inom respektive hushållningssällskap. Jag vågar, herr talman, påstå, att om detta skedde, om en slant gäves för detta ändamål, så skulle denna slant komma till stort gagn och bli väl använd.

Inom det hushållningssällskap, där jag hör hemma, där vi, tack vare statens medverkan, kunnat upprätta en skola för kvinnliga ladugårdsskötare, vilken verkat under en följd av år, ha vi varit i tillfälle årligen att vid dessa kurser anställa mjölkningstävlingar, och jag säger inte för mycket, om jag påstår, att de haft god verkan och att vederbörande, som deltagit i dessa tävlingar, gjort det med stort intresse och vilja för den goda saken.

Det var ett ord av herr Sköld, som egentligen föranledde mig, herr talman, att begära ordet. Herr Sköld tillät sig bland annat påstå, att staten — märk väl, mina herrar, jag söker citera hans uttryck så troget som jag minns det — icke sämre kan använda sina pengar än till detta ändamål. Hur kan man påstå något sådant? Det hade varit mera och bättre på sin plats, om, för den händelse herr Sköld har förståelse och vilja för lantushållningen, han hade sagt, att staten kan icke bättre använda sina penningar, i stället för att säga sämre. Jag hoppas, att ordet icke bortjusteras.

Då vi för övrigt veta, mina herrar, att den lust och håg, som tidigare plägade göra sig gällande inom lantushållningen och även beträffande ladugårdsskötseln, numera av vissa omständigheter är på väg att försvinna, så behöves det efter min mening hjälp och verksamt bidrag till att återföra vår landsbygds ungdom till håg och lust, vilja och förståelse för lantushållningen och uppgiften att sköta en ladugård. För detta ändamål ha vi motionärer tänkt oss, att om det kunde erhållas ett anslag till anordnande av dylika tävlingar, så skulle vi vara på god väg att nå fram till detta lovliga mål. Lantbruket har i dessa dagar, säga vad man säga vill, den ställningen, att det be-

höver hjälp och förståelse. Den hjälp och den förståelse, som vi motionärer därutinnan ifrågasätta, den är väl, mina herrar, icke något för mycket begärt. Jag vill ifrågasätta, huruvida icke vårt jordbruk och lantmännens id och strävan skulle gagnas bättre genom ett anslag på 20,000 kronor för detta ändamål än genom det anslag, vartill vi framdeles komma, å 40,000 kronor till anordnande av orkestermusik ute på landsbygden. Gå ut i bygderna och fråga befolkningen, vad den anser sig vara bäst betjänt av, anslag till orkestermusik eller anslag till utbildning och uppfostran av den ungdom, som behöves för att göra ladugårdsskötseln till vad den verkligen bör vara!

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Petersson** i Lerbäckshbyn: Herr talman! Med anledning av herr Skölds anförande nyss ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att motionärerna ju klart och tydligt sagt ifrån, att de förutsätta, att det anslag, vi här begära, skulle på ansökan ställas till hushållningssällskapens förfogande för det ändamål, som här är ifrågasatt. Jag hyser den tilliten till dem, som sitta i ledningen för våra hushållningssällskap, att jag vågar bestämt förutsätta, att de icke komma att ansöka om något anslag av statsmedel för detta ändamål, utan att de både vilja och veta sig kunna använda detta anslag på sådant sätt, att det verkligen kommer det avsedda syftet till godo.

I likhet med den närmast föregående talaren kan jag icke underlåta att uttala min förvåning över herr Skölds inlägg i denna fråga, förvåning över att statssekreteraren i jordbruksdepartementet känner sig uppkallad att med den energi, som präglade herr Skölds inlägg, gå emot ett anslag, som begäres till ett så pass viktigt ändamål inom den näring, som jordbruksdepartementet har till uppgift att tjäna och befrämja.

Jag vidhåller min hemställan om bifall till motionen.

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag kan inte undgå att tycka, att man i denna sak nedlägger mera energi i debatten, än den egentligen förtjänar. Det låter nästan, som om jordbruksnäringen vore helt och hållet avhängig av dessa mjölkningsskurser, men det är väl ändå inte på det sättet. Jag är den förste att erkänna, att dessa kurser verkat mycket gott på de platser, där de kommit till stånd. Men jag tror också, att vederbörande hushållningssällskap med litet god vilja skola kunna fortsätta med att anordna dylika kurser även utan detta särskilda anslag. Då frågan var uppe i jordbruksutskottet, så måste vi givetvis se på den som på alla andra frågor. Vi måste försöka göra klart för oss, om denna utgift verkligen var oundgängligen nödvändig. Och vi kunde knappast komma till den uppfattningen. Och dock har utskottet och även riksdagen i år gått med på en mångfald saker, åt vilka vid fjolårets riksdag på grund av den svåra statsfinansiella situationen icke kunde beredas plats i budgeten. Jag tror som sagt inte, att man bör göra denna fråga större, än den i verkligheten är. Jag tror också, att om vi lantmän — såväl fäder som mödrar — visa våra barn, att vi själva kunna hugga i med mjölkningen, visa dem, att vi inte förakta vårt eget arbete, så skola de följa oss och inte heller skämmas för det. Jag tror, att den vägen är lika mycket att rekommendera som sådana här kurser och tävlingar.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Sköld**: Herr talman! Endast en liten replik. Herr Petersson i Lerbäckshbyn liksom åtskilliga av hans hjälpare här i kammaren ha begagnat ett litet enkelt trick, som vi äro vana vid, nämligen att förväxla lantbrukets lantressen med vartenda litet löst hopkommet hugskott.

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m.m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till anordnande av mjölkningstävlingar m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Petersson i Lerbäcksbyn, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anlogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om anslag för utexperimenterande av viss metod att ur torv framställa kvävehaltigt gödningsämne; och

nr 41, i anledning av väckt motion om stuteriöverstyrelsens indragning och ersättande med byrå i lantbruksstyrelsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Ang. vissa frågor rörande egnahemsrörelsen.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckta motioner angående vissa egnahemsrörelsen rörande frågor.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom andra kammaren väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen:

nr 192, av herr *Anderson* i Storegården m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande i motionen berörda frågor och framläggande för nästa års riksdag av förslag till de ändringar i gällande bestämmelser för egnahemslåneverksamheten, som därav kunde föranledas, avseende bland annat dels att de stående delarna eller botten-delarna av egnahemslånen skulle vid lämplig tidpunkt öfverföras till vederbörande hypoteksföreningar eller andra penninginrättningar och i samband härmed räntan å den så kallade amorteringsdelen sänkas från 4 $\frac{3}{4}$ procent till 4 procent, dels att Kungl. Maj:t måtte erhålla rätt att efter prövning medgiva höjning av nuvarande värdemaximum för erhållande av lån ur egnahemslånefonden i vad gällde jordbrukslägenheter ävensom eventuellt av lånemaximum för dylika lägenheter;

nr 242, av herr *Werner*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den effektiva låneräntan å egnahemslån skulle sättas till 4 procent även under amorteringstiden, där ej tidigare en lägre räntefot fastställts, samt att veder-

börande utskott måtte utarbета förslag till den ändrade lagtext, som ett bifall härtill borde medföra; samt

nr 248, av herr *Laurin*, vari hemställts, att riksdagen ville bevilja ett belopp av 25,000,000 kronor att utgå med en tredjedel årligen under tre år för friköp av arrendegårdar och torp samt för bildande av nya jordbrukarehem för företrädesvis lantarbetare.

*Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)*

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 192, i vad den rörde frågan om höjning i vissa fall av värde- och lånemaximum för jordbrukslägenheter, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån Kungl. Maj:t borde erhålla rätt att medgiva höjning av värde- och lånemaximum för erhållande av lån ur egnahemslänefonden för bildande av jordbrukslägenheter;

2) att motionen II: 192 i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att motionen II: 242 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

4) att motionen II: 248 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

vid punkten 1) av herr *Carlström*, som ansett att utskottet bort hemställa, att motionen II: 192 i vad den rörde frågan om höjning i vissa fall av värde- och lånemaximum för jordbrukslägenheter ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

vid punkten 3) av herrar *Elof B. Andersson*, *Luterkort*, *Carlström* och *Johanson* i Hallagården, vilka föreslagit, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 242 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t verkställa utredning, i vad mån räntan å egnahemslån beträffande tiden efter amorteringstidens inträde skulle kunna sänkas till fyra procent, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan *punkten 1)* föredragits, yttrade:

Herr Carlström: Herr talman, ärade kammarledamöter! Såsom framgår av föreliggande utskottsutlåtande, har jordbruksutskottet med anledning av motionen nr 192 i andra kammaren föreslagit, att värdemaximum i vissa fall, då det gäller jordbruksegnahemslägenheter, skulle höjas från nuvarande respektive 12,000 och 15,000 kronor till 16,000 och 20,000 kronor. Såsom också framgår av utlåtandet, har jag i denna punkt avgivit en reservation. Jag anser nämligen, att det inte kan vara riktigt att fortsätta på denna väg, som vi enligt min mening redan förut alltför långt beträtt, att ytterligare höja de värden, vilka få ifrågakomma, då det gäller jordbruksegnahemslägenheter. Vi veta ju, att då riksdagen år 1904 beslöt gå in för egnahemsfrågan, så sattes värdemaximum till 5,000 kronor. Sedan har det höjts ett par gånger, och nu är det, som jag sade, uppe i 12,000 respektive 15,000 kronor.

Det är väl ändå på det sättet, att egnahemslånerörelsen har tillkommit för att hjälpa de mindre bemedlade i detta land. Den har sålunda inte tillkommit såsom en allmän kreditgivningsanstalt, där litet var skulle kunna få vara med. även de, som ha litet större ekonomiska förutsättningar. Det heter också i 1904 års riksdagsskrivelse, att dylika egnahemslån ej må tilldelas annan än arbetare, man och kvinna, som är svensk medborgare och av god frejd o. s. v. och som visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildandet av det egna hemmet men är i behov av kraftigt bistånd och hjälp. Det framgår

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

sålunda av själva grundtanken i denna rörelse, att det skall vara de mindre bemedlade, som först och främst skola komma i åtanke.

Nu resonerar man givetvis på det sättet, att det kanske kan vara bra även för en mindre bemedlad att få ett större jordbruk, i varje fall så stort, att det kan föda honom och hans familj. Ja, det kan ju vara riktigt. Men jag måste säga, att man får väl ändå inte följa med de växlande konjunkturerna på jordbruksfastighetsmarknaden ideligen och höja steg för steg. Jag har också i min reservation betecknat den tid, som för närvarande råder, såsom i viss mening onormal. Ty ännu ha icke normala förhållanden inträtt efter krisåren. utan vi ha ännu för höga fastighetsvärden, i förhållande till vad jordbruksprodukterna kunna förränta. Jag menar sålunda, att dessa möjligheter för den obemedlade egnahemstagaren att, ehuru med avsevärda skulder, skaffa sig ett jämförelsevis stort eget hem kunna leda till, att han bryter ryggen av sig helt enkelt och inte kan behärska situationen. Jag tror också för min del, att vi ovillkorligen gå mot lägre fastighetsvärden. Som jag förut sade, kunna vi nämligen med de pris, som nu råda på jordbruksprodukterna, inte tänka oss, att de nuvarande fastighetsvärdena skola kunna bibehållas. Sålunda torde också ur den synpunkten de redan gällande värdemaxima vara tillräckliga.

Nu har utskottet i sin motivering sagt, att man endast i vissa fall skulle tillgripa de högre värdemaxima. Man säger, att det vid styckningen av en större gård kan föreligga viss svårighet att stycka den ordentligt, om man inte får ha ett högre pris på vissa lotter. Men är det så, att man inte kan sälja alla lotterna till egna hem, så finns det ju personer utanför i den fria marknaden, som kunna få tillfälle att köpa de återstående lotterna till högre pris, personer, som kanske ha litet mer att röra sig med och inte behöva få så stora skulder.

Utskottet har i motiveringen också uttalat, att utskottet jämväl vill framhålla, det »landets starkt tillväxande folkmängd i förening med såväl minskade emigrationsmöjligheter som industriens begränsade förmåga att bereda arbetstillfällen utgöra förhållanden, som förtjäna statsmakternas uppmärksamhet vid övervägande av lämpliga åtgärder för statens främjande av egnahemsrörelsen». Vad har man härmed sagt? Jo, att det torde bli så, att vi få försöka bereda rum för allt flera vid jordbruket. Och då menar jag, att det kan hända, att vi inte kunna ta till större jordstycken än som representera ett pris av 15,000 kronor, för att de, som komma, skola få rum. Jag tror i alla händelser, att det inte är i många fall som nuvarande värdemaxima kunna anses för låga. Jag kan för min del inte vara med om att fortsätta på denna väg och höja värdemaxima, ty jag måste säga, att på det sättet sönderbryter man i själva verket egnahemslånerörelsens idé och kommer i stället till en allmän fastighetskreditgivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Den motion, som jag jänute några andra ledamöter av kammaren tillåtit mig väcka, genomgicks av en tankegång, som avsåg denna frågas upptagande i ett större sammanhang. Vi hade tänkt oss, att man för det första borde höja värdemaximum på de jordbrukslägenheter, som skulle ha möjlighet att erhålla egnahemslån, och vi hade vidare tänkt oss, att man borde försöka överflytta någon del av dessa lån på andra penninginrättningar och på det sättet i någon mån avlasta statens stora kapitalplaceringar i sådana här egnahemslån. Detta kan man anse vara så mycket nödvändigare just med hänsyn därtill, att riksdagen i enlighet med sina uttalanden angående kolonisation och bildande av jordbruk sannolikt kommer att gå in för en ytterligare och vidgad verksamhet på detta område. Som en kompensation till egnahemslånetagarna för den högre ränta eller avgäld,

som de i sådant fall finge ge de privata penninginrättningarna, hade vi då tänkt, att man borde sänka egnahemslåneräntan i de ifrågavarande fallen till 4 procent. Utskottet har emellertid icke gått med på motionen i annan mån än beträffande låne- och värdemaximum. Och i det avseendet har den senaste ärade talaren reserverat sig mot utskottets förslag. Den tankegång, som genomgick hans anförande, är dock, tror jag, inte den riktiga. Enligt min mening måste man helt säkert frånga den princip, som för ett tiotal år tillbaka ansågs vara den riktiga, nämligen att man skulle försöka tillskapa framför allt småbruk. Jordbrukets minskade räntabilitet nödvändiggör nämligen numera en större areal, för att en familj skall kunna leva därpå. Det sammanhänger också med användningen av maskiner och sådant, att man måste ha en något större areal, för att det skall kunna bli ett ekonomiskt bärkraftigt jordbruk. Nu är det ju inte meningen, att man genom den föreslagna höjningen av värdemaximum skulle hindra småbrukare eller mindre jordbrukare från att få lån. Men vi ha ansett, att en alltför snävt tilltagen gräns skulle stå hämmande i vägen för tillkomsten av egnahem med något större areal och därmed också något större möjlighet att föda och tillfredsställa ge arbete åt en familj. Nu säger den föregående ärade talaren, att detta skulle bringa egnahemslåneverksamheten in på nya linjer och att egnahemslån skulle komma att ges åt personer, för vilka denna lånefond icke från början varit avsedd. Jag vill då säga, att det är väl ändå för staten en mycket fördelaktigare väg att på så sätt utvidga egnahemslåneverksamheten än att, såsom staten nu börjat göra, stödja kolonisationsverksamheten. Med de bestämmelser, som nu gälla beträffande egnahemslånen, är det också företräde för dem, som bedriva odlingsverksamhet och uppföra nybyggnader på egnahemmen. Egnahemsverksamheten avser sålunda att skapa nya jordbruk och lägga nya arealer odlingsmark under plogen.

Vad beträffar egnahemslåneräntan, vilken förekommer till behandling i en senare punkt, säges det i utskottets utlåtande, att en sänkning därav skulle medföra vissa uppoffringar från statens sida, som man drar sig för att ikläda staten. Ja, det är sant, att det skulle innebära vissa uppoffringar. Men det är väl ändå en väsentligt mindre kostnad, staten på det sättet får ikläda sig, än vad staten skulle ådraga sig för den kolonisationsverksamhet, som senast för några dagar sedan var på tal här i kammaren. Jag tror därför, att ehuru utskottet icke gått med på vårt förslag om en skrivelse angående överförande av egnahemslånenens bottendel till privata penninginrättningar, man ändå bör sänka egnahemslåneräntan till 4 procent.

Jag kommer därför, herr talman, att, då punkten 3) föredrages, yrka bifall till den där föreliggande reservationen. Beträffande punkten 1) har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har endast ett par ord att säga med anledning av herr Carlströms anförande. Herr Carlström menade, att vi redan hunnit alltför långt i fråga om värde- och lånemaximum. Jag tror emellertid, att man inte har någon anledning att beklaga den utveckling, som här försiggått. Jordbruksegnahemmens areal har från början varit alltför knappt tilltagen. Det har styckats ut egendomar här i landet — och staten har därvidlag själv varit lika brottslig — i så små lotter, att det om dem kan sägas, att innehavaren varken kan leva eller dö på dem. De böra ha en sådan storlek, att de kunna beräknas bereda utkomstmöjligheter, i regel så stora, att de kunna bereda innehavaren och hans familj ständig sysselsättning. Vad som här ifrågasättes, är ju endast, att i sådana speciella fall, där priserna på jord-egendomarna eller byggnadskostnaderna äro så höga, att värde- och lånemaxima måste anses vara för låga, Kungl. Maj:t skulle få befogenhet att med-

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

giva undantag. Jag ber att få illustrera detta med ett exempel, som jag tycker är belysande. Det gäller förresten ett ärende, som inom de närmaste dagarna kommer under kamrarnas prövning. Frågan ligger för närvarande i jordbruksutskottet. Kungl. Maj:t har föreslagit försäljning av en egendom Svenstorp i Kristianstads län. Egendomen skulle försälas till en egnahemsförening, som skulle stycka upp den till egnahem. Emellertid finns det på denna egendom ett rätt stort skogsområde, och egnahemsföreningen vill inte och kan inte reflektera på detta skogsområde. Varför? Jo, därför att om egnahemsföreningen skall stycka upp skogen och lägga den till de olika jordlotterna, blir deras värde för högt för egnahemslån. Om Kungl. Maj:t här haft möjlighet att göra undantag, så kunde hela denna egendom styckats upp och skogen lagts till de olika jordlotterna. Såsom saken nu ligger, är det sannolikt, att vi måste gå på rent avslag. Jag tror, att det är nödvändigt, att man ger Kungl. Maj:t något större rörelsefrihet i detta avseende, än Kungl. Maj:t för närvarande har. Det bärande i det hela är ju dock för övrigt att skapa jordbruk av sådan storlek, att de bereda innehavarna möjlighet att där verkligen skaffa sig utkomst.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Carlström: Herr talman! Endast ett par repliker mot föregående talare.

Herr Anderson i Storegården sade, att jordbrukets nuvarande mindre bärighet förutsatte, att man måste ha mera jord att röra sig på. Det är klart, att har man mera jord att röra sig med, får man mera skulder att »röra sig med», och det är just frågan, om det är möjligt för mindre bemedlade att förränta ett jordbruk, som kostar över 14 eller 15 tusen kronor plus de skulder, han får för inventarier och andra saker. Jag finner det nästan omöjligt. Det är nästan lättsinnigt att locka folk i så stora skulder, som här skulle bli förhållandet. Och då den ärade ordföranden i utskottet framhöll, att det begåtts missgrepp under gångna år på det sättet, att jordbruken blivit så små, att man varken kan leva eller dö på dem, så vill jag medge, att det i vissa fall varit så. Men se på statistiken, hur långt man utnyttjar värde- och lånemaximum! Man kan se det av motionen nr 13 i första kammaren, där denna statistik är intagen. Man finner då, att t. o. m. under krisåren, åren 1919—1922, var medellånevärdet omkring 5,000 kronor. Det var år 1919 4,834, 1920 5,270, 1921 5,168 och 1922 4,672. Det hade alltså sjunkit för sista året. Denna statistik talar för, att det i stort sett icke finnes något behov att höja värdemaximum och lånemaximum, och för »vissa fall» anser jag det icke vara behövt.

Jag vidhåller fortfarande, herr talman, mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 2).

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 3).* Därvid anförde:

Herr Carlström: Herr talman! Som vi alla veta, var det så, att ända från år 1905 fram till år 1920 var egnahemslåneräntan här i landet 3,6 %, men då under krisåren penningvärdet började sjunka, så att räntesatsen gick upp väsentligt, till 8, 9 %, var det tydligt, att riksdagen ej kunde vara okänslig för

detta i fråga om egnahemsruntan. Och 1919 års riksdag höjde räntan till 4 $\frac{3}{4}$ %. 1923 beslöt riksdagen att sänka räntan för de amorteringsfria åren till 4 %, alltså, f. n. betalar ingen egnahemslåntagare mer än 3,6 % i det ena fallet och 4 % i det andra. Först nästa höst blir frågan om 4 $\frac{3}{4}$ % ränta aktuell. Nu yrkas här i motionen från tvenne håll räntesänkning till 4 % beträffande tiden från amorteringstidens utgång. I den vid utskottets betänkande vid denna punkt fogade reservationen ha vi reservanter icke talat om mera än om herr Werners motion, ty i herr Andersons m. fl. motion har man sammanbundit frågan om räntesänkning till 4 % med omläggning av bottenlånet till annan kreditgivningsanstalt. Som vi hört vid punkten 1, har huvudmotionären, herr Anderson, själv erkänt, att han fortfarande vidhåller sitt förslag i fråga om räntesänkningen till 4 % utan de villkor, som i motionen föreligga. Nu är det klart, att de statsfinansiella skälen för de flesta ligga i förgrunden. Man menar, att det går ej an, att staten går in för att sänka räntan till 4 %, ty så stora uppoffringar från statens sida skulle det bli, att det ej gärna vore möjligt för staten att gå i land med det i längden. Man har också sagt i utskottets betänkande, att egentligen skulle icke egnahemslåntagaren vara så synnerligen hjälpt med en räntesänkning, därför att om räntan sänktes, skulle jordvärdet stiga. Ty man skulle då resonera så, att får egnahemslåntagaren pengar till lägre ränta, kan han betala mer, och då skulle jordförsäljaren utnyttja förhållandet att driva upp priset. Jag måste säga, att jag tror bättre om våra egnahemslåntagare, än att de låta duperas sig till att betala mera, därför att räntan är billigare, ty de få sannerligen i alla fall så stora utgifter att dragas med, och de måste göra klart för sig, att på lång sikt är det ändå en väsentlig skillnad att få lån för 4 % mot att betala 4 $\frac{3}{4}$ %. Nu har utskottet här låtit påskina, att räntesänkningen icke skulle ha någon betydelse för tillfället, ty för de egnahemstagare, som nu äro i svårigheter, skulle, då annuiteten icke är ifrågasatt att sänkas, de årliga utgifterna ändå bli lika stora. Det är ej fullt riktigt, ty visserligen är det sant, att i fråga om amorteringsdelen bli utgifterna lika stora, vare sig räntan är 4 eller 4 $\frac{3}{4}$ %, men på bottendelen är det klart, att de $\frac{3}{4}$ % måste göra åtskilligt. Och om man jämför de egnahemslåntagare, som tillträtt sina egnahem efter 1920, med dem, som före 1920 blivit ägare av egna hem, skall man finna, att skillnaden är ganska väsentlig. Skillnaden är så stor, att om en egnahemslåntagare skaffat sig ett eget hem år 1920, som kostat 10,000 kronor, blir den årliga utgiften för honom 57 kronor 50 öre högre än för den, som skaffade sig sitt egna hem år 1919. Dessutom blir det en skillnad i fråga om amorteringstiden, den blir 8 år längre för den senare. Den, som skaffade sig sitt egna hem år 1920 eller därefter, har att lägga ut 300 kronor om året i 8 år längre än den, som skaffade sig egnahemmet året innan. På 8 år gör det utan ränta på ränta sammanlagt 2,400 kronor. Det måste sålunda ha stor betydelse i det fallet, om räntan får vara kvar vid dess bestämda höjd, 4 $\frac{3}{4}$ %, som nästa år tillämpas, eller om den sänkes till 4 %.

Jag vill ytterligare påpeka, att det ligger här en kolossal skillnad på ett annat område mellan dem, som skaffade sig egnahem före krisåren, och dem, som skaffade sig egnahem under krisåren eller därefter. Ty medan egnahemslåntagare åren 1915 eller 1916 behövde betala kanske 5 eller 6.000 kronor för ett eget hem på, låt mig säga, 6 eller 7 tunnland öppen jord, hade nu efter eller under krisåren fått betala tredubbla priset. De ha att dragas med tredubbel förräntning i fråga om köpeskillingen samtidigt med en höjd ränta i denna. Herr Anderson m. fl. säga i sin motion, att vid den sociala jordkongressen i Stockholm i höstas framgick det, att både långgivare och låntagare förväntade med säkerhet, att egnahemslåneräntan skulle sänkas även efter amorteringstidens inträde till 4 %. Jag tror också, att om vi verkligen vilja gå in för att hjälpa och stödja dessa jordbrukare, stödja detta småfolk, så att de kunna kla-

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

ra sig i fortsättningen, så är det icke skäl att vara alltför njugg och se på de ekonomiska och statsfinansiella uppoffringarna. Det är så, som jag sagt, att dessa, som kommit till sina egna hem under krisåren och därefter ha att kämpa med stora svårigheter, skola ha svårt att förstå oss här i riksdagen, om vi lägga enbart de statsfinansiella synpunkterna på frågan. Om vi tänka på, vad vi offrat på andra områden, då det gällt att tillgodose andra folkklasser, så ha vi räknat utgifterna i det tiodubbla, mot vad i denna sak kräves, och då böra vi icke vara rädda för att gå med på en mindre uppoffring för denna räntesänkning. Här är för övrigt ej fråga om att *nu* besluta räntesänkning utan endast en utredning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Med herr Carlström förenade sig herr Nilsson i Örebro.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Reservanterna grunda väsentligen sin hemställan om sänkning av låneräntan på det förhållandet, att en del av dem, som under krisåren eller den s. k. högkonjunkturen förvärvade egnahem, ha genom inträdande lågkonjunktur kommit i en prekär och kritisk situation. Reservanterna säga här i början av motiveringen, och det underströks av den siste talaren, att »det torde vara uppenbart, att flertalet av de personer, vilka under senare tider kommit i åtnjutande av egnahemslån, f. n. hava att brottas med väsentliga svårigheter vid fullgörande av de i och för egnahemsbildandet åtagna ekonomiska förpliktelser». Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att riksdagen för kort tid sedan beslutat att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, i vad mån just dessa egnahemslåntagare, som förvärvat sina egnahem under krisåren, skola kunna få någon hjälp eller ytterligare stöd från statsmakternas sida. Det är alltså från reservanternas utgångspunkt fullkomligt omotiverat att nu biträda deras hemställan.

I övrigt skall jag icke inlåta mig på någon debatt i fråga om betydelsen av den låneräntesats eller den lånepolitik, som staten tillämpar i sin lånerörelse. Jag har i det avseendet en fullständigt motsatt uppfattning mot reservanterna och motionärerna. Jag tror, att man i mycket hög grad överskattat betydelsen i ekonomiskt avseende för egnahemsrörelsen av denna låga ränta, ty det är i mycket stor utsträckning jordförsäljaren, som kommer att tillgodogöra sig denna låga räntesats. Men kommer man in på det kapitlet, blir det en debatt i det oändliga. Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utlåtandet i den föredragna punkten.

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! Jag vill för min del helt instämma i vad herr Carlström yttrat i frågan, men jag ber att få tillägga något. När det ofta framhålles, då lägre ränta ifrågasättes på egnahemslån, att det skulle förorsaka högre jordpris, då vill jag erinra om, att det är hushållningssällskapen, som äro låneförmedlare, och numera bruka de i allmänhet vaka över dessa försäljningar och jordpris. Och för övrigt äro dessa fastigheter föremål för värdering, varvid i allmänhet användes jordbrukskonsulenter eller annat sakkunnigt folk, som värderar dem, och denna värdering ligger till grund för de egnahemslån, som beviljas. Och vidare har verksamheten nu fortgått under en följd av år i landet, under vilken tid hushållningssällskapen vunnit erfarenhet och kunna därför lättare avhjälpa de brister, som på detta område vidlåda rörelsen. Min erfarenhet bestyrker detta påstående. Nu är det gott och bra, som vi gjort, att skriva till Kungl. Maj:t och begära hjälp för dessa, som inköpt sina egnahem under kristiden. Jag vill vara med om att understödja den frågan, då den kommer fram, men det kan icke vara

nog, ty ännu är vår egnahemsrörelse i det läget, att staten bör ekonomiskt stödja densamma. Och då är en lägre ränta en verklig hjälp, som på samma gång stimulerar intresset samt verkar så, att många, som annars kanhända icke vågade sig på ett försök, göra detta. Min uppfattning är därför, att det är rent statsintresse och till fördel för egnahemsrörelsen, att vi tills vidare få en billigare räntesats på egnahemslånen.

Herr talman, jag ber därför att på denna punkt få yrka bifall till reservationen.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att i korthet anlägga några budgetära synpunkter på den sak, det här gäller. Jag tror, vi få verkligen akta oss för att komma med ekonomiskt kvacksalveri. Det föreligger onekligen litet sådant, om staten på olika grunder tager och lämnar ut lån till lägre ränta än den, staten själv får betala, vilken, såvitt jag vet, är den gällande marknadsräntan. Staten har ingen genväg att komma fram till.

Det är så ytterst bekvämt, om det gäller en lånefond, vare sig en lånefond för elektrifieringen eller en av de andra tjugtals lånefonderna, som vi hava, och som, om vi slå ihop dem, uppgå till många hundra miljoner kronor, det är, säger jag, så bekvämt att här i riksdagen få igenom ett beslut att sänka räntan från fem till fyra och tre fjärdedels procent eller dylikt. Härför behöves bara att göra en ändring i en paragraf. Det är, som sagt, bekvämt; men om riksdagen icke samtidigt vidtager den åtgärd, som är behöfvig härvidlag, eller att anvisa pengar under ett särskilt anslag i budgeten för att täcka den skillnad staten får betala till vederbörande, så är riksdagen inne på en farlig väg. Vad betyder nämligen ett sådant förfarande? Jo, det betyder, att vi här överlämna åt våra barn och barnbarn att betala och förränta denna sak. Detta är varken i överensstämmelse med ett gott budgetärt system eller i enlighet med de principer, som man numera nått fram till vid riksstatens uppläggning.

Jag förstår så väl, herr talman, att de egnahemsbebyggare, vilka byggt under kristiden och då tagit lån, nu hava det mycket svårt. I det utskott, där jag sitter, hava vi att behandla en annan motion, där det gäller de stats-tjänstemän, som byggt vid Mörby under kristiden, och där man yrkar på, att räntan för deras lån skall sättas ned till fyra procent, tror jag, från den räntesats, efter vilken de nu betala. Motionärerna yrka naturligtvis icke något anslag på riksstaten, utan de begära, att detta skall gå i den sumpen, som jag talade om: vi skola lämna åt våra barn och barnbarn att betala och förränta. Det går emellertid icke så enkelt. Skola vi hjälpa dem, som förbyggt sig och förköpt sig under kristiden, så är detta ett mycket stort problem. De allra flesta kunna statsmakterna icke hjälpa, hur gärna de än ville. Det är blott några få grupper, som riksdagen kan hjälpa, nämligen dem, som varit lyckliga nog att få egnahemslån av staten, och möjligen några andra. Men om staten skall hjälpa, få vi vara beredda på kostnaden och anslå medel direkt. Dessa medel skola gå ut för samma år, som utgifterna utgå. Jag för min del vill icke vara med om att genom en ändring i en allmän paragraf ställa räntan under marknadsräntan och således icke taga den reella utgift, som detta innebär, på oss utan lämna den till våra efterkommande. Sådant är icke förenligt med sunda ekonomiska principer. Jag tror, att sunda ekonomiska principer måste alla partier, som vilja hava makt och inflytande, hålla på. All erfarenhet ifrån andra länder visar nämligen, att, när olika partier icke iakttagit detta, där mister man snart både makt och annat.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, och detta så mycket hellre, som utskottet föreslagit en skrivelse till Kungl.

*Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)*

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

Maj:t med begäran om utredning, huru de, som under kristiden förbyggt sig, skola kunna få hjälp.

Jag har också velat fästa herr statsrådets och chefsens för jordbruksdepartementet uppmärksamhet på dessa budgetära frågor, på det de må bliva beaktade i sammanhang med den utredning, som kommer till stånd i anledning av riksdagsskrivelsen i föreliggande fall.

Jag har, herr talman, som jag förut nämnt, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Det var icke utan, att redan 1919, då beslut fattades om höjning av egnahemslåneräntan, detta väckte betänkligheter hos dem, som arbetade för och önskade framgång åt egnahemsrörelsen i vårt land. Man hyste emellertid likväl då den förhoppningen, att innan den femårsperiod, under vilken räntan skulle bibehållas vid fyra procent, utgått, det statsfinansiella läget i Sverige skulle vara sådant, att räntan fortfarande skulle kunna bibehållas vid fyra procent. Den uppfattningen har också hysts av de tio eller femtontusen — jag kan icke bestämt säga antalet — egnahemslånetagare, vilka sedan 1920 fått egnahemslån. Jag måste också erkänna, att, då jag arbetat i egnahemsrörelsen, jag varit nog förhoppningsfull att anse mig kunna säga dem, som tillsport mig därom, att riksdagen hade alltför stort intresse för denna rörelse för att vilja pressa upp räntan på sättet i fråga. Det måste kännas hårt för dem, som fått sina egnahemslån under de sista fem åren, när de få veta, att amorteringstiden för lånen skall ökas med åtta år. För en egnahemslånetagare, som kanske vid trettio års ålder börjat hysa förhoppning att småningom under de kraftigaste åren av sin levnad kunna amortera hälften av egnahemslånet och att mot slutet av sin levnad få billigare annuiteter, måste detta kännas även hårt. Särskilt i en tid, då lantmännen hava så svårt att reda sig, drabbar en ökning av räntan från fyra till fyra och tre fjärdedels procent dem tungt. Vi måste förstå, att varje ökning, även om den endast utgör en femtiolapp om året för en egnahemstogare, bereder honom svårigheter särskilt under de tider, då han såsom nu får så litet betalt för sina produkter.

När det, för att nu göra en jämförelse, gäller de statsanställda, så nog hava herrarna hjärta för dem, när det är fråga om att bestämma löner och dyrtidstillägg. Och när det gäller de arbetslösa, ja, mina herrar, då hava vi alla varit med om att bevilja hundratals miljoner kronor. Men när egnahemslånetagarna kämpa för att behålla sina hem, då pressar man upp räntan för dem. Jag håller före, ehuru första kammaren fattat beslut om bifall till jordbruksutskottets hemställan härvidlag, att det icke är lämpligt, att andra kammaren följer denna väg, utan att andra kammaren bör visa tillmötesgående mot dessa egnahemslånetagare.

Vi hava för några dagar sedan talat så mycket om, huru vi skola lösa det stora problemet att behålla vårt folk vid jordbruket. Tro herrarna, att man kan lösa det problemet, samtidigt som man prutar på detta lilla belopp på en halv miljon kronor? Om man icke kan behålla de nuvarande egnahemslånetagarna vid jorden, huru skall man då kunna öka intresset för att bilda nya egna hem. Mina herrar, det går icke. Det är klart, att skola vi kunna öka antalet egna hem, då måste vi hava klart för oss, att för sådant fordras upppoffringar.

Nu hava nya bestämmelser i fråga om egnahemslån införts, nämligen att sådana lån i regel — det gives undantag — skola lämnas endast till dem, som bilda nya jordbruk och förse dem med nybyggnader, eller också till sådana, som försöka att bevara sina fädernehem. Detta är strängare bestämmelser än förut. Vi veta, att nybyggnader kosta synnerligen mycket. Jag tror, att

allt talar för, att vi i detta ögonblick icke skola pressa upp egnahemslåneräntan utan fortfarande hålla den vid fyra procent, även om detta skulle kosta staten något i ränteförlust. Det är för övrigt möjligt, att den ränta, som staten själv måste betala, kommer att falla något. På de sjuttio miljoner, som sedan 1920 blivit utlånade, gör den ifrågasatta ränteskillnaden ungefär en halv miljon kronor om året. Vad hava vi emellertid icke kostat på andra saker vida mindre viktiga än denna?

Jag tillåter mig att föra egnahemslånetagarnas talan, då jag arbetat med och för egnahemsrörelsen i många år och sett goda frukter av densamma. Jag vågar således å deras vägnar vädja till eder, mina herrar, i andra kammaren, att icke pressa upp räntan för dem och att icke göra det svårare för dem att behålla sina egna hem.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr Carlström: Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade, att med den utgångspunkt, varifrån han utginge, vore det icke rimligt av reservanterna att begära räntesänkning. Jag skall icke sticka under stol med, att jag icke var så fullt belåten med reservationen i fråga om motiveringen, men jag ville å andra sidan icke skriva en särskild motivering, då jag var med om klämman.

Det är icke bara för dem, som äro i fara, att nödgas gå ifrån sina egna hem, som en räntesänkning är påkallad. Jag vill se saken på längre sikt och finner då, att alla de, som under kristiden skaffat sig egna hem, säkerligen äro i mycket svåra omständigheter, då de måste kämpa många år innan de blivit av med den hälft av sina skulder, som utgör amorteringsdelen. Det är ur denna synpunkt, jag sett saken.

Herr Kristensson framförde *principer* och framhöll vådan av en räntesänkning. Det vore så lätt, sade han, att sänka räntan genom att göra en ändring i en allmän paragraf. Jag vill emellertid fråga herr Kristensson, om herr Kristensson vet något annat sätt, varpå vi lika lätt kunna hjälpa småbrukarna på de egna hemmen, och varigenom dessa skulle kunna reda sig utan räntesänkning. Om man ser den fråga, som vi hade före häromdagen, ur den belysning, som herr Kristensson gav åt problemet, då har man icke mycket att hoppas på. Vilja vi icke göra några större uppoffringar för kolonisationen, då blir det heller ingen kolonisation. Jag vill säga herr Kristensson, att man får icke anlägga bara principiella synpunkter på frågan. Man måste, såsom herr förste vice talmannen framhöll, giva ett handtag åt alla, icke bara åt dem, som tillträtt sina egna hem under kristiden och nu äro i behov av en tillfällig hjälp. Dessa, som det nu gäller, komma att känna sig besvikna, om andra kammaren icke vill gå med ens på en skrivelse.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Herr förste vice talmannen har stor förmåga att slå på känslosträngarna, då det gäller småbruket. Jag uppskattar värdet av herr förste vice talmannens intresse för småbruket och jordbruket överbud taget, men man måste också låta förnuftet tala. Så, som detta ärende nu ligger, måste jag säga, att jag tycker, att det skall vara konsekvens i vad riksdagen beslutar. När riksdagen för endast några dagar sedan beslöt att skriva till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, i vad mån och på vad sätt man skulle kunna komma de egnahemstagare till hjälp, vilka förvärvat sina egna hem under sådana förhållanden, att de kunde antagas ha råkat i ekonomiska svårigheter, då gör man väl ingen oriktig tolkning, om man anser,

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

att i och med denna begäran riksdagen också lagt i Kungl. Maj:ts hand att undersöka, huruvida icke egnahemslåneräntan skulle kunna undergå någon jämkning. Att under sådana förhållanden riksdagen skulle på nytt fatta beslut i samma ärende, är något, som åtminstone icke kan kallas konsekvens. Det är sålunda naturligt, herr talman, om jag håller på jordbruksutskottets ståndpunkt och yrkar bifall till dess hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att föreslå den ändring i reservanternas å sid. 8 upptagna hemställan, att å tredje raden nedifrån närmast före orden »i vad mån» inskjutas orden »huruvida och».

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Jag kan icke tänka annat än att, om riksdagen nu skulle bifalla utskottets förslag, regeringen icke kommer att taga i övervägande, huruvida räntan bör bibehållas vid fyra procent. Den utredning, som begärts, rör väl endast dem, som äro i mycket svår ekonomisk ställning, d. v. s. dem, som köpt under kristiden, till mycket höga priser. Sådana finnas också. Man kan dock icke tolka det så, att dessa utgöra den större delen, utan de äro i alla fall blott ett mindretal. Om kammarerna i dag genom bifall till utskottets förslag uttalar sig för att den icke vill vara med om en skrivelse med begäran om utredning, huruvida icke egnahemslåneräntan bör stå kvar vid fyra procent, då synes det mig vara omöjligt för regeringen att till nästa år komma med något förslag om räntans bibehållande vid denna procent.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till nyssberörda reservation med däri av herr Carlström föreslagen ändring; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Carlström, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammarerna bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 3) av utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen med däri av herr Carlström föreslagen ändring.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammarerna, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen med däri av herr Carlström föreslagen ändring.

Vidare föredrogs *punkten 4)*; och yttrade därvid:

Herr Laurin: Herr talman! Jag är naturligtvis medveten om, att man anser denna motion synnerligen förmäten. Dock har det inträffat, att mas-

sor av föreningar och enskilda i landet ha uttalat sin sympati för densamma. Alltså måste det dock ligga något i det, att just folk från den jordbrukande befolkningen intresserar sig för densamma. Motionen är vidare byggd på bondeförbundets allmänna principer, och jag tillåter mig därför att något beröra de viktigaste sakerna i densamma.

*Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)*

Den första anmärkningen mot de nuvarande jordbruksegnahemmen är enligt min mening, att de dels äro för små och dels för dyra. Det är väl ändå i regeln omöjligt att kunna draga sig fram på några tunnland jord, som med åbyggnader och dylikt kosta kanske 12, 15 tusen kronor och till hela beloppet skuldbelastade. Vidare äro de för små. I bördiga delar av landet, såsom i Skåne och likartade områden, går det ju att föda sig på några få tunnland jord, men i andra delar torde det vara omöjligt, för så vitt icke det ges biinkomster. Skall nu denna kolonisation bliva allmän, är det också klart, att biinkomster icke kunna stå till buds för alla. Det blir därför nödvändigt att göra jordbruken så stora, att jordbrukaren och hans familj kunna nödtröftigt leva på dem. Det är naturligtvis icke meningen att här kunna någon bestämd norm; men nog torde man kunna säga, att de små jordbruken i mellersta Sverige böra innehålla ungefär tjugu tunnland åkerjord jämte nödig betesmark samt naturligtvis helst dessutom litet skogsmark, som kan lämna erforderligt bränsle. Komma vi så till Norrland, så vill jag, med all aktning för den kolonisation, som påbörjats, fråga, om det i längden kan vara klokt att sätta människor att leva på några tunnland torvmosse. Jag undrar, om det icke vore nödvändigt, att giva dessa nybyggare tillräcklig skogsareal. Jag vet på förhand, att man kan göra den invändningen, att skogsarealen skulle snabbt skövlas. Det finnes dock en skogslag, och det bleve väl vederbörande myndigheters sak att se till, att sådan skövling icke förekomme. Men tillsammans med Norrland kan man naturligtvis också räkna delar av landet, där naturen är karg. Jag tänker på delar av Dalarna, delar av Värmland, kanske delar av Småland o. s. v.

Vidare är ju motionens syfte att göra jorden åtkomlig för envar utan att han behöver ha något kapital. I likhet med bondeförbundets principer avser motionen, att vederbörande odlare skulle få sin jordegendom utan penningutlägg. Han skulle till slut få vissa friår, och amorteringen skulle rättas efter vederbörandes personliga omständigheter. Det är tämligen självklart, att en familj, där det t. ex. finns halvvuxna eller vuxna barn, har lättare att odla sin jord och förr kan bli oberoende än en familj, som har små barn eller på annat sätt svåra förhållanden. Likadant är det ifall sjukdomar skulle inträffa. De kunna ju verka hindrande i allra högsta grad.

Jag menar, att man skulle taga hänsyn till dessa förhållanden, så att om det är en duktig karl, som vill göra rätt för sig, och visar, att han vill skapa sig en ställning, så skall han också bli hjälpt på allt sätt. När nu enligt motionen dessa saker läggas under hushållningssällskapen, finns ju all möjlighet att undersöka förhållandena i de olika fallen.

Man säger mig naturligtvis: Detta kan vara gott och väl, men varifrån taga all denna jord? Jag vågar då säga: Tänk i främsta rummet på alla dessa kronoegendomar av olika slag. De ge många gånger i verkligheten icke stor avkastning. På papperet kan det nog se ut, som om arrendet är gott, men i de allra flesta fall är ju arrendet ytterligt skralt. Jag tror, att om många av dessa egendomar vore delade på flera händer, skulle staten icke ha mindre inkomst av räntorna än av de nuvarande arrendena.

Detsamma, som gäller om de egentliga kronogårdarna, kan man ju säga om prästgårdarna. Litet var vet ju, att på många ställen är nybyggnadsskyldigheten mycket stor och betungande. Ser man saken praktiskt och ekonomiskt, så skall man mycket lätt kunna komma till den åsikten, att man är tveksam,

Ang. vissa
frågor rörande
egnahems-
rörelsen.
(Forts.)

huruvida verkligen dessa gårdar ge ränta på det nedlagda kapitalet i avseende å byggnader m. m. Jag tror, att även här kan man säga: Vore det icke bättre att dela upp dessa gårdar på enskilda jordbrukare? Men inte nog med denna jord. Jag behöver inte tala om, att det finns stora arealer av fideikommissjord och av annan enskild jord.

Från visst håll vill man ju göra gällande, att dessa godsägare sitta där som varulvar, som vilja hålla på vad de äga och inte dela med sig en enda jordbit. Det kan vara sant, att en viss jordägare inte precis vill sälja en bit jord, när som helst, men till den, som vill undersöka förhållandena, riktar jag den uppmaningen: Försök att uppträda som köpare till en egendom! Det skall minsann bli överlopp på anbud. Och för övrigt vill jag i denna sak säga, att, när dessa möjligheter hava utnyttjats, då kan det gå an att komma med tvångsåtgärder. Men det är väl ändå inte så farligt att försöka en sak, som är klok och praktisk. Expropriationer bruka ju som bekant inte bli så värst billiga.

Och sedan bör man ju ej heller lägga alltför stor vikt vid allt detta, som skrives om jordhunger och andra sådana uttryck. Även jag vet, att jordhungern är stor, speciellt på landsbygden, och det är icke mer än skälighet, att denna stillas. Även jag från min ståndpunkt — och jag är säker på att varje bondeförbundare vill detsamma — önskar, att Lars och Greta skola få sitt egna hem, men vi äro litet tveksamma, om den sorts Lars och Greta, som dväljes i städerna, just är lämpad för att få det. Man kan uttala den blygsamma förmodan, att de se saken litet för mycket rosenfärgat. De se den ungefär som man ser ett folklustspel eller någonting annat dylikt. Men de, som skola sättas till dessa jordbruk, de skola naturligtvis vara personer, som äro uppfödda på landet eller på annat sätt skaffat sig kännedom om den gärning de skola gå att utföra.

Ej heller skall det gå till så, att folk skall piskas härtill. Jag har ju, särskilt under lördagen, hört, hur denna nya kolonisation skulle kunna verka till förmån för lösande av frågan om arbetslösheten. Det är jag också med på. Det är naturligtvis mycket bra, om man kan få en hel del personer bofasta och skaffa sig bärning. Men man får komma ihåg just detta uttryck: piskas till det, som också användes i ett annat sammanhang. Det kan inte vara klokt att driva ut en massa människor i jordbruket, ofta snart nog i vildmarken, vilka inom sig inte alls ha någon längtan till jord eller någon kärlek till sitt kall utan innerst gå och hoppas: Bara det blir bra med industrien igen, skola vi gå tillbaka till den. Det kan man väl ändå inte grunda en kolonisation på.

Därför menar jag i motionen, att det skall i främsta rummet tagas hänsyn till dem, som äro landsbygdens barn, torpare, arrendatorer, statare etc., men naturligtvis menar jag icke, att man skulle utesluta andra, om de hava lust och fallenhet. Men de, som nu ägna sig åt jordbruksnäringen, borde väl hava rätt att först komma i åtanke.

Jag skall nu ej alltför mycket trötta kammaren i denna fråga, men jag vill endast säga några ord om att det skulle vara så förfärligt huvudlöst att begära 25 miljoner med $8\frac{1}{3}$ miljoner om året. Allt är ju relativt, men se vi på saken litet närmare, så är väl detta belopp ej så värst stort. Som jag redan förut har utvecklat, så skulle ju en hel del kronoegendomar användas. I dessa fall är ju saken en ren bokföringsfråga. Det betyder ju ej ett öres utgift för staten. Återstår då den andra delen, d. v. s. det belopp, som erfordras för att köpa gårdar, där inte kronogårdar finnas. Det är ju klart, att det blir en avsevärd summa, men sätta vi den i relation till andra statsutgifter, undrar jag, om det verkligen är så rysligt förmätet, som man sagt. Det har redan här talats om de stora arbetslöshetsanslagen. Tänk vidare på dyrtidstillägg, pensioner och understöd, och tänk på hur många miljoner svenska staten årlig-

gen offrar för att understödja eller betala andra samhällsklasser. Även om man räknar in kostnaderna för kronoegendomarna, blir det av mig föreslagna beloppet icke mer än något över en procent av samtliga statsutgifter. De andra, som få sina understöd och dyrtidstillägg, få dem ju, ja, jag vill icke precis använda uttrycket som present, men dessa summor representera ju en ren utgift för staten, under det att den fattiga procent, som Sveriges sämst ställda klasser skulle få enligt mitt förslag, endast är ett lån från staten med återbetalningsskyldighet. Jag undrar, om beloppet, om man ser saken på detta sätt, är så rysligt förmätet.

Jag är nog djärv att säga, att dessa fattiga miljoner, som jag har vågat begära i min motion, icke äro till fyllest, utan jag menar, att man under årens lopp skall offra många gånger detta belopp. Avsikten med min motion har endast varit, att man äntligen skulle komma i gång och försöka göra något. Jag har ingenting emot en utredning, och jag röstade också för denna under lördagen, men det finns dock ett gammalt ordspråk, som säger, att medan gräset växer, dör kon. Jag undrar, om icke Sveriges fattiga lantarbetare och med dem likställda vore värda, att man gjorde denna uppoffring av ungefär en procent av statsutgifterna.

Alla andra motioner möttes ju med stor förståelse från olika håll. Kanske jag icke citerar fullt rätt, ty protokollet är ännu icke justerat, men det var dock en talare, som under lördagens debatt yttrade något sådant som att motioner, som försöka lösa detta problem, icke utan vidare böra förkastas. Jag kan ju förstå, att beloppet ser stort ut, och att man tycker, att det är förmätet, att en enskild man vågat uppträda och begära så mycket, men jag har gjort det av uppriktigt hjärta för att försöka understödja dessa fattiga jordbrukets söner.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag inskränker mig till att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av komministerbostället Klockargården Nr 1 i Skinnskattebergs socken;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen för statsverkets räkning av elektrisk anläggning å landsfiskalsboställe; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Jönköpings stad av vissa rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna jordområden.

Kammaren biföll, vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till behandling upptogs härafter jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 126, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag

Ang. vissa frågor rörande egnahemsrörelsen.
(Forts.)

Ang. befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet.

Ang. befrielse
för N. A.
Svanberg och
P. Larsson
från viss
skadeståndsskyldighet.
(Forts.)

av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att N. A. Svanberg och P. Larsson finge mot erläggande av ett belopp av 2,000 kronor befrias från dem enligt av Svea hovrätt den 2 november 1923 meddelade domar åliggande betalnings- och skadeståndsskyldighet gentemot Kungl. Maj:t och kronan.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 224 i första kammaren av herr *Johan Peter Johansson* och nr 370 i andra kammaren av herr *Olofsson* i Digernäs, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att N. A. Svanberg och P. Larsson måtte befrias från all dem enligt av Svea hovrätt den 2 november 1923 meddelade domar åliggande betalnings- och skadeståndsskyldighet gentemot Kungl. Maj:t och kronan.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar andre vice talmannen *Nils August Nilsson*, *Norin*, *Elof B. Andersson*, *Luterkort*, *Carlström*, *Andersson* i Grimbo, *Hedlund* i Häste och *Sjölander*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande proposition och motioner måtte besluta, att N. A. Svanberg och P. Larsson skulle befrias från all dem enligt Svea hovrätts ifrågavarande, den 2 november 1923 meddelade domar åliggande betalnings- och skadeståndsskyldighet gentemot Kungl. Maj:t och kronan.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag förmodar, att det är överflödigt att spilla många ord på denna fråga. Första kammaren lär enhälligt ha följt reservationen, och jag är övertygad om att var och en, som känner till förhållandet i denna sak, skall följa första kammarens mening. Jag skulle kunna vädja till mina länskamrater, som säkert ha samma åsikt som jag. De känna till sakförhållandet och veta, att dessa två personer äro fullständigt utblottade. Vad byggmästaren beträffar, har han fått sätta till sin lilla villa, som han förut skrapat ihop till. Han åtog sig ju att utföra dessa byggnader för statens räkning under högkonjunkturen, då ingen människa kunde beräkna, hur det skulle ställa sig i framtiden. Han kom som sagt i ekonomiskt bryderi och fick lämna allt vad han ägde och hade, och han fick också lämna sin hälsa. Han blev sjuk och är nu fullständigt bruten. Kommunalordföranden, som gått i borgen för honom, fick släppa till så gott som allt vad han hade. Han har visserligen kvar ett litet stackars bo, men det räcker icke alls till de 2,000 kronor, som de nu skola vara dömda att betala, och det är väl ganska hårt att gå till vänner och bekanta och begära hjälp för att betala detta.

Jag hemställer vördsamt, att andra kammaren måtte följa första kammaren i denna fråga, och ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson** i Tånga: Herr talman! Det kan ju på det hela taget vara en ren smakfråga, om man skall gå på Kungl. Maj:ts linje eller på motionärerernas, ty någon stor principiell innebörd har väl frågan icke i det skick den föreligger. Då gäldenärerna själva icke ifrågasatt att bliva helt befriade, tyckte utskottet det icke var lämpligt att vara mer konungslig än Konungen själv. Gäldenärerna ha ju endast ifrågasatt ett ackord, som svarar mot deras tillgångar och vad som kan anses rimligt, och då var det ju ganska naturligt, att utskottet icke gick längre än Kungl. Maj:ts förslag, som ju gick ut på ett slags ackord.

Jag skall för min del med stort jämnmod bära vilket beslut kammaren ännu fattar, om det blir i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag eller med motionärernas. Utskottet har emellertid som sagt icke ansett, att det förelåg skäl att gå längre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit, och jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. befrielse
för N. A.
Svanberg och
P. Larsson
från viss
skadeståndsskyldighet.
(Forts.)*

Herr **Sköld**: Herr talman! Det är självklart, att ett bifall till reservationen kan vara förenat med vissa ganska obehagliga konsekvenser, då reservationen går ut på att statens fordran på dessa båda personer skall helt och hållet efterskänkas. Det har emellertid framförts privat till mig, och det framskymtade ju också i herr Olofssons i Digernäs anförande, att förhållandena ha så väsentligt ändrat sig, sedan dessa ansökningar inkommo till Kungl. Maj:t, att de båda sökandena ingenting ha att ersätta staten med. Skulle man då följa utskottets förslag, bleve ju beslutet av intet värde, och jag anser därför för min del, att kammaren mycket väl kan taga reservationen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

§ 9.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av klockarbostället i Osby församling m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Kalmar regementes förutvarande mötesplats Hultsfred;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en å Bodens fästnings område belägen tomt med tillhörande gatumark;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överlåtande av utgård Graneberg under Ultuna egendom i Uppsala län mot erhållande av viss annan egendom;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss mark från kyrkoherdebostället i Vilhelmina församling till Vilhelmina socken; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av Norra Vedbo häradsallmänning i Jönköpings län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Herr **Pehrsson** i Göteborg avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 454, bordlades.

§ 11.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 511, inefattande delgivning av nämnda kammars beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående skyldighet för domstolarna att överlämna rättegångsprotokoll till fångvårdsanstalterna och till de villkorligt dömdas övervakare; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 12.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 150, till Konungen i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kolonisationsfrågans inriktande på rikets kolonisation.

§ 13.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Anna Karolina Sillén;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa nybyggnads- och förbättringsarbeten beträffande ekonomibyggnader vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande av och driftkostnaderna vid en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till dels hyra m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare, dels ock till bespisning och beklädnad m. m. åt elever vid dylik anstalt; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för telegrafverkets räkning av fastighet i Oskarshamn;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska-medikokirurgiska institutet, i vad avser användningen utav de till universitetet i Uppsala hörande åkerlotternas avkastning; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir, i vad angår pensionsväsendet; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring av gällande bestämmelse om skyldighet för vissa automobilägare att utgiva särskilt väghållningsbidrag.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	5 dagar	fr. o. m.	den	
	Olsson i Ramsta				3 maj,	
»	Magnusson i Skövde	»	3	»	»	30 april,
»	Andersson i Katrineholm	»	3	»	»	» 30 »
»	Laurén	»	6	»	»	» 30 »
»	Schill	»	6	»	»	» 30 »
»	Hammarlund	»	6	»	»	» 30 »
»	Adler	»	6	»	»	» 30 »
»	Johansson i Krogstorp	»	9	»	»	» 30 »
»	Paulsen	»	5	»	»	» 1 maj,
»	Andersson i Linköping	»	2	»	»	» 1 »

herr Höglund	under	2 dagar	fr. o. m.	den	1 maj,
» Jensen	»	3	»	»	1 »
» Winkler	»	6	»	»	30 april,
» Magnusson i Tumhult	»	5	»	»	30 »
» Karlsson i Vadstena	»	2	»	»	1 maj,
» Olsson i Kalmar	»	4	»	»	30 april,
» Spångberg	»	5	»	»	1 maj,
» Karlsson i Nynäshamn	»	den 1 maj,			
» Björkman	»	3 dagar	fr. o. m.	den	4 maj,
» Wiklund	»	7	»	»	4 »
» Wagnsson	»	4	»	»	1 »
» Svensson i Betingetorp	»	5	»	»	4 »
» Blomquist	»	3	»	»	4 »
» Wikström	»	8	»	»	30 april,
» Johanson i Huskvarna	»	3	»	»	1 maj,
» Ahl	»	6	»	»	30 april,
» Heiding	»	3	»	»	30 »
» Andersson i Ovanmyra	»	6	»	»	4 maj,
» Hedlund i Häste	»	4	»	»	1 »
» Lundén	»	4	»	»	1 »
» Andersson i Rasjön	»	6	»	»	30 april,
» Ryberg	»	5	»	»	2 maj,
» Johanson i Hallagården	»	4	»	»	4 »
» Ljunggren	»	2	»	»	4 »
» Gardell i Gans	»	3	»	»	1 » och
» Öberg	»	7	»	»	3 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.